

T.C.
KAFKAS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
CUMHURİYETİ TARİHİ BİLİM DALI

ATATÜRK DÖNEMİ BURDUR
MİLLETVEKİLLERİ VE FAALİYETLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ahmet DURMAZ

TEZ YÖNETİCİSİ
DOÇ.DR. SELÇUK URAL

KARS-2011

T.C.
KAFKAS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
CUMHURİYETİ TARİHİ BİLİM DALI

ATATÜRK DÖNEMİ BURDUR
MİLLETVEKİLLERİ VE FAALİYETLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ahmet DURMAZ

TEZ YÖNETİCİSİ
DOÇ.DR. SELÇUK URAL

KARS-2011

T.C.
KAFKAS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Ahmet DURMAZ'a ait **Atatürk Dönemi Burdur Milletvekilleri ve Faaliyetleri** konulu tez çalışması, jürimiz tarafından Tarih Anabilim Bilim Dalı/Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Bilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak oy birliği ile kabul edilmiştir.

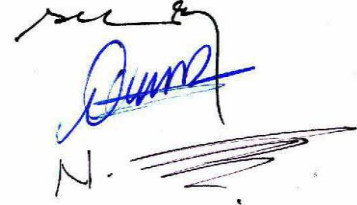
Öğretim Üyesinin Unvanı, Adı ve Soyadı

Doç. Dr. Selçuk Ural (Danışman)

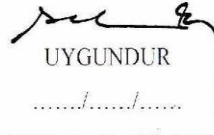
Yrd. Doç. Dr. Nebahat Arslan

Yrd. Doç. Dr. Nesrin Güllüdağ

İmza

Bu tezin kabulü, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun .../.../2011 gün ve ...../.....sayılı kararı ile onaylamıştır.

UYGUNDUR
.....

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

İÇİNDEKİLER

Sayfa No:

ÖZET.....	I
ABSTRACT.....	II
ÖNSÖZ.....	III
KISALTMALAR.....	IV
GİRİŞ.....	1-12

BİRİNCİ BÖLÜM

1. İKİNCİ DÖNEM (1923-1927) BURDUR MİLLETVEKİLLERİ VE FAALİYETLERİ.....	13
1.1. Hüseyin Baki.....	13
1.1.1. Özgeçmişi.....	13
1.1.2. Meclise Kabulü.....	14
1.1.3. Faaliyetleri.....	14
1.1.4. Değerlendirme.....	20
1.2. Mustafa Şeref Özkan.....	21
1.2.1. Özgeçmişi.....	21
1.2.2. Meclise Kabulü.....	22
1.2.3. Faaliyetleri.....	22
1.2.4. Değerlendirme.....	29

İKİNCİ BÖLÜM

2. ÜÇÜNCÜ DÖNEM (1927-1931) BURDUR MİLLETVEKİLLERİ VE FAALİYETLERİ.....	29
2.1. Mithat Şükrü Bleda.....	29
2.1.1. Özgeçmişi.....	29
2.2. Salih Vahit.....	29
2.2.1. Özgeçmişi.....	29
2.2.2. Faaliyetleri.....	30
2.2.3. Değerlendirme.....	39
2.3. Mustafa Şeref Özkan.....	39

2.3.1. Özgeçmişi.....	39
2.3.2. Meclise Kabulü.....	39
2.3.3. Faaliyetleri.....	39
2.3.4. Değerlendirme.....	51

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. DÖRDÜNCÜ DÖNEM (1931-1935) BURDUR MİLLETVEKİLLERİ VE FAALİYETLERİ..... 53

3.1. Halit Onaran.....	53
3.1.1. Özgeçmişi.....	53
3.1.2. Faaliyetleri.....	53
3.1.3. Değerlendirme.....	57
3.2. Mustafa Şeref Özkan.....	58
3.2.1. Özgeçmişi.....	58
3.2.2. Faaliyetleri.....	58
3.2.3. Değerlendirme.....	77

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BEŞİNCİ DÖNEM (1935-1939) BURDUR MİLLETVEKİLLERİ VE FAALİYETLERİ..... 79

4.1. Halit Onaran.....	79
4.1.1. Özgeçmişi.....	79
4.1.2. Değerlendirme.....	79
4.2. Hasan Rıza Soyak.....	79
4.2.1. Özgeçmişi.....	79
4.2.2. Meclise Kabulü.....	79
4.2.3. Faaliyetleri.....	80
4.2.4. Değerlendirme.....	80
4.3. İbrahim Nemci Dilmen.....	81
4.3.1. Özgeçmişi.....	81
4.3.2. Meclise Kabulü.....	81
4.3.3. Faaliyetleri.....	82
4.3.4. Değerlendirme.....	83
4.4. Mustafa Şeref Özkan.....	83

4.4.1. Özgeçmişi.....	83
4.4.2. Meclise Kabulü.....	83
4.4.3. Faaliyetleri.....	83
4.4.4. Değerlendirme.....	85
SONUÇ.....	87
BİBLOGRAFYA.....	89
EKLER.....	92
ÖZGEÇMİŞ.....	115

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Atatürk Dönemi Burdur Milletvekilleri ve Faaliyetleri

Ahmet DURMAZ

Danışman: Doç. Dr. Selçuk URAL

2011-Sayfa 115+IV

Kurtuluş savaşından ağır yaralar almış olan bir milletin, yeniden kendi ayakları üzerinde duran güçlü bir devlet olma yolunda, yüce meclis çatısı altında atılan ilk adımları Burdur ilinin milletvekillerinin faaliyetlerine bakarak anlamaya çalışıyoruz. Atatürk döneminde burdur milletvekillerinin tüm faaliyetleri asıl kaynaktan faydalanılarak hazırlanmıştır.

Tezin araştırma ve kaynak toplama aşamasında T.B.M.M. Zabıt ceridelerine, Atatürk dönemindeki Burdur milletvekillerinin Mazbatalarına ve özgeçmişlerine ulaşılmıştır. Zabıt cerideleri milletvekillerinin çalışmalarına göre, dönem, cilt ve sayfa numaralarına göre derlenmiştir. Ayrıca konumuzla ilgili süreli yayınlar, müracaat eserler, telif eserlerden faydalanılmıştır.

Sonuç olarak ilk dört dönemde Burdur milletvekili olarak meclis çalışmalarına katılan vekillerin meclis çalışmalarına aktif bir şekilde katıldıklarını görüyoruz. Araştırma konumuzu oluşturan milletvekillerinden İstiklal Marşımızın yazarı Mehmet Akif Ersoy tanınmış kişiliğiyle öne çıkmaktadır. Ayrıca bu milletvekilleri içerisinde Mustafa Şeref Özkan'ın diğer vekillere nazaran daha aktif olduğunu görüyoruz.

ANAHTAR KELİMELER: T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Mazbata, Kanun, lâyiha, Ali Ulvi, Halil Hulusi Ermiş, İsmail Suphi Soysallıoğlu, Mehmet Akif Ersoy, Şevket Candemir, Veli Saltıklıgil, Hüseyin Baki, Mithat Şükrü Bleda, Salih Vahit, Halit Onaran, Mustafa Şeref Özkan, Hasan Rıza Soyak ve İbrahim Necmi Dilmen.

ABSTRACT

MASTER THESIS

Atatürk Dönemi Burdur Milletvekilleri ve Faaliyetleri

Ahmet DURMAZ

Supervisor: Doç. Dr. Selçuk URAL

2011-Page 115+IV

We are trying to understand the first steps of a nation which suffered severe injuries during the War of Independence, on the way to be a powerful state which can stand on its own feet, by looking over the activities of Burdur members of parliament in the Grand National Assembly. All of the activities of Burdur members of parliament during the term of Atatürk were prepared by examining the original source.

During the phases of inquiry and source gathering, minutes of meetings of Grand National Assembly and official reports and biographies of Burdur members of parliament during the term of Atatürk were accessed. Minutes of meetings were classified according to members of parliament, term, volume and page numbers. Also periodicals, references and literary compositions on our subject were examined.

As a result, we see that Burdur members of parliament took part actively in the workings of Assembly during the first four terms of Grand National Assembly. Mehmet Akif Ersoy, who is one of the members of parliament in this research and poet of the Turkish National Anthem, gets attention by his distinguished personality. Also, we see that Mustafa Şeref Özkan was more active than other members of parliament.

Key Words: Turkish Grand National Assembly Minutes Assembly Minutes of meetings, Official report, law, brief, Ali Ulvi, Halil Hulusi Ermiş, İsmail Suphi Sosyallioğlu, Mehmet Akif Ersoy, Şevket Candemir, Veli Saltıklıgil, Hüseyin Baki, Mithat Şükrü Bleda, Salih Vahit, Halit Onaran ,Mustafa Şeref Özkan, Hasan Rıza Soyak and İbrahim Necmi Dilmen.

ÖNSÖZ

Türkiye Cumhuriyeti, Mustafa Kemal Paşa'nın önderliğinde, bir milletin yoktan var olma mücadelesinin eseridir. Samsun'da başlayıp, Lozan Antlaşması ile tamamlanan diriliş mucizesinin yegâne sonucudur. Milli Mücadelenin ilk gününde cumhuriyetimizin kuruluşuna kadar, canlarını hiçe sayan başta Ulu Önder ve onun silah arkadaşları olmak üzere, tüm şehit ve gazilerimize sonsuz şükranlarımı sunuyorum.

Cumhuriyetin ilk anlarından itibaren, yokluk içerisinde bir devletin temelleri atılmaya başlanmıştır. Bu temel tabii ki Yüce Meclis çatısı altında atılacaktır. Tezimin kaynaklarını araştırırken elde ettiğim meclis kayıtları, bana, nasıl bir insanüstü çabanın ortaya konulduğunu göstermiştir. Ben tez çalışmamı sadece Anadolu'nun küçük bir ili olan Burdur'un, Atatürk dönemindeki milletvekilleri üzerine yaptım. Ve gördüm ki, devletin temellerini atan yüzlerce vekilden sadece birkaç tanesi bile, ne kadar fedakârlıklarla ve zorluklarla çalışmışlar.

Daha önce Burdur Milletvekilleri hakkında böyle teferruatlı bir çalışmanın olmaması, benim ata yurdum olan Burdur'a ve halkına vefa borcu olarak görmeme neden oldu. İleriki yıllarda bu küçük ve şirin Anadolu şehri hakkında yapılacak araştırmalarda kullanılabilecek yardımcı bir doküman olmasını ümit ediyorum.

Tezimi hazırlarken esas olarak TBMM Zabıt Ceridelerinden, tercümeihal kağıtlarından ve mazbatalarından faydalandım. Yardımcı kaynak olarak da arşiv belgelerine dayanan kitap, dergi, araştırma eserleri, makaleler, ansiklopediler ve internet kaynakları kullanılmıştır.

Tezimin hazırlanması aşamasında yardımlarını esirgemeyen değerli danışmanım Doç. Dr. Selçuk URAL'a, çok faydalı yönlendirmeleri için Prof. Dr. Nuri KÖSTÜKLÜ'ye, kendi çalışmalarını sunan Prof. Dr. Metin ÖZATA'ya, yardımları için Yrd. Doç. Dr. Nebehat Oran ARSLAN'a ve büyük fedakârlıklarda bulunan çok değerli eşime sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Kars 2011

Ahmet DURMAZ

KISALTMALAR

TMMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
ZC.	: Zabıt Ceridesi
D.	: Devre
C.	: Cilt
S.	: Sayı
s.	: Sayfa

GİRİŞ

1. Burdur'da Milli Teşkilatlanma

Birinci Dünya Savaşı'ndan mağlup çıkan Osmanlı Devleti'nin güçsüzlüğünü fırsat bilen İtilaf Devletleri, bu kıymetli toprakları kendi aralarında paylaşmak için 1918'de Mondros Mütarekesi imzalattı. Bu mütarekeyle, yurdun her bir tarafının işgali için meşru bir zemin oluşturulmak amaçlandı. Başta İngiltere, Fransa ve İtalya olmak üzere, bu sinsi plan gerçekleştirilmeye başlandı. Tabii ki, bağımsızlığı hiçbir şeye değişmeyecek olan bu vatan evladı, sessiz duramazdı ve durmadı. Yurdun her bir tarafından bağımsızlık bayrakları açılmaya başladı. Bu amaç çerçevesinde Kuva-yi Milli şuurunu ile Milli Mücadele, milletin topyekûn cihadi, düşmanın ilerleyişini azımsanmayacak derecede yavaşlattı. Bunun akabinde de 1920'de düzenli orduya geçilmesi ve sistemli çalışmalarla yurdun tümü düşmandan kurtarıldı.

İstiklal Harbi, yakın tarih kayıtlarına düşen, 19 Mayıs 1919'da Mustafa Kemal'in, Samsun'a çıkışıyla ilk kıvılcımı çaktığı, halkın var olma mücadelesidir. Türk milleti için Samsun'a çıkışla uyanan bağımsızlık ruhu, Amasya Genelgesiyle haklı gerekçesini sunmuştur. Erzurum ve Sivas kongreleri ile programlanmış ve 30 Ağustos 1922 Büyük Taarruz (Başkomutanlık Meydan Muharebesi) ile nihai muvaffakiyete ulaşmıştır. Milli Mücadele dönemi hazırlık ve muharebeler dönemi adı altında incelenen, bir milletin haklı var oluş mücadelesidir. Mustafa Kemal'in "*Hattı müdafaa yoktur; Sathı müdafaa vardır. O sath bütün vatanıdır.*" ifadesi doğrultusunda Anadolu karış karış mücadeleye tanık olmuştur. Bu kurtuluş mücadelesine, Burdur ilimiz de tanıklık etmiş ve Temmuz 1920'de vatan toprağının bir parçası olma muvaffakiyete erişmiştir. Samsun'da çakılan kıvılcım karış karış yurdun her yanına yayılmış. Ve büyük bir bağımsızlık meşalesi halinde milli mücadele döneminin meyvesi olarak bu vatanın evladına armağan ve emanet edilmiştir. Araştırmamızda bu kutsal emanetin sadece küçük bir parçası olan Burdur'un milli mücadele tarihine tanıklık etmeye çalıştık.

Bu kutsal vatanın insanları asırlardır, tarihte bırakmış olduğu kahramanlık izleri başta olmak üzere, birçok konuda kendinden söz ettirmiş olan bir millettir. İşte

bir milletin varlığını ve istiklalini korumak için, artık en son imkânlarını seferber ettiği Milli Mücadele’de tarihe kaydedilmiş böyle bir kahramanlık örneğidir. Milli Mücadele döneminde Anadolu’nun her tarafı topyekûn bir mücadeleye girmiştir. Hiçbir il, ilçe, hatta köy yoktur ki milli ruhu uyanmamış olsun.¹

Batı Anadolu’da Yunan işgalleri genişleyerek devam ederken, İtalyanlarda Antalya istikametinden Anadolu’nun iç kısımlarına doğru kuvvet sevk ediyorlardı. Bütün bu işgallere karşı gerek Burdur ahalisi gerekse Burdur’daki askeri ve mülki makamlar çeşitli yerlerde tepkilerini gösterdiler. Ancak teşkilatlı olmayan bu faaliyetlerden istenilen sonucun alınabilmesi kolay olmayacaktı. Teşkilat kurulması için Burdur’da İsmail Hakkı Bey liderliğinde faaliyetler sürerken, Konya Valisi Cemal Bey kendi vilayetine bağlı olan Burdur sancağındaki çalışmalara devamlı engel olmaya çalışmıştır.

Tevfik Bey’in 57. Tümen Komutanı Şefik Bey’e (Aker) yazdığı rapora göre, mutasarrıfın da tasvibiyle Sarayköy Topçu Alayı’ndan silahlar gönderildi. Zaten bu tarihlerde Harbiye Nazırı da silahlı mücadeleden vazgeçilmesini ve silahların terk edilmesini tavsiye ediyordu.² Bu şartlar içerisinde nasıl bir sistem dâhilinde mücadele edileceği açık değildi. İşte bu sırada Burdur Askerlik Şubesi Başkanı İsmail Hakkı Bey, 17.5.1919’da Denizli’de bulunan 57. Tümen Komutanı Şefik Bey’e bir telgraf göndererek, sadık ahalinin çoğunluğuna istinat edecek şekilde halk arasında teşkilat yapılmasını teklif eder. İsmail Hakkı Bey telgrafında ayrıca, İtilaf Devletleri’nin nazarında gizli olarak 12. Tümen dairesinde 20.000 mükellefiyet meydanında gönüllü ve fedai teşkilatının emir ve görüşlerini sordu. İsmail Hakkı Bey, bir gün sonra aynı telgrafa ilave olarak gönderdiği bir başka telgrafta da, ‘her şube dairesinde cihet-i mülkiye ve askeri marifetiyle gizli yapılacak mukavemet-i milliye merkezlerinin teşkilatın çekirdeği’ olacağını belirtti. Burdur’da işgallere karşı tepkilerin oluşmasında Hacı Ahmet Efendiyle birlikte kardeşi Halil Efendi’nin de fevkalade hizmetleri olmuştur. Hafız İbrahim’in hatıralarında belirttiği gibi, Burdur halkı başta bu iki zatın gayretleriyle Milli Mücadele içinde yerini almıştır.

¹ Nuri Köstüklü, **Milli Mücadele’de Denizli, Isparta ve Burdur sancakları**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1990, s. 2.

² Rahmi Apak, **Garp Cephesi Nasıl Kuruldu**, İstanbul, 1942, s. 31.

Milli kuvvet teşekkülünde, bölgede mevcut çetelerden de faydalanma yoluna gidildi. Özellikle Denizli bölgesindeki Kuva-yi Milliye'nin çekirdeğini teşkil edecek olan ve dağlarda eşkıya olarak tanınan zeybekler, düşmana karşı milli direniş cephesi kurmak için ikna edildi.³ Mustafa Kemal Samsun'a hareket etmeden önce İstanbul'da vatanın kurtulması hususunda birlikte müzakerelerde bulunduğu Rauf Bey (Orbay) 24 Mayıs'ta dört arkadaşıyla birlikte, Batı Anadolu'ya hareket etti. Esas niyeti, halkla özellikle Ödemişlerde bulunan Demirci Mehmet Efe ile görüşmekti. Demirci Mehmet Efe ile görüştüler ve Efe'nin mücadeleye hazır olduğu görüldü.⁴ Öte yandan bölgedeki gerek askeri makamlar gerekse Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri veya ileri gelen zevat, zeybeklerden istifade hususunda ortak davranış içindeydiler. Nitekim 57. Tümen Komutanı Şefik Bey, Yörük Ali Efe ve Kılıoğlu Hüseyin Efe'yi mücadeleye davet için 4 Haziran'da Yüzbaşı Ahmet'i Yağcı Köyüne gönderdi. Burdur, Denizli ve Isparta sancaklarında kurulmuş olan milli kuvvetlerin bazıları şunlardır; “*Sarayköy Müfrezesi*”, “*Tavas, Çal, Buldan ve Çivril Gönüllüleri*”, “*Isparta Mücahitleri*”, “*Demirci Mehmet Efe Kuvvetleri*”, “*Demiralay*”, “*Çelikalay...*” gibi.⁵

Bu şekilde karargâhı Aydın veya Denizli'de bulunan 57. Tümen komutanlığı, Burdur Askerlik Şube Başkanlığı ve Konya 2. Ordu Müfettişliği üçgeninde bulunan Burdur ve beraberindeki sancakların da adı geçen askeri makamların fevkalade teşvik ve himayesi ile bölgedeki Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri'nin gayretli çalışmaları ve din adamları veya bazı eşrafın halk üzerindeki müessir güçleri sayesinde kısa sürede sayıları gittikçe artan, Kuva-yi Milliye teşekkül etmeye başladı.⁶

Burdur halkı Milli Mücadele sürecine kadın erkek tüm halk destek vermişti. Bunun en bariz örneğini, Mustafa Kemal Paşa'nın Sivas'tan 14.1.1920'de Denizli Müdafaa-i Hukuk Cemiyetine göndermiş olduğu bir yazıda görebiliyoruz. Sivas

³ Fahrettin Altay, *On Yıl Savaşı 1912–1922 ve Sonrası*, İstanbul, 1970, s. 203.

⁴ Sina Akşin *İstanbul Hükümetleri ve Milli Mücadele*, İstanbul, 1983, s. 298.

⁵ Nuri Köstüklü, “**Milli Mücadele'de Denizli, Isparta Ve Burdur sancakları Üzerine İlk Çalışmalar**” Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Sayı: 14, Ankara, 1989, s. 485.

⁶ Nuri Köstüklü, *Milli Mücadele'de Denizli, Isparta ve Burdur sancakları*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1990, s. 127.

hanımlarının “*Anadolu Kadınları Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti*” adıyla merkezi Sivas’ta olmak üzere bir cemiyet kurduklarından bahsederek, bu teşkilatın daha yaygın hale getirilmesini, Türker’in asil ve medeni olduklarını ispat bakımından Avrupalılar üzerinde tesiri olacağını ifade etmiştir. Bu yüzden Denizli ve civarından kadınların cemiyet kurmasını istemiştir.⁷ Mustafa Kemal’in bu teklifinden yaklaşık bir ay sonra 19.2.1920 tarihinde Burdur’da Fitnat Hanım’ın başkanlığında “*Burdur Müdafaa-i Hukuk Kadınlar Cemiyeti*” kuruldu. Cemiyet aynı gün yaptığı kongrede yönetim kurulunu seçti.⁸ Burdur’da kurulan bu cemiyetin ne gibi faaliyetlerde bulunduğu hususunda tatmin edici bilgilere rastlanmamıştır.⁹

Bütün bu zikrettiğimiz çalışmaların yanında Burdur’da bir gevşeklik bulunuyordu. Yakın sancaklarda Kuva-yi Milliye’yi takviye için kuvvet sevk celbinde pek gayretli çalışmalar olmasına rağmen, Burdur sancağında bir müddet gerekli gayret gösterilemediği göze çarpıyor.¹⁰ Bu gayretsizlik bölge halkından kaynaklanmıyordu. Milli teşkilatlanmayı engellemeye çalışan İstanbul Hükümetinin emirlerine kulak asmayan vali ve mutasarrıflar olduğu gibi verilen emirleri harfiyen yerine getiren idarecilerde Milli Mücadele teşkilatlanmasını yavaşlatan, hatta engellemeye çalışan en önemli engellerdendi.

Burdur müftüsü Hacı Ahmet Efendi’nin yetkililere bildirdiği gibi başta bulunan Mutasarrıf ve bazı eşrafın menfi tutumlarının Burdur’da iktidarda kaldıkça hizmet etmenin pek güç olduğunu şöyle ifade etmişti: “*Boşa harcanacak dakikanın olmadığına müdrikiz. Vatan aşkı ve muhabbetine binaen buraya çabuk birini gönder. Yalnız Burdur, düşmanı İzmir’e kadar atacaktır. Buna tamamen imanım var.*” Bu hassas başvurunun üzerine bir kısım önemli tedbirler alınmıştı; bilhassa Mutasarrıfın değiştirilmesiyle Burdur sancağı Milli Mücadele’de gereken yeri almıştır.¹¹

⁷ M.Akif Tütenk, **Milli Mücadele’de Denizli**, İzmir 1949, s. 75.

⁸ Bekir Sıtkı Baykal, “**Anadolu Kadınları Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri**” Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Sayı: 3, s. 699.

⁹ Nuri Köstüklü, a.g.e., s. 121.

¹⁰ Nuri Köstüklü, a.g.e., s. 155.

¹¹ Nuri Köstüklü, a.g.e., s. 156.

2.Burdur'un İşgali

Avrupa Devletleri, Türklerin Anadolu'ya girişinden itibaren Türkleri Anadolu'dan atmak ve yok etmek için her fırsatı değerlendirmişlerdir. Avrupalıların Türklere karşı süregelen bu tutum ve davranışları daha sonra “*Şark Meselesi*” olarak adlandırılacak ve yeni bir şekil ve mana kazanacaktır.¹² Çünkü Osmanlı devleti zayıflamaya başladıktan sonra “*Şark Meselesi*”, Avrupa devletleri nazarında “*hasta adam*” olan Osmanlı'nın, mirasının paylaşılması meselesi haline gelmiştir. Avrupalıların Osmanlı'ya karşı politikası da bu çevrede gelişmiştir.¹³ İşte böyle bir siyasi ortam içerisinde, özellikle Fransız ihtilalinden neş'et eden milliyetçilik akımının sonucu olarak, Avrupa'da yeni siyasi teşekküller vücuda gelmiştir. Bu teşekküllerden biri de Piyomente Krallığı'nın öndeliğinde kurulan İtalyan birliği olmuştur. 1880'lerden itibaren Avrupa Devletleri bir sömürgecilik faaliyetlerine giriştiklerinde, İtalya da bu faaliyetlerden geri kalmadı¹⁴. Nitekim 1911 Eylül'ünde Trablus ve Bingazi'ye saldıran İtalyanlar, savaş sonunda yapılan Uşi Antlaşması'yla Trablus ve Bingazi ile Oniki Ada'ya sahip olma yolunda önemli adımlar attılar. Bu şekilde Türk toprakları üzerinde tehdit unsuru oluşturan İtalyan politikası, ilerde gelişecek olaylar içerisinde de varlığını hissettirecek ve Şark Meselesi'nin halli konusunda aktif rol alacaktır. 1. Dünya Savaşı başladığında İtalya'nın müttefiklerin yanında savaşa girmesini teşvik eden faktörlerin arasında “*Osmanlı Devleti'nin parçalanması sonucu ondan pay almak*” düşüncesi başta gelmiştir.¹⁵

İtalyanlar Antalya'ya asker çıkardıktan sonra, işgallerini genişletmek gayesiyle gerekli tespitlerde bulunmak için çevreye siyasi memurlar göndermiştir. İşte Burdur'un resmen işgali öncesinde, bir bakıma işgal öncesi hazırlık safhası diyebileceğimiz, İtalyanların bu tür faaliyetleri olmuştur. Nitekim Antalya'nın işgalinden 8–10 gün sonra Antalya işgal komutanı Cano Aleksandro ile siyasi memur Marki Franti ve tercümanları, Burdur'a keşif gezisine çıktılar. İtalyan ekibi 8 Nisan

---

¹² Bayram Kodaman, *Şark Meselesi Işığı Altında Sultan 2. Abdülhamid'in Doğu Anadolu Politikası*, İstanbul 1983, s. 7.

¹³ Nuri Köstüklü, a.g.e., s. 9.

¹⁴ Fahir Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi*, Ankara, 1983, s. 12, 26.

¹⁵ Y.Hikmet Bayar, *Türk İnkılabı Tarihi*, c. III, Kısım 2, Ankara, 1955, s. 248 vd.

¹⁶ M.Şefik Aker, *İstiklal Harbinde 57. Tümen ve Aydın Milli Cidali*, İstanbul 1937, c. I, s. 27

saat 15.00'de otomobille Burdur'a geldiler. Burdur Mutasarrıfı Ali ULVİ,¹⁶ İtalyanlara geliş sebeplerini sorduğunda cevap olarak, resmi bir sıfatla gelmediklerini, yalnız demiryolu imtiyazı alacaklarından demiryolu yapılıncaya kadar, otobüslerle Antalya'dan ticaret malları nakletmek istediklerinden, bunlara halkın arzusu olup olmadığını öğrenmeye geldikleri söylemişlerdir. Burdur'daki Türk resmi makamlarınca da hiçbir ilgi gösterilmeyen bu ekip, ertesi gün sabah saat 09.00'da Antalya'ya geri dönmüştür. İtalyanların Burdur'u işgale yönelik bu ilk teşebbüslerini masumane bazı iktisadi açıklamaların arkasına saklamak istedikleri gayet açıktır.

Bu tür siyasi teşebbüslerden sonuç alınamayacağı kanaatinde olan İtalyanlar, kuvvet yoluyla niyetlerine ulaşmak istediler. Ancak böyle davranırlarsa Burdur üzerine bir baskı unsuru oluşturabileceğine inanmışlardı. Bu maksatla 20 Haziran'da 300 mevcutlu iki müfreze ve 21 Haziran'da bir sıhhiye heyeti Antalya'dan Burdur istikametine gönderildi.¹⁷ 23–24 Haziran gecesi saat 4 (ezani saatle 7.30) sıralarında her tarafı kapalı 5 otomobil, 6 yük hayvanı, 5 araba askeri malzeme ve 200 kadar İtalyan askeri yine aynı şekilde Antalya'dan Burdur'a sevk edildi. 19 Haziran 'dan itibaren dört günlük sürede Antalya'dan, Burdur istikametine gönderilen İtalyan kuvvetleri, 1 tabur, 1 batarya, 8 nakliye arabasına ulaştı. İtalyanlar bu kuvvetlerle Karabayır ve Hafız Bey'de karakollar tesis ederek Çubuk boğazının kuzey ve güney girişlerini tuttular.

İtalyanlar bir tarafta Burdur'a doğru kuvvet sevk ederken, diğer taraftan bölgeye adamlarını göndermeye devam etmişlerdir. Hatta öyle ki, kendilerine gösterilecek tepkiyi ölçmek gayesiyle bir İtalyan Binbaşısı Burdur'a gelerek, Türk Jandarma Kuvvetlerini teftiş etmek istedi. Ancak durumdan haberdar olan 2. Ordu Müfettişi, 20.06.1919'da Konya Valisi'ne yazdığı resmi mektupta, **"hükümetimizde bir memuriyet-i resmîyeye haiz olmayan böyle bir kimsenin müdahalesinin men edilmesini rica ederim"** diyerek, gerekli tepkiyi gösterdi. Yine aynı şekilde İtalyan Alay Komutanı Albay Viryoni maiyetinde üç subay ve birkaç silahlı erle otomobil ile 22 Haziran'da Burdur'a geldi ve Mutasarrıf ile görüştü. Albay Viryoni ve

---

¹⁷ Nuri Köstüklü, .a.g.e., s. 130.

beraberindekiler görüşme esnasında Antalya'daki kuvvetlerin Antalya – Burdur Şosesini tamir edeceğini ve birkaç gün sonra Burdur'a geleceklerini söyleyerek tekrar Antalya'ya döndüler. Durumdan haberdar olan 68.Alay Komutanı İtalyanların asıl niyetlerini yerinde araştırmak gayesi ile sivil kıyafette bir subayı Antalya'ya gönderdi.

Bütün bu gelişmelerin yanında, ileride olabilecek bir işgale karşı bazı münferit tedbirler alınırken, aynı zamanda düşmana karşı milli bir teşkilatlanma ruhu da tezahür etmekteydi. Bu arada İtalyanlar Burdur'a doğru ilerlemeye devam etmişler. 200 piyade askeri, 2 makineli tüfek, 5 araba erzak ve cephane, 4 otomobil ve 16 hayvandan oluşan İtalyan kuvveti, 25 Haziran'da Burdur'un Bucak nahiyesine geldi. Günde 15 km mesafe alan bu kuvvet, ertesi gün yani 26 Haziran'da Çeltikçi'ye girdi. İtalyanlar, bu ileri hareketleri sırasında işgal politikalarının gereği olarak, köylülere iyi muamele ediyor ve alışverişlerinde fazla para veriyorlardı.

Bu şekilde 27 Haziran'da Burdur'a giren İtalyanlar,¹⁸ 28.6.1919'da Burdur'u resmen işgal ettiler¹⁹ ve Halil Abdizade Ethem Efendi'nin hükümet karşısındaki evini karargâh yaptılar. Aynı binaya telsiz istasyonu da kuran İtalyanlar, bunun ahizesini, güya uygun bir yer bulamamışlar gibi, hükümet avlusunun ortasına diktikleri bir direğe koydular ve bir de İtalyan bayrağı astılar. İşgal kuvvetleri, kullanmak için Askerlik Şubesi binasının tahliye edilmesinde ısrar etmişlerse de Şube Başkanı İsmail Hakkı, şube dairesinin tahliyesinin kötü tesir edeceği düşüncesiyle karşı çıkarak, mahalli hükümetin İtalyanlara başka bir bina bulmasını söylemiştir .

Bu işgalden hemen sonra İtalyanlar, Antalya'dan, Burdur'a devamlı kuvvet göndermeye başlamışlardır. Nitekim Kurna²⁰ ileri gelenlerinin Burdur Askerlik Şube Başkanlığına muhtemelen 30 Haziran veya 1 Temmuz 1919'da çektiği telgraftan anlaşıldığına göre, 400 piyade, 1 batarya, 100 sandık cephane, 10 sandık bomba ve 30 nakliye arabasından oluşan bir İtalyan kuvveti Kurna'ya gelmiştir. Arkasından ise

---

¹⁸ Nuri Köstüklü, .a.g.e., s. 121.

¹⁹ Selahattin Tansel, **Mondros'tan Mudanya'ya**, Ankara 1973, c. I, s. 218.

²⁰ Burdura bağlı bir köy olup şimdiki adı "Yaka Köyü" dür.

devamlı Antalya'dan otomobillerle mühimmat vesaire gönderilmeye devam edilmiştir.

İtalyanlar, Burdur'u işgallerinde bulundurduğu sürede nüfuzlarını artırmak gayesiyle, çeşitli sosyal faaliyetlerde bulundular. Bunlar arasında misyonerlik faaliyetleri dikkat çekmektedir. 17.10.1920 tarihli, Burdur Askerlik Şube Başkanı Vekili Sıdkı Bey'in 12. Kor. Komutanı'na gönderdiği telgraftan anlaşıldığına göre; Burdur'da bulunan İtalyan rahip heyeti Ermeni mahallesinde Hacı Agop'un evini altı ay süreyle kiraladı. Bu ev sözde okul olarak faaliyete açılmıştı. Cins ve mezhep ayırt etmeksizin buraya öğrenci kaydedip ve misyonerlik faaliyetleri yapıyordu.

İtalyanlar bütün faaliyetlerinin yanında, halkla olan ikili münasebetlerle de gayet dikkatli, hoş görülü davranmayı prensip edindiler. Bu siyaseti hatasız yürütebilmek için İtalyanlar askerlerin her birine mahalli adet ve lisandan bahseden matbu rehber dağıttılar. Bu rehberin başında Türklere “*kardaş*” kelimesiyle hitap edilmesi tavsiye edilmiştir.

3. Burdur'un Kurtuluşu

Vatanın her bir tarafındaki azimli mücadelenin, bir benzerinin Burdur halkı tarafından gösterilmesi sonucunda İtalyanlar, Haziran sonu ve Temmuz başlarında Burdur ve havalisine işgal kuvveti sevk ederken, Temmuz'un ikinci haftasından itibaren kuvvetlerinin çoğunu geriye çekmeye başlamışlardır.

Burdur'da zafer kutlamaları memleketin diğer bölgelerinin işgallerden kurtulmasıyla başladı. 17 Nisan'da “**Belediye Reisi Ahmet**” imzasıyla **Burdur'dan Güney Cephesi Komutanı'na bir kutlama telgrafı gönderildi. Telgrafta: “mukaddes ordumuzun mel'un düşmana indirdiği son ve kati darbelerin ilk haber-i beşaretini meserretle mütehassas gözyaşları arasında aldık”** denilerek, **Burdurluların “muhterem mücahid evlatlarımıza hürmet ve selamlarını takdim ettikleri ve şehit düşenlerin ruhlarına Fatihalar okudukları” ifade edildi. Telgrafın sonunda ise “muazzez ve muhterem kumandanlarımıza... Şükran ve**

minnettaranemizi arz ve iblağ eder devam-ı muvaffakiyeti Allah'tan temenni eyleriz” deniliyordu.

Çok geçmeden Burdur halkı da kendi zaferlerinin mutluluğunu büyük bir gururla yaşadı. Düşman işgallerinin başlamasından itibaren memleketin kurtulması ve milletin istiklali için varını yoğunu ortaya koyan Burdur ve çevre sancaklar, yaklaşık iki sene sonra mücadelesinin ilk meyvelerini görmeye başlamıştır. Burdur ve çevre sancaklar kesin zafere ve istiklale değin bütün imkânlarını seferber etmiştir.²¹

4. Birinci Dönem TBMM Milletvekilleri

4. 1. Ali Ulvi

Ali Ulvi Bey, 1866 yılında İstanbul'da doğdu. Yüksek tahsilli olup, Mülkiye mektebini tamamladıktan sonra Bursa vilayet heyetine memuru oldu. Oradan Sandıklı Kaymakamlığı'na ve daha sonra terfi ederek Tavas Kaymakamlığı'na daha sonra da birinci sınıfa terfi ederek Avlonya Kaymakamlığı'na tayin edildi. Avlonya'da iken meşrutiyet ilan edildi ve Ali Ulvi Bey Beyazıt Mutasarrıflığı'na, daha sonra Çankırı Mutasarrıflığı'na tayin oldu ve oradan da emekliye ayrıldı. O zamanki hükümet kendisini tekrar hizmete almaya gerek gördü. Kayseri Mutasarrıfı oldu ve oradan Burdur'a nakledildi. Burdur'dan da milletvekili seçildi.

Evli ve beş çocuk babası olan Ali Ulvi Bey, tabiatı itibariyle edebiyat ve şiire meyilliydi. “*Gel Keyfim Gel*” adında çocuklara yönelik bir eseri vardır. Yabancı dil olarak Fransızca bilmektedir.²²

Reis Vekili Çelebi Efendi başkanlığında toplanan birinci dönem Meclisin, 1.İçtima senesinin 24. İçtımında, 05.06.1920 tarihinde diğer Burdur milletvekilleri İsmail Suphi Soysallıoğlu ve İstiklal Marşımızın Şairi Mehmet Akif Ersoy ile birlikte mazbatasını onaylanmıştır.²³

²¹ Nuri Köstüklü, .a.g.e., s. 292

²² **TBMM Azasının Tercümeihal Kağıdı Örneği** Sayı:67

²³ **TBMM Zabıt Cederesi**, 1.Devre, C.2, s.74.

4. 2. Halil Hulusi Ermiş

Halil Hulusi Bey, 1880 yılında Burdur'da doğdu. İstanbul İbrahim Paşa Medresesi mezunu olan Halil Hulusi Bey müderris (profesör) olarak görev yapmaktadır. TBMM'nin birinci milletvekili seçimlerinde seçilmiş iken 25.4.1920 tarihinde vefat etmiştir. Halil Hulusi Bey'e meclis tarafından kırmızı kurdeleli İstiklal Madalyası verilmiştir. Evli ve 5 çocuk babasıdır. Arapça bilmektedir.²⁴

4. 3. İsmail Suphi Soysalloğlu

İsmail Suphi Bey 1884 yılında İstanbul'da doğdu. Tahsil hayatı boyunca İstanbul, Edirne ve Rodos'da okuyan İsmail Suphi Bey son olarak Vefa İdadisinde hukuk tahsili görmüştür. Servet-i Fünun, İkdam gibi gazetelerde de başyazarlık yapmıştır.²⁵ İkdam Gazetesinde beraber çalıştığı Celal Nuri ile birlikte 1917 yılında Ati gazetesini kurdular. 1918 yılında ise mütarekeler dolayısıyla Söz gazetesinin imtiyazını alarak daha milliyetçi bir çerçevede çıkardı. Bu karanlık dönemde Ermeni ve Rumların ihtiraslarına karşı mücadele etti. İtilaf Devletleri'nin İstanbul'u işgalinden sonra 1920 senesinde Anadolu'ya firarı üzerine Vefa ve Mercan Lisesinde hocalık görevinden ayrılarak büyük millet meclisinde Burdur vekili olarak göreve başlamıştır. Daha sonra Mustafa Kemal Paşa'nın isteği üzerine Hakimiyet-i Milliye Gazetesinde başyazar olarak birkaç ay görev almıştır. Yunanlıların atılmasından sonra harap ve perişan bir hale gelen vilayeti hakkında bir kanun teklifi hazırlamış olsa da hükümet ile anlaşma sağlanamadığından kanun teklifi bir resmîyet kazanmamıştır. 1920'de Şark Tetkikatında bulunmak üzere dört vekilden oluşan bir heyet ile Rusya'ya gönderildi. Bura da Kafkasları, Sovyet Rusya'yı, Türkistan'ı ve Türk ırklarından oluşan hükümetleri gözlemleyerek hazırlamış olduğu raporları büyük millet meclisi başkanı Mustafa Kemal Paşaya gönderdi.

1945 yılından sonra Tasfir-i Efkar Gazetesinde ve diğer gazetelerde devamlı suretle yazmaya başladı.

Reis Vekili Çelebi Efendi başkanlığında toplanan birinci dönem Meclisin, 1. İçtima senesinin 24. İçtimasında, 05.06.1920 tarihinde diğer Burdur milletvekilleri

²⁴ TBMM Azasının Tercümeihal Kağıdı Örneği Sayı:69

²⁵ TBMM Azasının Tercümeihal Kağıdı Örneği Sayı:71

Ali Ulvi ve İstiklal Marşımızın Şairi Mehmet Akif Ersoy ile birlikte mazbatasını onaylanmıştır.²⁶

4. 4. Mehmet Akif Ersoy

Mehmet Akif Ersoy 1873 yılında İstanbul'da doğmuştur. İlk tahsilini Fatih Müderrislerinden babası Mehmet Tahir Efendiden görmüş, Mülkiye İdadisini de bitirerek Veterinerlik Okuluna devam etmiş ve Veterinerlik Okulunu da birincilikle bitirerek Orman ve Maden Bakanlığında memur olmuştur.

Edebiyata olan merakı ile Edebiyat-ı Cedide'ye katılarak Serveti Fünun'da, Sıratı Müstakim (Sebilürreşat)'de, ve sair mecmualara yazı yazmaya başlamış; Darül Hikmeül İslamiye Cemiyetine girerek Başkatipliğe tayin edilmiş ve kendisini Arabistan ve Almanya'ya göndermiştir.

1. Dünya Savaşı'ndan sonra Sebilürreşat başyazarlığını yaparken Anadolu'ya geçerek 1.TBMM'ne Burdur milletvekili olarak katılmıştır. Edebiyata olan meyli ile yedi ciltlik Safahat, Necef Çölleri'nden Medine'ye, Elvahı Tabiat, Vasiyet ve mecmualarda birçok şiirleri yayınlamıştır. İstiklal Marşının şairi olmak payesi ise şairliğinin zirve noktasıdır.

Evli ve bir kız çocuğu babası olan Mehmet Akif Ersoy Arapça, Farsça ve Fransızca bilmektedir.²⁷ Mehmet Akif Burdur Mebusluğunu tercih ederek Biga Mebusluğundan istifa etmiştir.²⁸

Reis Vekili Çelebi Efendi başkanlığında toplanan birinci dönem Meclisin, 1. içtima senesinin 24. İçtimasında, 05.06.1920 tarihinde diğer Burdur milletvekilleri Ali Ulvi ve İsmail Suphi Soysallıoğlu ile birlikte mazbatasını onaylanmıştır.²⁹

²⁶ TBMM Zabıt Cederesi, 1.Devre, C.2, s.74.

²⁷ TBMM Azasının Tercümeihal Kağıdı Örneği Sayı:72

²⁸ TBMM Zabıt Ceridesi 1.Devre, C.2, s.359.

²⁹ TBMM Zabıt Ceridesi 1.Devre, C.2, s.74.

4. 5. Şevket Candemir

Şevket Candemir, 1876 yılında Serfice Sancağı, Kozan Kasabası'nda dünyaya gelmiştir. 1903 yılında İstanbul Mektebi Hukuku Şahanesinden mezun olmuştur. Akabinde Pirlepe kazası Asliye mahkemesinde savcı olarak memuriyet hayatına başlamıştır. Çeşitli kurumlarda ve kademelerde devlet memurluğu görevini ifa eden Şevket Candemir milletvekili seçilmeden önce son olarak Tefenni Kazası Kaymakamlığı görevini yapmıştır. Şevket Candemir evli ve iki çocuk babasıdır.³⁰

4. 6. Veli Saltıkgil

Veli Saltıkgil 1880 yılında Boldan'da doğmuştur. Mülkiye Mektebi ve Paris Hukuk Fakültesi mezunu olan Veli Saltıkgil,³¹ 1 Nisan 1917'de Darülfünun Hukuk Tarihi öğretim üyeliği görevine getirildi. 5 Nisan 1919'da Hukuk Fakültesi Hukuku Esasiye Müderrisi (Profesörü) oldu.

TBMM'nin 1. dönemi için 3 Nisan 1920'de yapılan seçimde Burdur milletvekilliğine seçildi. Ancak İngilizler tarafından sürekli izlendiği için İstanbul'dan ayrılmadı. Meclise katılmaması dolayısıyla istifa etmiş sayıldı ise de 10 Şubat 1921'deki birleşimde mazereti yerinde görülerek milletvekilliğine kabul edildi. Mecliste bütçe komisyonunun Başkanlığını ve Dışişleri Komisyonunun da sözcülüğünü yaptı. Bir süre Samsun İstiklal Mahkemesinde üye olarak bulundu.

Kars'ta toplanacak Barış Konferansı'na temsilci ve Lozan Konferansı'na danışman olarak katıldı. Dönem içinde kürsüden, 4'ü gizli oturumda olmak üzere 11 konuşma yaptı.

Milletvekilliği 1. dönemde sona erince İstanbul Hukuk Fakültesindeki Profesörlük görevine geri döndü. 13 Aralık 1925'te Dışişleri Bakanlığı Hukuk Müşavirliği'ne atandı. Yeni açılan Ankara Hukuk Mektebi'nde Anayasa Hukuku okuttu. Bu görevlerde iken geçirdiği bir kalp krizi ile 20 Mart 1935'te Ankara'da öldü. Cebeci asri mezarlığında toprağa verildi. Evli ve 2 çocuk babasıdır. Arapça ve Fransızca bilmektedir.

³⁰ TBMM Azasının Tercümeihal Kağıdı Örneği Sayı: 73

³¹ TBMM Azasının Tercümeihal Kağıdı Örneği Sayı: 74

BİRİNCİ BÖLÜM

1. İKİNCİ DÖNEM (1923–1927) BURDUR MİLLETVEKİLLERİ VE FAALİYETLERİ

1. 1. Hüseyin Baki

1. 1. 1. Özgeçmişi

Hüseyin Baki, 1885 yılında Burdur’da doğmuştur. Kendisinin hazırladığı tercümeihal kağıdında kendisini şöyle anlatmaktadır:“**Burdur Mektebi Rüştîyesini Bilikmal müderrisinden Hatipzade Mehmet Efendi’nin medresede sarfî usulü hadis, fıkıh, şerhi akit ve fıkıh okudum. Mektebi hukuk programını tamamen takip notlarını celp ve ikmal ettim. İşlerimin kesretinden ailemi bırakamadığımdan mektebe gidip diploma alınca kadar tahsil edemedim. Fakat dört senelik programını harfiyen takip ettim. Burdur Maarif Komisyonu’nda Meclisi İdare aralıklarında bulundum. 1919 senesi sakit hükümeti meşrutanın son intihabında Burdur mebusu olarak intihap olunup Ankara’da Heyeti Temsiliye’ye aza olarak geldim.**

Ankara’da Reisi Cumhur hazretlerinin riyasetlerinde Ziraat Mektebine iki üç içtimada bulunarak İstanbul Meclis-i Mebusan’ın küşadında bulunmak üzere gittim. İstanbul’un işgalinden ve Ankara’da büyük millet meclisinin küşadından 23 gün sonra iltihak ettim. Bayram tatili münasebeti ile memleketime giderek orada ailemin rahatsızlığından mezuniyet talebinde bulundum. Güya mecliste prezanta muamelesi yapılmadı bahanesi ile mezuniyet vermediklerinden mazeretim de devam ettiğinden ben de gelemedim. Bu kere icra edilen intihapta yine Burdur mebusu olarak meclisi aliye iltihak ettim. Hukuk derslerini, notlarını 1908’den 1912, 1913 senelerine kadar muntazaman devam ettim. Tercümel halimle başkaca şayanı arz bir şeyim yoktur.”³²

---

³² TBMM Azasının Tercümeihal Kağıdı Örneği Sayı: 468

1. 1. 2. Meclise Kabulü

Mustafa Kemal Paşa İstanbul Meclisindeki Burdur Mebusu Hüseyin Baki Bey'e 7 Ocak 1920'de şu telgrafi çekmiştir. **“Burdur Mebusu Hüseyin Baki Bey'e, verdiğimiz malumata teşekkür ederiz. İcap edenlere lüzumlu tebligatta bulunuldu. Bir an evvel Ankara'ya teşriflerinizi bekliyoruz, efendim. Heyeti Temsiliye namına Mustafa Kemal.”** Hüseyin Baki Bey bu çağrıya uymuş ancak Ankara'ya geç geldiğinden ilk dönem TBMM'ne girememiş, bu nedenle 11 Ağustos 1923'te toplanan İkinci Dönem TBMM'de Burdur Milletvekili olarak katılmıştır.³³

1. 2. 3. Faaliyetleri

Komisyon Görevleri

Burdur Maarif Komisyonu'nda Meclis-i İdare azalıklarında bulunmuştur.

Sualleri

1. Burdur Mebusu Hüseyin Baki Bey'in, gerek I. Dünya Savaşı ve gerek Mücadele-i Milliye esnasında askeriyece istimlâk edilen mülklerin kira bedelinin hak sahiplerine ödenip ödenmediğine dair sözlü soru takriri.³⁴

2. Burdur Mebusu Hüseyin Baki Bey'in, Gerek I. Dünya Savaşı gerek Mücadele-i Milliye esnasında askeriyece istimlâk edilen mülklerin kira bedelinin hak sahiplerine ödenip ödenmediğinin sebeplerinin Maliye ve Adliye Vekâletlerinden sorusu.³⁵

3. Burdur Mebusu Hüseyin Baki Bey'in gerek I. Dünya Savaşı ve gerek Mücadele-i Milliye esnasında askeriyece istimlâk edilen mülklerin kira bedelinin hak sahiplerine ödenip ödenmediğinin Maliye ve Adliye Vekâletlerinden sözlü sorusu.³⁶

Meclis kürsüsünden yukarıdaki sualleri için şöyle bir konuşma yapmıştır.**“İşgali Mebani Kanunu mucibince gerek harbi umumide gerekse, mücadele-i milliye esnasında han, hane, otel vesaire gibi emlâk ciheti askeriyeden işgal olunup ashabı kuvvet bedeli icra ve zarar ve ziyan gibi**

³³ AKER, Mehmet Şefik; İstiklal Harbinde 57. Tümen ve Aydın Milli Cidali, c.II, İstanbul, 1937.,s.131

³⁴ TBMM Zabıt Ceridesi 1.Devre, C.17, s.191.

³⁵ TBMM Zabıt Ceridesi 1.Devre, C.17, s.250.

³⁶ TBMM Zabıt Ceridesi 1.Devre, C.17, s.296.

alacaklara dair mazbatalar verilmiştir. Yalnız 3 Nisan 1924 tarihli Mahsubu Umumi Kanununun üçüncü maddesi bu kabil düyünü hazineyi istisna etmediği halde gene Mahsubu Umumi Kanununun onaltıncı maddesi (İşbu kanuna muhalif bilcümle ahkâm mülğadır) değdiği halde ve seferberlikte vaziyet edilecek emlakın hakkındaki kanunun dördüncü maddesinin tadiline dair olan 20 Kânunuevvel 1923 tarihli kanunun üçüncü maddesinin sarahatine rağmen eshab-ı istihkakın matlubatı verilmemektedir. İşbu kanunların icrayı ahkâmına Adliye Vekili de memurdur. Tezat nerededir? Kanunların vuzuh ve sarahatine rağmen neden verilmiyor? Adliye ve Maliye Vekillerinden şifahi cevap vermelerini rica ederim efendim.”³⁷

Teklifleri

Mübadele, imar ve iskan konularında teklifte bulunmuştur. ³⁸ Konya'daki yetimlerin kaldığı yerin yıkılma tehlikesi olduğu için uygun bir yere nakledilmesi (Bu teklifi mecliste kabul edilmiştir.)³⁹ mükellefin borçlarının tahsilat defterlerinde bölümleriyle gösterilmesine dair bildirim konusunu;⁴⁰ mübadele ile gelen göçmenlere arazi verilmesi;⁴¹ Dinar - Eğridir hattından Burdur'a bir demiryolu şube inşası ile ilgili⁴², beş yüz polisin İstanbul'dan diğer vilâyetlere tayini ile ilgili⁴³, Emlâk mazbutu mukabilinde görev alan erbabların maaşlarının cüzi olması dolayısıyla bu maaşların kemakân bütçeye aktarılması ile ilgili,

Ankara - Sivas, Samsun demiryolları inşası hakkındaki mevcut kanunun hemen müzakere edilmesi ile ilgili,⁴⁴ Karaman kazasında temiz içme suyunu bölge halkının maddi durumlarından dolayı alamadıklarından Maliye bütçesinden buna para ayrılması ile ilgili,⁴⁵ Maliye Vekili hazırımın da dâhil olduğu mütehassıs Encümen tarafından gerek görülmüş olan iki milyon liranın Bahriye bütçesine ilâve edilmesi

³⁷ TBMM Zabıt Ceridesi 1.Devre, C.17, s.296.

³⁸ TBMM Zabıt Ceridesi 1.Devre, C.2, s.654.

³⁹ TBMM Zabıt Ceridesi 1.Devre, C.3, s.11.

⁴⁰ TBMM Zabıt Ceridesi 1.Devre, C.7, s.110.

⁴¹ TBMM Zabıt Ceridesi 1.Devre, C.7, s.136.

⁴² TBMM Zabıt Ceridesi 1.Devre, C.7, s.203.

⁴³ TBMM Zabıt Ceridesi 1.Devre, C.7, s.444.

⁴⁴ TBMM Zabıt Ceridesi 1.Devre, C.7, s.798.

⁴⁵ TBMM Zabıt Ceridesi 1.Devre, C.7, s.1024.

ile ilgili,⁴⁶ Çanakkale’de şehit olan askerlerimiz için yapılan anıt bütçesine 50.000 liralık zam yapılması ile ilgili,⁴⁷ Muhtelif şekil ve unvanları olan tul, hacim, vezin gibi ölçü ve tartı birimlerine kıyasen her tarafta kullanılabilir metre, litre ve kilo birimleriyle değiştirilmesiyle ilgili,⁴⁸ Konya, Samsun, Antalya ve Mersin’de Küşadı Mukaddema Muvazene Encümenince kabul edilen orta derece ticaret mekteplerinin açılmasına ilişkin on altı bin lira tahsisatın kabulü ile ilgili,⁴⁹ Erzurum’da harpten evvel mevcut ziraat mektebinin binası ve bir çok alet ve edevatı, harman makinesi hâlâ mevcut olmasına rağmen, mevkiin ziraat noktasında ehemmiyeti malûm olduğundan diğer bazı vilâyetlerde kürşat edilmiş ve edilecek ziraat mektepleri gibi Erzurum’da da aynen bir mektep küşadının ehemmiyeti için numune tarlaları tahsisatına beş bin liranın zam ilâvesiyle ilgili,⁵⁰ Mahkemelerde halkın ihtiyaçlarını karşılayamayacak derecede her türlü mefruşat ve levazım mahrumiyeti bulunmaktadır. Bu nedenle cumhuriyetimizin şan ve şerefine uygun bir şekilde hizmet verebilmesi için mahkemelere bütçeden âcil olarak altmış bin lira ilâve edilmesiyle ilgili⁵¹ Maarif bütçesinin inşaat faslına iki yüz bin liranın daha ilâvesi ile ilgili,⁵² Aşar Kanununun ilgası ve Tarık Bedelinin yol masrafına; vilâyet kendi müesseseleri masrafını temin edemeyecek bir hale gelmiştir. Buna binaen, işbu müessesatın hayatını idame için 203’üncü faslın birin bütün olarak iki yüz bin liranın ilâve edilmesi ile ilgili⁵³, 1925 senesi Ziraat bütçesine faslı mahsus olarak vaz olunan 1 065 125 lira takviye edilmesi ile ilgili⁵⁴, Burdur Mebusu Hüseyin Baki’nin Burdur’un Belönü Nahiyesi dahilindeki ahaliye tefviz olunan çiftlikât bedetâtının affi ile ilgili⁵⁵, Antalya Mebusu Rasih Efendi’nin, Kuran Hafızı yetiştirmek üzere evkaf masraf bütçesinin akıncı faslına altı bin lira ilavesi ile ilgili⁵⁶, Tiftikten maada kelimesinin tayyî ile tiftiğinde beş kuruş zamma tabi tutulması ile ilgili⁵⁷, 1925 senesi Muvazene-i Umumiye Kanununun 23’üncü maddesinin (D) fıkrasının iptidasındaki

---

⁴⁶ TBMM Zabıt Ceridesi 1.Devre, C.8, s.8.

⁴⁷ TBMM Zabıt Ceridesi 1.Devre, C.8, s.45.

⁴⁸ TBMM Zabıt Ceridesi 1.Devre, C.8, s.167.

⁴⁹ TBMM Zabıt Ceridesi 1.Devre, C.8, s.180.

⁵⁰ TBMM Zabıt Ceridesi 1.Devre, C.8, s.221.

⁵¹ TBMM Zabıt Ceridesi 1.Devre, C.8, s.808.

⁵² TBMM Zabıt Ceridesi 1.Devre, C.8, s.833.

⁵³ TBMM Zabıt Ceridesi 1.Devre, C.15, s.321.

⁵⁴ TBMM Zabıt Ceridesi 1.Devre, C.15, s.461.

⁵⁵ TBMM Zabıt Ceridesi 1.Devre, C.16, s.295.

⁵⁶ TBMM Zabıt Ceridesi 1.Devre, C.17, s.49.

⁵⁷ TBMM Zabıt Ceridesi 1.Devre, C.17, s.152.

“*gerek takdir!, kıymet suretiyle, gerek...*” cümlelerinin benzerleriyle değiştirilmesi ile ilgili⁵⁸, Ruznamenin on birinci numarasında Evkaf Müdüriyetince Ankara'da inşa edilecek hayrat ve akaret için bir milyon liranın sarfına dair olan kanunun bugün tercihan ve müstacelen müzakereleri ile ilgili⁵⁹, Burdur Mebusu Hüseyin Bakî ve Denizli Mebusu Yusuf Bey'in ilk mektep muallim ve muavinleri hakkındaki kanunun düzenlenmesine dair 2/605 ve 607 numaralı teklifi ile ilgili, Şark İstiklâl Mahkemesince bir sene hapse mahkûm olup ayrıca da devlette bir daha görev alınmayacağına karar verilen sabık Genç Valisi İsmail Hakkı Bey'in hareketinde kasıt olmadığı ve hakkındaki kararın affi ile ilgili⁶⁰ tekliflerde bulunmuştur.

Kabul Oyu Verdiği Kanunlar

Hüseyin Baki mecliste; Lozan Sulh Muahedenamesinin kabulüne dair birinci kanuna verilen oyların kabulü hakkında⁶¹, Lozan Sulh Muahedenamesinin kabulüne dair ikinci kanuna verilen oyların neticesi hakkında⁶², Lozan Sulh Muahedenamesinin kabulüne dair Üçüncü Kanuna verilen oyların neticesi hakkında⁶³, Lozan Sulh Muahedenamesinin kabulüne dair dördüncü kanuna verilen oyların neticesi⁶⁴ ihtiyaçlı çiftçilere vaad edilen tohumluk ve çift hayvanatı ve ziraat aletlerinin verilmek için ayrılan paranın ödenmesi hakkındaki kanuna verilen reylerin sonucu;⁶⁵ Mekteb-i Tıbbiye-i Askeriyeden neşet edecek efendilere 150 şer lira itası hakkındaki Kanuna verilen oyların neticesi hakkında⁶⁶, 1923 senesi ikinci altı aylık Tahsisat Kanununa verilen oyların neticesi hakkında⁶⁷, Mücahede-i Milliye'de şehit olan gönüllü ve Kuva-yi Milliye zâbitan ve efrat ailelerine maaş tahsisine dair kanun hakkında ikinci defa istihsal edilen oyların neticesi hakkında⁶⁸, Şehit Miralay Nâzım Bey'in validesi libas Hanıma hidematı vataniye tertibinden dört bin kuruş maaş tahsisine dair Kanunun neticesi hakkında⁶⁹, Öksüz yurtlarının 1924 Bütçesi

⁵⁸ TBMM Zabıt Ceridesi 1.Devre, C.17, s.228.

⁵⁹ TBMM Zabıt Ceridesi 1.Devre, C.25, s.16.

⁶⁰ TBMM Zabıt Ceridesi 1.Devre, C.30, s.215.

⁶¹ TBMM Zabıt Ceridesi 1.Devre, C.1, s.287.

⁶² TBMM Zabıt Ceridesi 1.Devre, C.1, s.288.

⁶³ TBMM Zabıt Ceridesi 1.Devre, C.1, s.290.

⁶⁴ TBMM Zabıt Ceridesi 1.Devre, C.1, s.291.

⁶⁵ TBMM Zabıt Ceridesi 1.Devre, C.2, s.173.

⁶⁶ TBMM Zabıt Ceridesi 1.Devre, C.2, s.221.

⁶⁷ TBMM Zabıt Ceridesi 1.Devre, C.2, s.421.

⁶⁸ TBMM Zabıt Ceridesi 1.Devre, C.5, s.640.

⁶⁹ TBMM Zabıt Ceridesi 1.Devre, C.7, s.253.

hakkındaki neticesi.⁷⁰ Anadolu Demiryolları İdaresine Hazine-i Maliyeden (400) bin lira ikrazı hakkındaki kanunun ikinci defa oylama neticesi.⁷¹ Zonguldak şimendifer ve liman rüsumunun tenzili hakkındaki kanunun neticesi ile ilgili ⁷², Havali-î şarkiye; Erzurum - Sarıkamış - Kars ve şubata Demiryolları hakkındaki âlânın neticesi İdaresinin 1911 senesi bütçe kanunu hakkında (Nisap hâsıl olmamıştır)⁷³, İstanbul ve tevabiî balıkhanesine mütevellik nizamnamenin birinci ve üçüncü maddelerinde muharrer rüsumun tezyidine dair lâyiha-i kanununiyenin neticesi hakkında (Nisap hâsıl olmamıştır)⁷⁴, Konya Ovasının İskanı hakkındaki kanunun neticeî ârâsı (Nisabı ekseriyet yoktur)⁷⁵, Türkiye Cumhuriyeti ile Almanya Cumhuriyeti arasında münakit 3 Mart 1924 tarihli Muhadenet Muahedenamesinin tasdiki hakkındaki kanunun neticesi hakkında (Nisabı ekseriyet yoktur)⁷⁶, Fethi Beyefendi Kabinesine beyanı itimat eden azayı kiramın esamisi hakkında.⁷⁷ Büyük Millet Meclisinin 1924 senesi bütçesinde münakale icrasına dair Kanunun neticeî ârâsı hakkında (Kanun kabul edilmiştir)⁷⁸, Pamuklara âriz olan haşerat ve emrazın imha ve tedavisi ve tohumlarının ıslahı hakkındaki kanunun neticeî arası hakkında (Kanun kabul edilmiştir)⁷⁹, Matbuat ve istihbarat Müdüriyet-i Umumiye'si 1924 senesi bütçesine tahsisatı munzamma itasına dair Kanunun neticeî ârâsı hakkında (Kabul edilmiştir)⁸⁰, Takriri Sükûn Kanununun neticeî ârâsı hakkında (Kanun kabul edilmiştir)⁸¹, İsmet Paşa Kabinesine verilen itimat ve ademî itimat oyları hakkında (İsmet Paşa Hükümetine itimat olunmuştur)⁸², Darülfünun emaneti 1925 senesi Bütçesinin mevkii meriyete vazına kadar tahakkuk edecek hidemata sarf olunmak üzere yirmi beş bin liranın tediyesine dair Kanunun neticeî ârâsı hakkında (Kanun kabul edilmiştir)⁸³, Harp ve İsyân Sahalarındaki idarei Örfiye Mıntıklarında Müteşekkil Umum Divanı Harplerden Verilecek İdam Kararlarının Sureti İcrasına Dair Kanun

⁷⁰ TBMM Zabıt Ceridesi 1.Devre, C.8, s.18.

⁷¹ TBMM Zabıt Ceridesi 1.Devre, C.8, s.53.

⁷² TBMM Zabıt Ceridesi 1.Devre, C.8, s.326.

⁷³ TBMM Zabıt Ceridesi 1.Devre, C.8, s.328.

⁷⁴ TBMM Zabıt Ceridesi 1.Devre, C.8, s.331.

⁷⁵ TBMM Zabıt Ceridesi 1.Devre, C.8, s.503.

⁷⁶ TBMM Zabıt Ceridesi 1.Devre, C.8, s.604.

⁷⁷ TBMM Zabıt Ceridesi 1.Devre, C.10, s.409.

⁷⁸ TBMM Zabıt Ceridesi 1.Devre, C.11, s.328.

⁷⁹ TBMM Zabıt Ceridesi 1.Devre, C.12, s.120.

⁸⁰ TBMM Zabıt Ceridesi 1.Devre, C.14, s.390.

⁸¹ TBMM Zabıt Ceridesi 1.Devre, C.15, s.155.

⁸² TBMM Zabıt Ceridesi 1.Devre, C.15, s.157.

⁸³ TBMM Zabıt Ceridesi 1.Devre, C.15, s.274.

Hakkındaki Neticei arası hakkında (Kanun Kabul edilmiştir.)⁸⁴, Türkiye Cumhuriyeti ile İspanya Krallığı arasında münakit Muhadenet Muahedenamesi hakkındaki Kanunun neticei arası hakkında(Kanun kabul edilmiştir)⁸⁵, Trablusgarp, Balkan Harbi Umumî ve İstiklâl Muharebatında Şehit Olan Erkân, Ümera ve Zabitan ile Mensubini Askeriye'nin Bazı Borçlarının Affı Hakkındaki 2 Kânunu Evvel 1925 Tarihli Kanunun Birinci Maddesine Bir Fıkra Tezyiline Dair Kanunun Neticei arası hakkında (Nisap Yoktur)⁸⁶, Rize Mebusu Merhum Rauf Bey'in Zevcesile Kerimelerine Hidemat-ı Vataniye Tertibinden Maaş Tahsisi Hakkındaki Kanunun Neticei Ârâsı hakkında (Kanun kabul edilmiştir.)⁸⁷, Mardin Mebusu Sabıkı Merhum Derviş Bey'in Zevcesine Hidemat-ı Vataniye Tertibinden Maaş Tahsisine Dair Kanunun Neticei Ârâsı hakkında kabul oyu kullanmıştır.⁸⁸

Red Oyu Verdiği Kanunlar

Sabık İzmit Mebusu Hamdi Namık Bey tarafından verilmiş olan Harbiye ve Tıbbiye talebesi müstesna olmak üzere çeşitli okul mezunlarının köylerde iki sene müddetle muallimlikte çalışmalarını mecbur etmesine dair bulunan kanun için⁸⁹, Mekâtib-i Âliye ve Taliye mezunlarının bir sene müddetle köy muallimliklerinde çalışmalarına dair Rize Mebusu Ekrem Bey'in kanun teklifine⁹⁰, Orta Tedrisat kanununun ondört'üncü maddesinde muharrer mahallere gönderilecek sabit ve mevkut muallimlere fazla tahsisat itası hakkının diğer bazı vilâyet muallimlerine dahi teşmiline dair Urfa Mebusu Ali Fuat Bey ve kırk sekiz refiki tarafından verilip Lâyhayasına⁹¹, Evkaf Müdüriyeti Umumiyesinin 1911 senesi Bütçesinin altıncı faslının üçüncü maddesiyle faslı mahsusuna zamaim icrasına dair Kanun hakkındaki neticei âzâsına⁹², Mübadele, İmar ve İskân Vekâletinin lâğvı ile Dahiliye Vekâletine devri hakkındaki Kanunun ikinci maddesinin neticesi ârâsı⁹³, Muvazene-i Umumiye Kanununun 10'ncü maddesi hakkındaki Tay teklifinin neticei ârâsına (Takrir ret

⁸⁴ TBMM Zabıt Ceridesi 1.Devre, C.16, s.316.

⁸⁵ TBMM Zabıt Ceridesi 1.Devre, C.18, s.148.

⁸⁶ TBMM Zabıt Ceridesi 1.Devre, C.25, s.722.

⁸⁷ TBMM Zabıt Ceridesi 1.Devre, C.33, s.830.

⁸⁸ TBMM Zabıt Ceridesi 1.Devre, C.33, s.848.

⁸⁹ TBMM Zabıt Ceridesi 1.Devre, C.10, s.278.

⁹⁰ TBMM Zabıt Ceridesi 1.Devre, C.10, s.280.

⁹¹ TBMM Zabıt Ceridesi 1.Devre, C.10, s.286.

⁹² TBMM Zabıt Ceridesi 1.Devre, C.11, s.37.

⁹³ TBMM Zabıt Ceridesi 1.Devre, C.11, s.100.

madde ibka olunmuştur)⁹⁴, Umuru Sıhhiyeye Mteallik Bteler ile Bilumum Memurini Sıhhiye Hakkındaki Kanun Lyihasının İkinici Maddesinin oy neticesine ⁹⁵ red oyu kullanmıştır.

ekimser Kaldığı Kanunlar

İstanbul'a ithal edilecek buğday ve un mamultından asıl belgede açıklanmış resimin on iki misli ve tam olarak alınmasına dair kanunun maddelerine geçilmesi hakkındaki sonucu (Mstenfikler)⁹⁶ ve İstanbul'a ithal edilecek buğday ve un mamultından asıl belgede açıklanmış resmin on iki misli istifasına dair kanunun maddelerine geçilmesi hakkında ikinci defa gndeme getirilmesi ve sonucu (Mstenkifler) (Kabul edilmiştir.) hakkındaki kanun maddelerinde ekimse kalmıştır.⁹⁷

1. 1. 4. Değerlendirme

Hseyin Baki, işlerinin çokluğu ve ailesinin yanında olması gerektiği için hukuk fakltesini bitirememiştir. Medresede sarfi sul hadis, fıkh ve şerhi akit okumuştur. Burdur Maarif Komisyonu'nda Meclisi İdare aralıklarında bulunmuştur. Lozan antlaşmasının imzalanmasına kabul oyu vermiştir. İstiklal Harbi'nde eşi şehit olan ailelere sahip çıkmıştır. İstiklal Mahkemelerinin 6 ay daha srelerinin uzatılması hakkındaki kanuna kabul oyu kullanmıştır. Milli mcadeleye katılmayan memurlar hakkında bir kanun çıkarılmasına kabul oyu kullanmıştır. Red oyu kullandığı kanunlara baktığımız zaman daha çok eğitim, sağlık ve imarla ilgili konularda red oyu kullanmıştır. Eğitim konusunda red oyu verdiği kanunlara baktığımız zaman ise oğretmenlik dışındaki mesleklerin oğretmenlik yapmasına karşi çıkmıştır. Eğitim durumu olan oğrencilerin o zaman da askerlik durumları mecliste tartışılmıştır.

Devletler arası antlaşmalara diğer Burdur milletvekilleri gibi o da kabul oyu kullanmıştır. Meclisin yaptığı çalışmalara genellikle uymuştur. Muhalif tavrı takınmamıştır.

⁹⁴ TBMM Zabıt Ceridesi 1.Devre, C.17, s.166.

⁹⁵ TBMM Zabıt Ceridesi 1.Devre, C.23, s.437.

⁹⁶ TBMM Zabıt Ceridesi 1.Devre, C.8, s.1124.

⁹⁷ TBMM Zabıt Ceridesi 1.Devre, C.8, s.1126.

Meclise sunduğu tekliflere baktığımız zaman mübadele, imar ve iskan konularında teklifte bulunmuştur.

Hükümetin tasarruf yapması hakkında teklifte bulunmuştur. Mersin Limanı, Haydarpaşa tren garının yeniden imarı ve faaliyet çeşitliği kazandırılarak ekonomik işlevinin artırılması teklifinde bulunmuştur. Burdur'la ilgili durumlarda teklifte bulunmuştur.

Ermeniler tarafından şehit edilip siyasi kimliği olan kişilerin ailelerine sahip çıkılması hakkında teklifte bulunmuştur.

1. 2. Mustafa Şeref Özkan

1. 2. 1. Özgeçmişi

Mustafa Şeref Özkan 1884 yılında Burdur'da doğmuştur. 1903 senesi Temmuz'unda İzmir idadisini ve 1908 İstanbul mektebi hukukunu bitirerek 1909 senesinde hükümetçe Paris'e gönderilmiştir. Üç sene zarfında Paris Hukuk Fakültesi'ni ederek 1912 senesi Eylül'ünde tekrar dönüp 1913 senesi Ağustos'una kadar İstanbul Mektebi Hukukunda hukuk idare tedrisi ile iştigal ettikten sonra Konya Mektebi Hukukuna müdür tayin olundu. Üç ay sonra, Konya ve Burdur'dan vekil gösterilmesi üzerine ikisi arasında bir tercih yaparak Burdur milletvekilliğinden istifa edip Konya millet vekilliğini seçti. Ve İstanbul mektebi hukukuna, amme hukuku ve idare profesörlüğüne tayin edildi. 1915 senesinde ticaret ve ziraat nezareti müsteşarlığına tayin olarak vekillikten istifa etti. 1916 senesinde İtibar-ı Millî Bankası Meclisi idaresi azalarında iken ticaret ve ziraat nazırı oldu ve Kayseri'den vekil gösterildi. 1918 senesinde mütarekeden yirmi beş gün evvel nezaretten istifa etti. 1920 senesinde Anadolu'ya geldi. 1908 senesinde Sivas mahkemesi temyiz azalığına tayin edilmişse de altı ay sonra sağlığının müsaade etmemesi dolayısıyla ra işe başlayamadan istifa etti. 1922 senesi haziranında Suriye ile akt olunan gümrük mukavelenamesinde hükümetin murahhası olarak bulundu. Avdetinden sonra Heyet-i Sulhiye müşavirliğine tayin edildi. Konferansın iki safhası arasında heyeti temsilen Lozan'da memur edildi.⁹⁸

---

⁹⁸ 5. Dönem Mustafa Şeref Özkan tercümaihal kağıdı, no:469

1. 2. 2. Meclise Kabulü

Burdur vekili Mustafa Şeref Bey'e ait mazbata, tetkik olundu. Meclis Reisi tarafından Mustafa Şeref Özkan'ın mazbatasını oylamaya sunulmuş ve kabul edildi.⁹⁹

1. 2. 3. Faaliyetleri

Teklifleri

Mustafa Şeref Özkan Meclis'te; Askerî okullar talebesine verilecek maaş zamları hakkındaki kanunun eksikliğini ikmal eden kanunun düzeltilerek bu öğrencilerin maddi durumuna fayda sağlaması şeklinde düzeltilmesini¹⁰⁰, İzmir vekili Mustafa Rahmi Bey ile her sene çiftçinin yetiştirdiği mahsule zarar verdikleri için; yaban domuzlarının itlafı hakkında¹⁰¹, Milli mücadele zamanında işgal altında bulunan vilâyetlere götürülmekte iken derdest edilen merbut listede muharrer 11 138 Osmanlı altını, 3 148 muhtelif altın ile 193 229 kuruştan 7 385 Osmanlı, 270 muhtelif altın ile 193 177 kuruş iade edilmiş ve yalnız 14 zata ait olan 3 753 Osmanlı altını ile 2 878 muhtelif altın ve 52 kuruş gümüş para kalmıştır, mühim bir kısmının iade edildiği halde bakiyesinin iade edilmemesi bunların da af sureti ile iadesi hakkında¹⁰² kanun teklifleri vererek şöyle devam etmiştir.

“Gerek Türkiye dahilinde ve gerek memaliki ecnebiyede mesaili mühimmenin hal ve tesviyesi veya inikat eden kongrelerde Hükümeti Cumhuriyet'imizi temsil için memuren bir mahalle izam edilen yahut teşkil olunan komisyonlarda murahhas veya müşavir sıfatıyla bulunan mebusların Teşkilatı Esasiye Kanununun 23'üncü maddesine nazaran vaziyetlerini tayin lüzumundan bahis ve bu maddede muharrer memuriyetten maksat daimi memuriyet olup, bu gibi hidemata şamil olmayacağı nokta-i nazarını mutazammın 11 Kânunusani 1927 tarihli ve 6/184 numaralı Başvekâlet tezkeresi heyet-i umumiyenin havalesi üzerine Encümenimizce tetkik ve müzakere olundu. Keza Dersim Mebusu Feridun Fikri Bey'in, muhtelit

⁹⁹ TBMM Zabıt Ceridesi 1.Devre, C.1, s.19.

¹⁰⁰ TBMM Zabıt Ceridesi 2.Devre, C.2, s.597.

¹⁰¹ TBMM Zabıt Ceridesi 2.Devre, C.4, s.473.

¹⁰² TBMM Zabıt Ceridesi 2.Devre, C.10, s.231.

mübadele komisyonuna mevрут bulunan azayı kiram ile murahhaslık vesaire gibi vazaif kabul edecek mebusların vaziyeti kanuniyelerini tespit için maddenin tefsirini isteyen 1 Teşrinisani 1924 tarihli takririyle hariciye umuruna ait bazı mühim mesaili devletin tesviyesi için mebusların ihtisasından istifade ve kendilerine ekseriye muvakkat mahiyette hizmet tevdi bir çok kanunu esasilerce tecviz edilmiş olduğuna göre bizim Teşkilatı Esasiye Kanunumuzla bu imkânın da reddedilmiş olmasına ihtimal verilmemekle beraber keyfiyetin yine Meclisçe tefsiri talebini muhtevi 4 Kânun-u evvel 1924 tarihli Başvekâlet ve merbutu Hariciye Vekâleti tezkeresinin müzakeresi de aynı mevzua temas etmeleri itibariyle tevhit edildi. Bu üç tefsir talebi muvacehesinde Encümenimiz Teşkilatı Esasiye Kanununun 23 üncü maddesinde (Mebuslukla hükümet memuriyeti bir zat uhdesinde içtima edemez) denilmesine nazaran evvela hükümet memuriyetinin mahiyeti hukukiyesini tetkik, saniyen bu maddenin sebebi vaz'ını teemmül zaruretini his ve evveleminde hükümet memuriyetinin mahiyeti hukukiyesini tetkik ederek şu neticeyi kaydetti. Bir kimse uhdesine ihale edilen vazifenin hükümet memuriyetinden addedilebilmesi için hükümetin ifasına davet edilmiş olduğu vazaif arasında o vazifenin istimrar ve daimiyet (deymumet) ve tazammun ettiği hidemat noktasından tevali ve teakup sıfatları ile mütemeyyiz olması ve yine o vazifenin bir daireye tahmil edebileceği hidemat noktasından da hasr ve tayin ve kasr ve tahdit edilmemiş bulunması şarttır. Maddenin sebebi vaz'ı ise, mebusluğun vazife-i asliyesi olan murakabe esasını halelden vikaye maksadı olduğu anlaşılmaktadır. Filhakika mebus, hükümet memuru olduğu takdirde murakabe itibariyle hukuken hükümetin murakabe ve hatta mücazâtı inzibatisine maruz kalmış, bu suretle mebusluğun murakıplık vazifesi ifa edilmemiş olur. Halbuki bir mebus muayyen bir işin ifasını kabul ettiği takdirde hükümetin umumi faaliyetleri muvacehesindeki murakabe hakkı zail olmayacağı gibi kendisine ihale edilen muayyen meselede dahi murakabesini muhafaza ve istimal edebilir. Memuriyetin mahiyeti hukukiyesinde istimrar ve daimiyet ve hidematın tevali ve teakubu şart iken muayyen bir işin ifasında gerek daimiyet gerek hizmetin derpiş olunmamış surette taaddüt ve tevalisi varit olamayacağından bu kabil muayyen hizmetler hükümet memuriyeti hükmüne dahil olmaz. Binaenaleyh gerek maddenin esas

vaz'ı gerek hükümet memuriyetinin mahiyeti hukukiyesi nokta-i nazarından Encümenimiz muayyen bir işin ifası bir mebusa tevdi edildiği takdirde Teşkilatı Esasiye Kanununun 23'üncü maddesinin hüküm ve şumulünden hariç kaldığına ve bununla mebusluk sıfatının içtima edebileceğine kani olmuş ve aşağıdaki tefsir fıkrasının Heyet-i Celileye arzına karar vermiştir.

Mebusluğun mebdei ve ona müteferrik meseleler hakkındaki mazbatanın Heyeti Umumiyece müzakeresinde serdedilen efkâr ve mütalaat iadeten vuku bulan havale üzerine tetkik olundu. Bu hususta Heyet-i Celileye arz edilen üç karardan birincisi intihap muamelesinin hitamiyle mebusluğun başladığını, ikincisi intihaba resmen ittila sabit olmadan memuriyet kabulüyle mebusluğun sakıt olmayacağını, üçüncüsü de mazuliyet maaşıyla tekaüt maaşları tahsisatı fevkalâdesinin Meclise iltihak; ile alınan mebusluk tahsisatının tediyesi tarihine kadar verilebileceğini mutazammın idi. Encümenimiz Teşkilatı Esasiye Kanununun lafız ve manasıyla mukayyet olduğu için bu üç kararın da esbabı mucibesini aynı kanunun lafız ve manasına istinat ettirmek mecburiyetinde idi. Bu sebeple mebusluk sıfatının Meclise iltihak ve mazbatasının kabulüyle başlayacağı hakkında mevcut olan ve encümenin mütekaddim müzakerelerine dahi sari bulunan telakkilere cevap olmak üzere bu sıfatın mutlaka Meclise iltihaktan evvel başladığına ve bilakis mebusluğu Meclise iltihaktan evvel başlayıp, hatta mazbatasının kabulünden evvel müzakerelere iştirak, rey istimal edebildiği Nizamname-i Dahilide nakil, ile tespit edilen bir zata ait tazminatın, yalnız Meclise olmaktan evvel verilmediği yolunda cari teamülünde Teşkilat-ı Esasiye'ye münafi olmayacağına dair olan kararını, yine Teşkilatı Esasiye de ve ona münafi olması lazım gelen Nizamname-i Dahili'de tesadüf ettiği bazı tahsisat ile teyit etmek istiyordu. Mazbatada mebus aza tetkik ve mütalaası ancak bu noktaya maksur ve ancak bu fikri müeyyiz olduğu halde makbul olmak tabii idi. Heyeti Umumiye müzakerelerinde dermeyan edilen mütalaaların yalnız binisi, kabul edilen bu karara muarız bulundu ve intihabın hesabı mebusluğun mebdei olarak kabul olunursa, bir dairenin bir mebusluğumda aynı zamanda iki zatı mebus tanımak lâzım geleceği, zira bu intihabın icra ve intacı anlarında o iltihak dairesinin Mecliste mebusu mevcut

ve hazır bulunabileceği beyan edildi. Filvaki, Büyük Millet Meclisi'nin, Teşkilatı Esasiye'ye nazaran hayatı gayrı kabili inkita olması muvacehesinde, Encümenimiz bunu gayrı kabili içtinap bir zaruret telakki etmekte, ancak yine Teşkilat-ı Esasiye davetsiz olarak toplanılacak zamanı tayin etmiş olmak itibariyle, bu vaziyette bir tedahül mahzuru mülâhaza edilmemektedir. Bu nokta-i nazardandır ki Encümenimiz intihabın hitamiyle mebusluğun başlayacağı hakkındaki kanaatini muhafaza ediyor. İntihabın hitamiyle başlayan bir mebusun, intihap hitamında memur olması yahut intihabına resmen ittiladan evvel yeni memuriyet kabul etmiş bulunması, bir memurun mebus intihabından sonra ne memuriyette, ne memuriyet maaşını almakta devamını tecviz maksadından tamamıyla ari mi. Ancak mebus intihabına resmen ittila peyda etmediği bir zamanda böyle bir zatın bazı memuriyet tahavvülâtına maruz kalması ihtimali karşısında, mebusluğu sıyanett zaruri görülmüş ve kararımız o şekilde tespit edilmişti. Bu kararı da mebusluk tahsisatına istihkak kesbedildiği tarihe kadar yalnız memuriyet ve hizmet mukabili olmayan maaşların ita edilebileceğini mutazammın üçüncü kararımız teyit ve ikmal ödüyordu. Heyeti Umumiye müzakeresinde bu karar esasının takviye edildiğini gören Encümenimiz, tekrar tetkik ve müzakere neticesinde mebusluğun daha geniş mikyasta sıyanetirii mütemmen bir ibare kabul etmiş, mebus intihap edilen bir memurun memuriyet kabulü vesilesiyle mebusluğun sükutuna hükmedilebilmesi için intihabına resmen ittila hasıl ettikten sonra, merciine mebusluğu tercih etmekte olduğuna dair malumat arz etmemiş olmasını değil, memuriyete devam etmek istediğine dair merciine sarihen malumat arz etmiş olmasını meşrut görmüştür. Mebuslukla başlayan mali vaziyete gelince: Encümence izhar olunan arzuya binaen mebusluk tahsisatına istihkak zamanı da, evvelce kabul ettiği üçüncü karar metnine ilâve ve bu kararında bir tadil icra etmektedir. Bu tadil açık maaş alan kimselerin, bu maaşı aldığı müddetçe kanunen memur olduğu yolunda mütalaanın ekseriyetle telakkisine tevafuk etmesindedir. Binaenaleyh mebusluğu tahakkuk eden zata, bu tahakkuk tarihinden itibaren vazifede bulunsun, mezun olsun, memuriyet maaşı verilemeyeceği gibi, Encümen:ekseriyetinin mütalaasına göre işten el çektirilmiş, Vekâlet emrine alınmış, açıkta kalmış olanlara da maaş

verilemeyecektir. Ancak, tekaüt ve mazuliyet maaşları, her memuriyetten çıkan veya her açığa çıkarılan memura verilemeyeceği gibi, muayyen hizmet senesinden sonra, evvelce maaşlardan tevkif edilen aidatın muayyen nispette iadesi mahiyetini haiz olduğundan, Encümenimiz tekaüt maaşının mebusluk tahsisatı alındığı halde kesilmemesi yolunda mevcut olan teamülü de nefsülemre muvafık görmüş ve bu kıyas ile mazuliyet maaşında mebusluk tahsisatına istihkak kespedilinceye kadar tahsisatı fevkaladesiz olarak itasını caiz telakki ve kararını bu maksadı ifade eder surette tanzim etmişti. Bununla beraber encümenimiz tekaüt maaşlarına ait tahsisatı fevkalâdenin, mebusluk tahsisatı verilinceye kadar devam ettirilen tediye muamelesinde mazuliyet maaşına ait tahsisatı fevkalâde muamelesinin makes olması icap edeceğini mütalaa ve berveçhiatı tespit edilen kararları Heyet-i Celile'nin kabulüne arz ederiz.

1. İntihap bitip de reylerin en çoğunun bir zat uhdesinde takarrür ettiği an, o zatın mebusluğunun mebdeini teşkil eder.

2. Bir memuriyette iken, mebus alanlar hakkında Teşkilâtı Esasiye Kanununun 23'üncü ve 28'inci maddeleri ahkâmı lâzımüttaitbik olabilmek yani memuriyet kabulü vesilesiyle mebusluğun sukutuna hüküm olunabilmek için mebus olan bu memurun, kendi intihabına resmen ittıla haisil ettikten sonra, memuriyette devam etmek istediğine dair merciine sarihane malumat arz etmiş olması lâzımdır.

3. Mebus intihap edilen bir zatın, mebusluk tahsisatına istihkakı Meclise iltihafciyle meşruttur. Mezuniyet veya mazerete müsteniden gelememek fiilen iltihak addolunur. Mebus intihap edildiğine resmen ittıla hasıl eden memur, vazifede bulunsun, mezun olsun, bu tarihten sonraki müddete ait memuriyet maaş ve tahsisatı fevkalâdesini alamaz ve işten el çektirilmiş, vekâlet emrine alınmış, açıkta kalmış olsun yine bu müddete ait maaş ve tahsisatı fevkalâdeleri verilemek. Memurin Kanununun neşrine kadar tahsis edilerek tediye edilmiş ve edilmekte bulunmuş olan mezuliyet maaşları, tahsisatı fevkaladesiz olarak mebusluk tahsisatına istihkak kesb edildiği tarihe kadar verilir.”

“Resmi binalardaki Osmanlı arma ve tuğraları ile kitabelerin kaldırılması hakkında Maarif Encümenince tadilen kabul ve encümenimize havale buyurulan kanun teklifi tetkik ve müzakere edilmiş ve teklifin Teşkilâtı Esasiye noktasından Encümenimizi alâkadar etmediği ve Heyet-i Umumiye’de müzakeresi esnasında encümeni teşkil eden azanın şahsan mütalâalarını arz ve beyan etmesi tabii olduğu cihetle, Maarif Encümeni mazbatası ile birlikte Heyeti Umumiye ye arza karar verilmiştir.”¹⁰³

Kabul Oyu Verdiği Kanunlar

Hini işgalde Fransızların Adana’da zabt ve müsadere ettikleri emval ve eşya bedelinin Adana Ziraat Mektebinin ikmal ve ıslahına sarfi hakkında¹⁰⁴, Maliye Vekâletinden istifa eden Hasan Fehmi Bey’in yerine Kângın Mebusu Mustafa Abdülhalik Bey’in itihab edilmesi hakkında¹⁰⁵, Altın kaçakçılığında mahkûm Eşref ve Hâşim efendiler hakkındaki Adliye Encümeni mazbatasının ikinci defa oylama neticesi hakkında¹⁰⁶, Müdafaa-i Milliye, Bahriye, Jandarma ve İmailât. Harbiyenin 1923 senesi bütçesine ilâve hakkında¹⁰⁷, telgraf muhabere memurlarının ve muallimlerin askerlikten istisnalarının reddi hakkında, Rize vilâyetiyle Borçka kazasında findık, portakal, limon, mandalina, çay yetiştirilmesi hakkında¹⁰⁸, Millî Mücadele de şehit olan gönüllü efrat ailelerine maaş tahsisi hakkında¹⁰⁹, Samsun - Sivas - Ankara Musaköy demiryollarının inşa ve işletme idaresinin 1924 senesi Bütçe Kanununun ikinci defa oylama neticesi hakkında¹¹⁰, Askerî Fabrikalar umumi müdüriyetlerinin 1924 senesi Mülhak Bütçesi hakkında¹¹¹, Tuz Resminin beş kuruşa iblağına dair kanun lâyihası hakkında¹¹², İstizah neticesinde oylamaya sunulan Afyonkarahisar vekili İzzet Ulvi Bey’in tahririne verilen oyların neticesi hakkında¹¹³, bazı ilâçların Gümrük Resminden muafiyeti hakkında¹¹⁴, Fonotelgraf hakkında¹¹⁵,

¹⁰³ TBMM Zabıt Ceridesi 2.Devre, C.31, s.134.

¹⁰⁴ TBMM Zabıt Ceridesi 1.Devre, C.3, s.285.

¹⁰⁵ TBMM Zabıt Ceridesi 1.Devre, C.4, s.660.

¹⁰⁶ TBMM Zabıt Ceridesi 1.Devre, C.5, s.238.

¹⁰⁷ TBMM Zabıt Ceridesi 1.Devre, C.5, s.401.

¹⁰⁸ TBMM Zabıt Ceridesi 1.Devre, C.5, s.628.

¹⁰⁹ TBMM Zabıt Ceridesi 1.Devre, C.5, s.629.

¹¹⁰ TBMM Zabıt Ceridesi 1.Devre, C.7, s.1011.

¹¹¹ TBMM Zabıt Ceridesi 1.Devre, C.8, s.122.

¹¹² TBMM Zabıt Ceridesi 1.Devre, C.8, s.444.

¹¹³ TBMM Zabıt Ceridesi 1.Devre, C.10, s.167.

¹¹⁴ TBMM Zabıt Ceridesi 1.Devre, C.10, s.196.

Büyük Millet Meclisinin 1924 senesi bütçesi hakkında¹¹⁶, Matbuat ve istihbarat Müdüriyeti 1924 senesi bütçesi hakkında¹¹⁷, Türkiye Cumhuriyeti ile Alman Hükümeti Arasında Münakit Ticaret Muahedenamesinin Tasdiki Hakkında¹¹⁸, kabul oyu kullanmıştır.

Red Oyu Verdiği Kanunlar

Mükellefiyeti Askeriye Kanununun 5, 118 ve 121'inci maddelerinin tadili hakkındaki Kanuna ikinci defa verilen reylerin neticesi.¹¹⁹, Tekaüt ve istifa Kanununun ellinci maddesinin fıkra-i ahîresinin tefsirine dair Başvekâletten mevрут 2/186 numaralı tezkere hakkındaki Müdafaa-i Milliye Encümeni mazbatasının neticei ârâsı¹²⁰, 1887-1888 Tevellütlü şimendifer müstahdeminmin vazife-i hâzıralarında terklerine dair lâyiha-i kanuniye ile aynı tevellütlü telgraf muhabere memurlarının ve muallimlerin askerlikten istisnaları hakkındaki tekâlifî kanuniyenin reddine dair Müdafaa-i Milliye Encümeni mazbatası hakkında ikinci defa istihsal edilen aranın neticesi¹²¹, Telgraf ve Telefon Kanununun ilk defaki neticei arası¹²², Teşkilâtı, Esasiye Kanununun 25'inci maddesi hakkındaki neticei ârâsı¹²³, Teşkilâtı Esasiye Kanununun 23'üncü maddesi hakkındaki neticei ara¹²⁴, Tabolunacak Evrakı Nakdiye Masarifi için 1925 Maliyesi Bütçesinde Kuşat Edilen Faslı Mahsusa Beş Yüz Bin Lira Tahsisatı Munzamma İtası Hakkındaki Kanunun Neticei Ârâsı¹²⁵, Maliye ve Ziraat Vekâletlerinin 1925 Senesi Maliyesi Bütçesine Tahsisatı Munzamma ve Fevkalâde itası Hakkındaki Kanunun Neticei Ârâsı¹²⁶, Maliye Vekâleti 1925 Senesi Bütçesine 60.000 Lira Tahsisatı Munzamına İtasına Dair Kanun Neticei Ârâsı¹²⁷ hakkındaki kanun tekliflerine de red oyu kullanmıştır.

---

¹¹⁵ TBMM Zabıt Ceridesi 1.Devre, C.11, s.201.

¹¹⁶ TBMM Zabıt Ceridesi 1.Devre, C.11, s.328.

¹¹⁷ TBMM Zabıt Ceridesi 1.Devre, C.14, s.390.

¹¹⁸ TBMM Zabıt Ceridesi 2.Devre, C.31, s.137.

¹¹⁹ TBMM Zabıt Ceridesi 2.Devre, C.5, s.125.

¹²⁰ TBMM Zabıt Ceridesi 2.Devre, C.5, s.187.

¹²¹ TBMM Zabıt Ceridesi 2.Devre, C.5, s.553.

¹²² TBMM Zabıt Ceridesi 2.Devre, C.5, s.554.

¹²³ TBMM Zabıt Ceridesi 2.Devre, C.7/1, s.1014.

¹²⁴ TBMM Zabıt Ceridesi 2.Devre, C.7/1, s.1057.

¹²⁵ TBMM Zabıt Ceridesi 2.Devre, C.25, s.559.

¹²⁶ TBMM Zabıt Ceridesi 2.Devre, C.25, s.562.

¹²⁷ TBMM Zabıt Ceridesi 2.Devre, C.25, s.565.

1. 2. 4. Değerlendirme

Ziraattan, demiryollarına, maliye, maarif, sağlık, posta-telgraf, bankacılık, imar alanlarının gelişmesinde önemli adımlar atarak bu alanlarla ilgili kanun tekliflerine kabul oyu kullanmıştır. Diğer dönemlerde de aktif olarak rol almıştır. Kendisi hakkında her dönemde ayrıca değerlendirmelerde bulunulmuştur.

İKİNCİ BÖLÜM

2. ÜÇÜNCÜ DÖNEM (1927-1931) BURDUR MİLLETVEKİLLERİ VE FAALİYETLERİ

2. 1. Mithat Şükrü Bleda

2. 1. 1. Özgeçmişi

1885 yılında Selanik'te doğmuş ve Mülkiye Mektebi'ni bitirdikten sonra İttihat ve Terakki Fırkası'nın kuruluşunda vazife almıştır. İttihat ve Terakki'nin uzun müddet Katib-i Umumi'liğini yapan ve merkez-i umumi azası olan Mithat Şükrü Bleda 1950 seçimlerine kadar sırasıyla, Serez, Drama, Burdur ve Sivas mebusu olarak Meclis-i Mebusan ve TBMM'ye girmiş, 1950 yılında siyâsi hayattan ayrılmıştır. 19 Şubat 1956'da İstanbul'da vefat etmiş, vasiyeti üzerine Hürriyet-i Ebediyeye şehitliğine gömülmüştür.¹²⁸

2. 2. Salih Vahit

2. 2. 1. Özgeçmişi

Salih Vahit, 1869 yılında Bosna'da doğmuştur. 1902 senesinde Manisa vilayeti dahilinde Kırkağaç kazasında Mal Muavinliğine, 1907'te Nif (Kemalpaşa) kazasında Ziraat Bankası Refikliği, 1908 senesinde Limni Sancağı Ziraat Bankası memurluğuna, 1910 senesi bidayetinde maliye nezareti meclisi umumiye birinci sınıf hülefalığına ve merkez masraf kalemi mümeyyizliğine, 1918 senesinde Bahriye Nezareti meclis muavinliğinde, 1919 senesinde maliye nezareti tasfiyeyi hesabat müdürlüğüne, 1921 senesi ovasatında davet üzerine Ankara'ya gelerek Müdafaa-i Milliye muhasebe Müdürlüğü'ne ve 1922 senesi Mart'ının on beşinde maliye vekaleti varidatı umumiye ve Emlak-ı Milliye Muhasebe Müdürü Umumiliğinde asaleten ve meclisi Umumiye Müdürü Umumiyesi'ne vekaleten ve

¹²⁸ <http://tr.wikipedia.org/wiki/Mithat/Bleda>

Maliye Müsteşarlığına vekaleten, 1923 senesi Nisan’ında müceddeden teşkil olunan Divanı Muhasebat Reisliğine, 1924 senesi Maliye Meclisi Umumiye Müdürlüğüne, 1926 Eylül ayında Maliye Vekaleti Müsteşarlığına tayin olunarak Burdur mebusluğuna aday olununcaya kadar bu vazifede bulundu.¹²⁹

2. 2. 2. Faaliyetleri

Komisyon Görevleri

Bütçe encümenliği yapmıştır.

Teklifleri

Devlete ait idare ve şirketlerde bulundurulabilecek vesaiti nakliye hakkında¹³⁰, Makam Binek otomobilleri ile sair vesaiti nakliyenin suretti istimleri hakkında kanun teklifi vermiştir. Bu kanun tekliflerin maddeleri ise aynen şöyledir.

Madde 1 — Muvazene-i umumiye dahilinde bulunan mülki ve askeri devairden devlet nam ve hesabına olarak hususi mahiyette bir veya müteaddit binek otomobili ile sair vesaiti nakliye-i bahriyeyi istimal edebilecek olan makarnat, merbut cetvelde isimleri tadat olunanlardan ibarettir. Bu vesaitin cetvelde sayılan emva için ledelicap bütçede tahsis olunacak mubayaa bedelleri ile azami müddeti istimleri mezkûr cetvelin sütunu mahsuslarında gösterilmiştir.

Madde 2 — Umumi veya hususi bütçelerle idare olunan devlet devairi ile vilâyat ve kazalarda ve Ankara ve İstanbul Şhremanelerinde ve bilumum devair belediyelerle ziraat bankası, tütün ve müskirat inhisar idareleri gibi devlete muzaf olacak sair müessesata mevcut olup birinci maddedeki cetvelde zikrolunmayan makarnat, masrafı herhangi "**bütçeye ait olursa olsun resmi bir daireye ait binek otomobili ile sair vesaiti nakliyeyi istimal edemez. Ancak bu devair ve müessesata mensup memurinden hasbelicap şehir ve kasaba dahil ve haricinde vazifeten ve muvakkaten bir mahale gidecek veya devir ve teftiş maksadıyla seyahat edecek olanlar 15 Mayıs 1919 tarihli harcırah kararnamesinin altıncı ve iş bu kararnameye müzeyyel 10 Teşrinisani 1919 tarihli kararnamenin ikinci maddeleri ahkâmından istifade ederler.**

¹²⁹ TBMM Azasının Tercümeihal Kağıdı Örneği Sayı: 671

¹³⁰ TBMM Zabıt Ceridesi 3.Devre, C.4, s.no:309, s.77.

Madde 3— Madde-i sabıkada muharrer devair ve müessesatın hizmete mahsus vesaiti nakliyesi ancak, muhasses oldukları umur ve hidematda kullanılır.Hizmete mahsus vesaiti nakliyeyi her ne sebeple olursa olsun muhasses lehimin gayrıda veya hususatı zatiyede istimal edenler veya devlete hizmetinde kullanılmış gibi gösterenler ve kanunen bir makama otomobil vesair vesaiti nakliye muhasses olmadığı halde tağyiri hakikat ile bu araçtan istifade edenler veya ettirenler ve bu şekil istimal müteallik masraf tahakkuk evrakını bilerek ihzar veya imza ve tasdik eylemiş olanlar vazifei suiistimal etmiş addolunarak halklarında takibatı kanuniyede bulunmakla beraber bu yüzden mütevellit masarifi mütehakkike, taziminen beş kat olarak istifa edilir.

Madde 4 — Umumi veya mevzii seferberlikte veya manevra icrasında askeri makamlara has otomobil araç ve nakliye araçlar kadroları veçhile istimal olunur.

Madde 5 — Bu Kanunun yayımı tarihinde ikinci madde icabında otomobil vesair vesaiti nakliye istimal edilmeyecek olan makamattan, genel ölçüler dahilinde veya buna tabi devairdeki binek otomobilleri ile sair vesaiti nakliye satılmak üzere derhal Maliye Vekâletine ve hususi bütçelerle idare olunan diğer müesseselere ait olanlar dahi dairesine bağlı olanlar devir ve teslim olunur.

Madde 6 — Bu kanun yayımı tarihinden geçerlidir.

Madde 7— Bu Kanunun ahkâmını icraya Büyük Millet Meclisi ile icra Vekilleri Heyeti memurdur.”¹³¹

Kabul Oyu Verdiği Kanunlar

Sait Vait’in mecliste kabul oyu verdiği kanun teklifleri şunlardır:

Maliye Vekâleti Bütçesinden Beş Bin Liranın Tenzili İle Başvekâlet Bütçesinin Bazı Fusul ve Mevaddına Münakalesi Hakkındaki Kanunun Neticei Ârâsı¹³², Maliye Vekâleti Jandarma Umum Kumandanlığı 1927 senesi Maliyesi Bütçesinden Tahsisat İlâvesi Hakkındaki Kanunun Neticei Ârâsı¹³³, Hudut ve Sevahili Sıhhiye Müdiriyeti’nin 1927 Senesi Bütçesine Üç Bin Lira Hakkındaki Kanunun Reye Vazı

¹³¹ TBMM Zabıt Ceridesi 3.Devre, C.4, s.no:309, s.78.

¹³² TBMM Zabıt Ceridesi 3.Devre, C.1, s.96.

¹³³ TBMM Zabıt Ceridesi 3.Devre, C.1, s.99.

Neticesi Tahsisatı Munzamına İlâvesi ¹³⁴, Anadolu - Bağdat Demiryolları İşletme Müdüriyeti ve Haydarpaşa Liman ve Rıhtım İdaresinin 1928 Senesi Âdi ve Fevkalâde Bütçeleri Hakkındaki Kanunun Neticeî Ârâsı ¹³⁵, Şurayı Devlet ve Harita Müdüriyeti Umumiyesinin 1927 Senesi Bütçelerinde Münakale icrasına Dair Kanunun Neticeî Ârâsı ¹³⁶, Evkaf Müdüriyeti Umumiyesinin 1927 Sene-i Maliyesi Bütçesine Tahsisatı Munzamma Olarak Elli Bin Lira İlâvesine ve Mezkur Bütçenin Muhtelif Fasl ve Maddeleri Arasında Münakale İcrasına Dair Kanunun Neticeî Ârâsı ¹³⁷, Türkiye Cumhuriyeti İle Çekoslovakya Hükümeti Arasında Münakit Ticaret Mukavelenamesinin Tastiki Hakkındaki Kanunun Netke-i Arası ¹³⁸, Sefain Müessesatı Askeriye-i Harbiye inşası ve Eslaha ve Mühimmat Mubayaası için yirmi beş milyon liraya kadar taahhüdât terası hakkındaki kanunun neticeî arâsı ¹³⁹, Hariciye Vekâleti 1928 Sene-i Maliyesi Bütçesine Tahsisatı Munzamına İtasına ve Bazı Devair Bütçelerinde Münakale İcrasına Dair Kanunun Neticeî Ârâsı ¹⁴⁰, İspençiyari ve Tıbbi Müstahzarlar Kanununun Neticeî Ârâsı ¹⁴¹, Konya Ovası Sulama İdaresinin 1927 Sene-i Maliyesi Bütçesinde Münakale İcrası Hakkındaki Kanunun Neticeî Ârâsı ¹⁴², Bazı Müessesat Muafiyetleri Hakkındaki Ahkâmın İlgasına Dair Kanunun Neticeî Ârâsı ¹⁴³, Meslek Mektepleri İnşası için İki milyon liraya Kadar Taahhüt İcrası Mezuniyetine ve Maarif Vekâleti 1928 Sene-i Bütçesine Tahsisatı Fevkâledi İcrasına Dair Kanunun Neticeî Ârâsı ¹⁴⁴, 1928 Sene-i Maliyesi Nafia Vekâleti Bütçesinde Münakale İcrasına Dair Kanunun Neticeî Ârâsı ¹⁴⁵, Muamele vergisi hakkındaki kanunun 3'üncü maddesinin tadiline dair kanunun neticeî arası ¹⁴⁶, Gümrük tarifesi kanununun tadiline dair kanunun neticeî arası ¹⁴⁷, Hariciye Vekâleti 1929 senesi bütçesine 20.000 liralık munzam tahsisat verilmesine dair kanunun

¹³⁴ TBMM Zabıt Ceridesi 3.Devre, C.1, s.122.

¹³⁵ TBMM Zabıt Ceridesi 3.Devre, C.1, s.235.

¹³⁶ TBMM Zabıt Ceridesi 3.Devre, C.2, s.30.

¹³⁷ TBMM Zabıt Ceridesi 3.Devre, C.2, s.33.

¹³⁸ TBMM Zabıt Ceridesi 3.Devre, C.2, s.43.

¹³⁹ TBMM Zabıt Ceridesi 3.Devre, C.4, s.87.

¹⁴⁰ TBMM Zabıt Ceridesi 3.Devre, C.4, s.90.

¹⁴¹ TBMM Zabıt Ceridesi 3.Devre, C.4, s.139.

¹⁴² TBMM Zabıt Ceridesi 3.Devre, C.4, s.182.

¹⁴³ TBMM Zabıt Ceridesi 3.Devre, C.4, s.235.

¹⁴⁴ TBMM Zabıt Ceridesi 3.Devre, C.4, s.247.

¹⁴⁵ TBMM Zabıt Ceridesi 3.Devre, C.4, s.250.

¹⁴⁶ TBMM Zabıt Ceridesi 3.Devre, C.17, s.111.

¹⁴⁷ TBMM Zabıt Ceridesi 3.Devre, C.17, s.114.

neticei arası¹⁴⁸, Seyrisefain idaresi bütçesi tahsisat ve münakalesine dair kanunun neticei arası¹⁴⁹, 1929 senesi bütçesinde münakale icrasına ye Seyrisefain idaresine yapılacak muavenete dair kanunun neticei arası¹⁵⁰, Evkaf Umum Müdürlüğü 1929 senesi bütçesinde 62.000 liralık münakale yapılması hakkındaki kanunun neticei arası.¹⁵¹

Bütçe Encümeni Mazbataları

1927 senesi Maliye Vekâleti ile umum jandarma kumandanlığı bütçelerine tahsisatı munzamına hakkında olup, 30.11.1927 tarihinde Dahiliye Encümenlerine havale buyurulan kanun layihası Dahiliye Encümeninin mazbatası ile birlikte Encümenimize emanet bırakılmakta Maliye Vekili Saraçoğlu Şükrü Bey hazır olduğu halde incelendi ve görüşüldü.

Teklif olunan layiha-i kanuniye ile talep olunan 1.500.000 liradan 222.000 lirası Maliye ve 1.278.000 lirası dahi jandarma bütçelerine ait olup, hükümetin dermeyan ettiği esbabı mucibe tamamıyla varit ve muhik görülerek layiha-i kanuniyenin teklif olunduğu veçhile şekle ait bazı tadilatla kabulü Encümenimizce de muvafik görülmüştür ve yeniden tanzim kılınan layiha-i kanuniye Heyeti Umumiye'ye arz ve takdim sunulmuştur.¹⁵²

Anadolu - Bağdat Demiryolları İşletme Müdüriyeti ve Haydarpaşa Liman ve Rıhtım İdaresinin 1928 senesi beş aylık bütçesi hakkında olup 22 kânunu evvel 1927 tarihinde encümenimize havale buyurulan kanun teklifiyle ilgili olarak 3 845 900 lira talep olunmuş iken bu miktar encümenimizce 654 500 lira eksiğiyle 3 191 400 lira olarak kabul edilmiştir.¹⁵³

1927 senesi maliyesi Riyaseti cumhur bütçesiyle, Şûrayı devlet, Diyanet işleri ve İmâlatı Harbiye bütçelerinde münakale icrasına dair olup muhtelif tarihlerde

¹⁴⁸ TBMM Zabıt Ceridesi 3.Devre, C.18, s.11.

¹⁴⁹ TBMM Zabıt Ceridesi 3.Devre, C.18, s.80.

¹⁵⁰ TBMM Zabıt Ceridesi 3.Devre, C.18, s.82.

¹⁵¹ TBMM Zabıt Ceridesi 3.Devre, C.18, s.134.

¹⁵² TBMM Zabıt Ceridesi 3.Devre, C.1, s.no:19, s.2.

¹⁵³ TBMM Zabıt Ceridesi 3.Devre, C.1, s.no:37, s.4.

encümenimize havale buyurulan bir adet teklifi kanunî ile üç adet kanun lâyihası Maliye Vekili Bey'in huzuruyla ayrı ayrı tetkik ve müzakere olundu. Teklif atı vakia ile talep olunan münakale miktarları 20.120 liradan ibaret olup bundan 600 lirası Riyaseti cumhur 3.000 lirası Şûrayıdevlet 1 300 lirası Diyanet İşleri, 15 220 lirası dahi İmalâtı Harbiye bütçelerine aittir. Şûrayıdevlet bütçesinde talep olunan münakale ile temini mutasavver husus iç'in 1928 senesi maliyesi Şûrayıdevlet bütçesine tahsisatı kâfiye vaz edilmiş ve bu sebeple mezkûr bütçede ayrıca münakale icrasına mahal görülmemiştir. Diğerleri hakkında erbabı mucibe lâyihalarında dermeyan olunan mülâhazat Encümenimizce de muvafık görülmüş ve cümlesini tevhidden tanzim kılınan kanun lâyihası Heyet-i Umumiye'ye arz ve takdim kılınmıştır.¹⁵⁴

Şehir ve köy yatılı mekteplerinin masrafları hakkında Maarif Vekâletince tanzim ve Başvekâletin 11 Mart 1928 tarihli ve 6/1192 numaralı tezkeresiyle Meclisi Âliye sevk olunup, Encümenimize muhavvel kanun teklifidir.¹⁵⁵

Türk Ocakları Merkez Heyetince yapılacak istikraza kefalet için Hazineye mezuniyet itası hakkında olup, Encümenimize havale buyurulan kanun lâyihası tetkik ve müzakere olundu. Lâyiha-i kanuniye esbabı mucibesi nazarı itibara alınarak Encümenimizce de esas itibariyle kabul edilmiş ve istikraz olunacak mebalîğe mukabil evkaf muavenetinin de mezkûr olmasına binaen üçüncü maddeye kanunun icrası memuriyetine Başvekilin de ilâvesi lüzumlu görülerek bu dairede bazı tadilat bilicra lâyihanın Heyet-i Umumiye'ye arz ve takdimine karar verilmiştir.

Anadolu ve Şark Demiryollarının nihayet noktaları dan Sirkeci ile Haydarpaşa arasında feribot telsisi ve işletilmesi için Devlet Demiryolları ve Limanları İdarey-i Umumiye'sine mezuniyet verilmesi hakkında kanun teklifidir.¹⁵⁶

Türkiye Cumhuriyeti ile Rus Sosyalist Şuralar Cumhuriyeti İttihadı arasında münakit ve tarafeyn hudutlarını teşkil eyleyen, nehir, çay ve dere sularından sureti

¹⁵⁴ **TBMM Zabıt Ceridesi** 3.Devre, C.3, s.no:86, s.3.

¹⁵⁵ **TBMM Zabıt Ceridesi** 3.Devre, C.3, s.no:110, s.25.

¹⁵⁶ **TBMM Zabıt Ceridesi** 3.Devre, C.4, s.no:127, s.5.

istifadeye ait olan mukavelename ile Serderalbat Barajının inşasına müteallik olmak üzere bu mukavelename yapılmıştır.¹⁵⁷

İstanbul Darülfünun Bütçesi 1927 senesinde 874.335 lira idi. 1928 senesine mahsus olmak üzere hükümetten gelen bütçede varidat ve masraf yekûnları 908.829 lira olarak gösterilmektedir. Maarif Vekili Beyefendi hazır oldukları halde Darülfünun Bütçe Kanun Lâyihasıyla Varidat ve Masarif cetvelleri tetkik ve müzakere olunduktan sonra Varidat 916.504 lira, masarif de 915.929 lira olmak üzere takarrür ettirilmiştir. Hükümetçe teklif edilen varidat fasıllarındaki miktarlarla Encümence kabul edilerek Heyet-i Umumiyyeye arz olunan varidat fasılları arasında bazı farklar görülmektedir. Bu farklar:

1 — Umumi bütçeden Meclisi Âlice Darülfünuna yapılan muavenet miktarının iki fasılda cem'an 815.000 lira olarak kabul edilmiş bulunması.

2 — Talebe adedinin ve neşriyatın artması dolayısıyla ücret ve harçlarla neşriyat satışı varidatının tezyit edilmiş olmasından ileri gelmektedir. Varidat bütçesindeki ücret ve harçlarla neşriyat satış hasılatı fasılları Maarif Vekili Bey'in Encümende vermiş oldukları izahat üzerine kabul olunmuştur. Masraf fasıllarında hassatan heyeti talimiye ye yapılmış bazı zamlardan başka mühim tebeddül yoktur. Ehemmiyeti izahtan vareste olan memleket coğrafyasının tetkiki için geçen sene kabul edilen tahsisatın sarf edilememiş olmasına mebni bu hususa ayrılmış fasıl yekûnundan bu sene yedi bin lira kadar tenzil olunmuştur. Kezalik, umumi bütçede kabul edilen eşkale riayet edilmiş olmak üzere masraf bütçesinde bazı tebeddülât yapılmıştır. Darülfünun içinde mesleki tetkikat ve tetebbuata hasrınefs etmesi zaruri olan müderris muavinlerinin başka işlerle meşgul olmaları şayanı kabul görülmediği cihetle teklif olunan kanun layihasında bu hususa mütedair olan altıncı madde tay olunmuştur.

Anadolu Ajansı'nın keşide edeceği dahili telgraf bedelleri hakkında olup, 12.3.1928 tarihinde Encümenimize havale buyurulan Kanun Lâyihası Hariciye ve Dahiliye Encümenleri mazbataları ile birlikte tetkik ve müzakere olundu. Hükümetle

¹⁵⁷ TBMM Zabıt Ceridesi 3.Devre, C.4, s.no:112, s.26.

Ajans Şirketi arasında yapılan mukavelename mucibince şirketin keşide edeceği telgraf name ücretlerinin hükümetçe mahsup suretiyle tesviyesi için Matbuat Müdüriyeti Umumiyesinin 1926, 1927 ve 1928 seneleri bütçelerine tahsisatı lazıme vaz edilmekle beraber 1928 senesi bütçesi esbabı mucibe mazbatasında dahi arz olunduğu veçhile bu tahsisatın bir kanuna istinad ettirilmesine lüzum gösterilmiş idi. Bu maksatla Hükümetçe tanzim ve Meclisi Âliye takdim olunan Lâyiha-i Kanuniye bu sene kesbi katiyet ettiği takdirde 1927 senesi zarfında keşide olunan telgrafname ücretlerinin bütçesine mevzu tahsisattan mahsubuna imkân hasıl olacak isede 1926 senesi zarfında çekilmiş olan telgrafname ücretlerinin mahsubunu temin edemeyeceğinden bu maksadı teminen Lâyiha-i Kanuniye bazı tadilât ve ilâve ile kabul ve şekli muaddeli Heyet-i Umumiye'ye arz ve takdim kılınmıştır.¹⁵⁸

Islâhı Hayvanat Kanununun 28'nci maddesinin (1) tadili hakkında geçen sene Başvekâletten varit olup, Ziraat ve Bütçe Encümenlerine havale buyrulan ve Ziraat Encümenince tetkik edilmekle beraber devrenin hitamı dolayısıyla kalmış olan kanun teklifi bu sene Ziraat Encümenince yeniden tetkik olunup encümenimize tevdi edilmekle tetkik ve müzakere olundu. Lâyihaya merbut esbabı mucibe nazarı itibare alınarak lâyiha'nın esas itibariyle kabulü encümenimizce de tasvip edilmekle beraber birinci maddedeki şekli tadil birçok ihtimalatı varit gösterdiğinden ona göre maddenin yeniden tertibi encümenimizce lüzumlu görülmüş ve bu suretle tadilen hazırlanan kanun teklifinin Heyeti Celileye arzına karar verilmiştir.¹⁵⁹

13 Mayıs 1926 tarihli ve 839 numaralı Sıtma Mücadelesi Kanununa zeylen Başvekâletten varit olup Sıhhiye ve Bütçe encümenlerine havale buyrulan Kanun Lâyihası Sıhhiye Encümeni mazbatasıyla birlikte encümenimize tevdi kılınmakla Sıhhiye ve Muaveneti İçtimaiye Vekili Refik Bey hazır olduğu halde tetkik ve müzakere olundu. Lâyiha; gerek esbabı mucibesinde dermeyan olunan mütalaâ, gerek Vekil Bey tarafından verilen şifahi izahat nazarı itibara alınarak encümenimizce de esas itibariyle şayanı kabul görülmüş ve maddelerde şekle ve

---

¹⁵⁸ TBMM Zabıt Ceridesi 3.Devre, C.4, s.no:146, s.26.

¹⁵⁹ TBMM Zabıt Ceridesi 3.Devre, C.4, s.no:145, s.29.

tertibe ait bazı tadilât icra edilerek muaddilen hazırlanan Lâyihayı Kanuniyenin Heyeti Celileye arzına karar verilmiştir. ¹⁶⁰

Zabitan, memurin ve mensubu askeriyeinin maaşaitna mütedair 24 Mart 1925 tarih ve 587 numaralı Kanuna zeylen blütltanzüm 15 Mart 1928 tarih'inde Müdafaa-i Milliye ve Bütçe Encümenlerine: havale buyurulan kanun lâyihası Müdafaa-i Dahiliye Encümen'inin mazbatasıyla birlikte Encümeninize tevdi kılınmakla Müdafaa-i Milliye Vekili Mustafa Abdülhalik Bey hazar olduğu halde tetkik ve müzakere olundu, Müdafaa-i Milliye kadrosunda müstahdem sivili memurinito bir kanunu mahsus ile tesbiti ve kanuna müstenit olunmadıkça kadrolar ile memur istidamı cihetline gidilmemesi 1927 bütçesi münasebetiyle mevzubahs edilmiş ve bu lâyihada aynı noktayı nazar muvafık olmak üzere tanzim kılınmış olup Müdafaa-i Milliye Encümeni mazbatasında dermeyan olunan mütaiâaita iştlirak ile Encümenimizce de lâyihanın esas maddeyle kabulü muvafık görüldüğü ve lâyihada şekle ailt bazı tadilât icra kılındığı arzı ile Heyet-i Umumiye'ye takdim olunur. ¹⁶¹

Bazı askeri okullarda ders veren idare amirlerine verilecek ücret hakkında Başvekâletten varit olup 12 Mart 1928 tarihinde Encümenimize havale buyrulan Kanun Lâyihası Müdafaa-i Milliye Vekili Mustafa Abdülhalik Bey'in huzuruyla tetkik ve müzakere olundu. Askeri liselerle gedikli küçük zalbit ihzari mekteplerinin sivil olan müdür ve başmuavinleri ile muavinleri ayrıca ders deruhte eyledikleri takdirde işbu derslere esasen muhasses ve kadroda dahil olan maaş ve tahsisatı fevkalâde mecmuunun karşılık addiyle bu tertiplerde mumaileyhime lâyihada tespit olunan miktarlarda ücreti maktua itası esas itibariyle Encümenimizce de muvafık görülmüş ve lâyihanın askeri ilk mekteplerin Maarife devredilmiş olmasına ve müdür-i sanilik ve müdür muavinliği unvanları, başmuavinlik ve muavinliğe kalbedilmek muvafık görülmesine mebni bu dairede bazı tadilâtla bilkabul Heyet-i Celilenin nazarı tasvibine arzına karar verilmiştir. ¹⁶²

¹⁶⁰ TBMM Zabıt Ceridesi 3.Devre, C.4, s.no:155, s.24.

¹⁶¹ TBMM Zabıt Ceridesi 3.Devre, C.4, s.no:163, s.8.

¹⁶² TBMM Zabıt Ceridesi 3.Devre, C.4, s.no:161, s.10.

Devlet Demir Yolları ve Limanları İdare-i Umumiyesinin 1928 senesi masarif ve varidat bütçeleri 54.098.000 lira olarak tespit olunmuştur. Masarif bütçesi içerisinde, 1928 senesinde yapılacak inşaat masarifinden atideki seneler zarfında vacibütte diye 22.526.000 liralık bono miktarı da dahil olduğundan bu miktar ihraç olundukta geri kalan 31.572.000 lira umumi çerçeve dahilinde Hükümetin memleketin imar, ihyası ve refahı iktisadisinin temini hususunda 1928 seneyi maliyesinde yapacağı nakdi fedakârlığı irad eder.¹⁶³

22 Haziran 1927 tarih ve 1130 numaralı Maarif Vergisi Kanununa bir madde eklenmesi hakkında Afyonkarahisar Mebusu Haydar Bey tarafından verilip, 7 Mayıs 1928 tarihinde Encümenimize havale buyurulan Teklifi Kanuni Dahiliye Vekili Şükrü Kaya Bey hazır olduğu incelenip görüşülmüştür. Teklifi Kanuni esbabı mucibesine ve bu bapta alınan açıklamaya nazaran 22 Haziran 1927 tarihli ve 1130 numaralı Kanun esasen 22 Haziran 1927 tarihinde Meclisi Âlice kabul buyurulmuştur. 18 Temmuz 1927 tarihinde resmi ceride ile neşredilmiş olup, vilâyata tebligat icrası ve tatbikatına başlanması da Temmuz nihayetini bularak bu müddet zarfında bazı vilâyette 4 Nisan 1925 tarihli ve 616 numaralı Kanuna göre tevziat yapıldığı hatta tevziattan nisfını mütecaviz aksamı tahsil edilmek suretiyle emrivakiler husule gelmiş olduğu anlaşılmış ve bu hale göre o gibi mahallerde 1130 numaralı Maarif Vergisi Kanunu tatbikinin bazı şerait altında 1928 mali senesi iptidasına kadar tecili Encümenimizce de musip görülerek bu mütalaa ile teklif kılman Lâyiha-i Kanuniye esas itibariyle kabul olunmuş ve şekle ait bazı tadilat bilicra müstacelen müzakeresine müsaade buyurulmuş istirhamıyla Heyet-i Umumiye'ye arz ve takdim kılınmıştır.¹⁶⁴

Damga Kanunu Muhtelit Encümeni Mazbatası

Encümenine havale buyurulan Damga Resmi Kanunu Lâyihası incelenip görülmüştür. Damga Resmine alakalı muamelat çeşitli açıklamalarda bulunulmuş muhtelif ahkâma tabi olup, bu ahkâm zaruri olarak bazı tedahül ve taarruzlara sebebiyet verdiği ve bin netice tatbikatta müşkülât ortaya çıktıktan sonra başka hükümler mütevazın ve adilâne bulunmadığı cihetle yeniden tanzim kılınacak bir

¹⁶³ TBMM Zabıt Ceridesi 3.Devre, C.4, s.no:198, s.11.

¹⁶⁴ TBMM Zabıt Ceridesi 3.Devre, C.4, s.no:202, s.1.

kanuna ihtiyaç çok açıktı. Bu cihet hükümetçe derpiş edilip uzmanlar marifetiyle incelemelere girişilmiş ve sonuç olarak bir kül teşkil eden yeni lâyiha hazırlanmıştır.¹⁶⁵

2. 2. 3. Değerlendirme

İsmet Paşa hükümeti'ne beyanı itimat edilmesi hakkındaki takrire ve ticaret antlaşmalarına kabul oyu kullanmıştır. Bütçe encümenliğine 204 oyla seçilmiştir. Mecliste özellikle bütçe görüşmelerinde çok aktif rol almış ve birçok bütçe kanununun hazırlanmasında katkıda bulunmuştur. Kazanç vergisi kanunu ve deniz ticareti ve kabotaj kanunu hakkında düzeltme teklifinde bulunmuştur. Bütçe encümeni mazbatalarına baktığım zaman öbür milletvekillerinden farklı olarak kara yollarına yönelik imar tekliflerinde bulunmuştur.

2. 3. Mustafa Şeref Özkan

2. 3. 1. Özgeçmişi

Atatürk döneminde Burdur, milletvekillerinden olan Mustafa Şeref Özkan bu süreçte II. III. IV. ve V. dönemlerde milletvekilliği yapmıştır. Dolayısıyla bu bölümde öz geçmişi tekrarlamak yerine meclise kabulüyle konuya başlamak istiyorum.

2. 3. 2. Meclise Kabulü

Mustafa Şeref Özkan'ın mazbatasını İstanbul vekilliklerine seçilen Sadettin Rıza, Ziyaettin, Mitat ve Alâettin Cemil beylerin mazbataları ile aynı anda hazırlanmış, mazbataların usulüne uygun olarak hazır edilmiş olmasından ve haklarında hiç bir şikâyetin bulunmamasından dolayı Reis tarafından mazbatalar oya sunulmuş ve kabul edilmiştir.¹⁶⁶

2. 3. 3. Faaliyetleri

Komisyon Görevleri

3. Dönem içerisinde sırasıyla harf encümenliği azalığı, iktisat encümenliği, ticaret encümenliği, maliye encümenliği ve bütçe encümenliği yapmıştır.

¹⁶⁵ TBMM Zabıt Ceridesi 3.Devre, C.4, s.no:217, s.20.

¹⁶⁶ TBMM Zabıt Ceridesi 4.Devre, C.2, s.2.

Teklifleri

Millî Müdafaa Vekâletinin 1930 malî senesi kara bütçesinin bazı fusul ve mevaddı arasında münakale icrasına dair , Millî Müdafâa Vekâleti 1930 malî senesi kara bütçesinin 697 inci faslının 2 inci yem maddesine mevzu tahsisattan 518.000 liranın tenziline bundan 140.000 lira; 709 uncu fasla ve 100.000 lira 698 inci faslın 1 inci maddesine ve 116.576 lira; 714 üncü fasla ve 53.424 lira; 718 inci fasla ve 8.000 lira; 705 inci fasla ve 100.000 lira 687 inci fasla nakledilmiştir. Bu kanun teklifi bu neşri tarihinden itibaren geçerlidir ve kanunun hükmünü Maliye Vekili Memuru icra etmekle yükümlüdür.¹⁶⁷

1930 senesi bütçesinin merbut cetvel mucibince muhtelif fasıl ve maddeleri arasında ceman 350.000 liralık münakale yapılmıştır. Bu kanun teklifi neşri tarihinden geçerlidir ve hükümlerini Maliye Vekil memuru icra etmekle yükümlüdür¹⁶⁸

1930 senesi Maliye ve Düyunu umumiye bütçeleri arasında münakale icrasına dair kanun lâyihası. 1930 senesi Düyunu umumiye bütçesinin 242 inci kambiyo mubayaa karşılığı faslından 62.100 lira bittenzil sene-i mezkûre Maliye bütçesinde İtilâfname mucibince İngiliz tebaasından bazı eşhasın matlubatı karşılığı nam ile yeniden açılan 233 üncü fasla 62.100 lira tahsisatı fevkalâde olarak vazolunmuştur. Bu kanun teklifi neşri tarihinden geçerlidir ve kanunun hükmünü Maliye Vekili memuru icra etmekle yükümlüdür.¹⁶⁹

Nafia Vekâleti, lüzum gördüğü takdirde ecnebi tabiiyetinde olup ta birinci maddenin (B) fıkrasında yazılı şartları haiz bulunan mühendis ve mimarları da istihdama veya bunlara Türkiye’de sanat icra edebilmeleri için her zaman ruhsatnameler vermeğe salâhiyettardır. Bu kanun teklifi neşri tarihinden itibaren geçerlidir ve hükümlerini icra etmekte Nafia Vekili memurdur sorumludur¹⁷⁰.

¹⁶⁷ TBMM Zabıt Ceridesi 4.Devre, C.22, s.no:118, s.4.

¹⁶⁸ TBMM Zabıt Ceridesi 4.Devre, C.23, s.no:21, s.2.

¹⁶⁹ TBMM Zabıt Ceridesi 4.Devre, C.24, s.no:28, s.4.

¹⁷⁰ TBMM Zabıt Ceridesi 4.Devre, C.24, s.no:37, s.3.

1930 senesi Hava bütçesinde münakale icrası hakkında Millî Müdafaa Vekâletince hazırlanan ve İcra Vekilleri Heyetinin 22.12.1930 tarihli içtimasında Yüksek Meclise arzı kararlaştırılan kanun lâiyhası esbabı mucibesi ile birlikte takdim olunmuştur. Muktezasının ifasına müsaade buyrulur iken 1930 senesi Millî Müdafaa Vekâleti Hava bütçesinin merbut cetvelde muharrer fasıl ve maddeleri arasında 10.000 liralık münakalenin icrası kabul edilmiştir. Bu kanun neşri tarihinden itibaren geçerlidir ve Bu kanunun hükmünü icra etmekte Maliye Vekili memuru sorumludur.¹⁷¹ TBMM’ asıl kaynaklarından yararlandığımız diğer kanun tekliflerini de aşağıdaki gibi gösterebiliriz.

Emniyeti Umumiye Umum Müdürlüğü 1930 senesi bütçesinde 13.500 liralık münakale yapılması hakkında 1/789 numaralı kanun lâiyhası.¹⁷²

Maarif Vekâleti 1930 senesi bütçesinde 46.820 liralık münakale yapılması hakkında 1/802 numaralı kanun lâiyhası.¹⁷³

Evkaf Umum Müdürlüğü 1930 senesi bütçesinde 16.500 liralık münakale yapılması hakkında 1/816 numaralı kanun lâiyhası ve Bütçe Encümeni mazbatası.¹⁷⁴

Dahiliye Vekâleti 1930 senesi bütçesinde 33.300 liralık münakale yapılması hakkında 1/815 numaralı kanun lâiyhası.¹⁷⁵

Türkiye Cumhuriyeti ile Yunanistan Hükümeti arasında akdedilen dostluk, bitaraflık, uzlaşma ve hakem muahedenamesi ile merbutu bahrî kuvvetlerin tahdidine mütedair protokolün tasdiki hakkında 1/786 numaralı kanun lâiyhası ve Hariciye ve Millî Müdafaa Encümenleri mazbataları.¹⁷⁶

---

¹⁷¹ TBMM Zabıt Ceridesi 4.Devre, C.24, s.no:44, s.6.

¹⁷² TBMM Zabıt Ceridesi 4.Devre, C.24, s.no:44, s.11.

¹⁷³ TBMM Zabıt Ceridesi 4.Devre, C.25, s.no:61, s.2.

¹⁷⁴ TBMM Zabıt Ceridesi 4.Devre, C.25, s.no:66, s.3.

¹⁷⁵ TBMM Zabıt Ceridesi 4.Devre, C.25, s.no:71, s.3.

¹⁷⁶ TBMM Zabıt Ceridesi 4.Devre, C.25, s.no:59, s.3.

24 Mayıs 1928 tarih ve 1291 numaralı kanunun 1 inci maddesine merbut 2 numaralı cetvelin tadiline ve 4 numaralı haşiyesinin 3 üncü fıkrasının tayyına dair 1/794 numaralı kanun lâiyhası ve Maliye ve Bütçe Encümenleri mazbataları.¹⁷⁷

Kara deniz boğazı Tahlisiye İdaresinin teşkilât ve vazai fi hakkındaki kanunun 3 üncü maddesinin tadiline dair 1/792 numaralı kanun lâiyhası.¹⁷⁸

Türkiye Cumhuriyeti ile Yunanistan Hükümeti arasında akdedilen ikamet, ticaret ve seyrisefain mukavelenamesinin tasdiki hakkında 1787 numaralı kanun lâiyhası ve İktisat ve Hariciye Encümenleri mazbataları.¹⁷⁹

Askerî memnu mıntıklar kanununun bazı maddelerinin tadili hakkında I 812 numaralı kanun lâiyhası ve Millî Müdafaa Encümeni mazbatası.¹⁸⁰

Jandarma ve hudut kıtaatı küçük zabitan ve efradının usulü iaşeleri hakkındaki kanunun 2 inci maddesine müzeyyel I/832 numaralı kanun..¹⁸¹

İktisat ve Dahiliye Vekâletteri ile Emniyeti Umumiye Umum Müdürlüğü 1930senesi bütçesinde 200.000 liralık münakale yapılması hakkında 1/866 numaralı kanun lâiyhası ve Bütçe Encümeni Mazbatası.¹⁸²

18 Mart 1926 tarihli ve 788 numaralı memurin kanununun bazı maddelerini muaddil kanun lâiyhası.¹⁸³

Tedrisatı iptidaiye kanununa bir madde tezyiline dair 1/874 numaralı kanun lâiyhası ve Maarif Encümeni mazbatası.¹⁸⁴

---

¹⁷⁷ TBMM Zabıt Ceridesi 4.Devre, C.25, s.no:62, s.4.

¹⁷⁸ TBMM Zabıt Ceridesi 4.Devre, C.25, s.no:63, s.4.

¹⁷⁹ TBMM Zabıt Ceridesi 4.Devre, C.26, s.no:73, s.3.

¹⁸⁰ TBMM Zabıt Ceridesi 4.Devre, C.26, s.no:76, s.3.

¹⁸¹ TBMM Zabıt Ceridesi 4.Devre, C.26, s.no:79, s.3.

¹⁸² TBMM Zabıt Ceridesi 4.Devre, C.26, s.no:94, s.2.

¹⁸³ TBMM Zabıt Ceridesi 4.Devre, C.26, s.no:113, s.3.

¹⁸⁴ TBMM Zabıt Ceridesi 4.Devre, C.26, s.no:111, s.2.

Maliye ve İktisat Vekâletleri 1930 senesi bütçelerinde 260.000 liralık münakale yapılması hakkında 1/863 numaralı kanun lâiyhası.¹⁸⁵

Millî Müdafaa ve İktisat Vekâletleri 1930 senesi bütçelerinde 450.000 liralık münakale yapılması hakkında 1/891 numaralı kanun lâiyhası.¹⁸⁶

Türkiye Cumhuriyeti ile Çekoslovakya Cumhuriyeti arasında aktolunan ticaret ve seyrisefain mukavelesinin tasdikine mütedair kanun: Türkiye Cumhuriyeti ile Çekoslovakya Cumhuriyeti arasında 1931 senesi kânunusanisinin on yedinci günü Ankara'da kait ve imza edilen ticaret ve seyrisefain mukavelenamesi kabul ve tasdik edilmiştir. Bu kanun neşri tarihinden muteberdir. Bu kanunun ahkâmını icraya, îcra Vekilleri Heyeti memurdur.¹⁸⁷

Kabul Oyu Verdiği Kanunlar

Mustafa Şeref Özkan'ın mecliste kabul oyu verdiği kanunları ise şöyle sıralayabiliriz;

Satılan Mektep Kitapları Bedellerinden On İki Bin Altı Yüz Yirmi Dokuz Lira Otuz Yedi Kuruşun Maarif Vekâleti 1926 Bütçesinin 489 uncu Faslına Tahsisatı Munzamına Olarak İlâvesi hakkında¹⁸⁸, Riyaseti Cumhur 1927 Bütçesinde Münakale terasına dair olan kanun hakkında¹⁸⁹, Hudut ve Sevahili Sıhhiye Müdüriyetinin 1927 Senesi Bütçesine Üç Bin Lira Tahsisatı Munzamına ilâvesi hakkında¹⁹⁰, Maarif Vekâletinin 1927 Senesi Bütçesinde Münakale İcrasına Dair Kanun hakkında¹⁹¹, Büyük Millet Meclisinin 1927 Senesi Maliyesi Bütçesinin Muhtelif fasıl ve maddelerine ceman 185.200 liranın tahsisatı munzamık İlâvesine ve Devair Bütçesinde Münakale İcrasına dair kanun hakkında¹⁹², Anadolu - Bağdat Demiryolları İşletme Müdüriyeti ve Haydarpaşa Liman ve Rıhtım İdaresinin 1928

¹⁸⁵ TBMM Zabıt Ceridesi 4.Devre, C.26, s.no:106, s.2.

¹⁸⁶ TBMM Zabıt Ceridesi 4.Devre, C.26, s.no:106, s.19.

¹⁸⁷ TBMM Zabıt Ceridesi 4.Devre, C.26, s.no:130, s.3.

¹⁸⁸ TBMM Zabıt Ceridesi 3.Devre, C.1, s.32.

¹⁸⁹ TBMM Zabıt Ceridesi 3.Devre, C.1, s.53.

¹⁹⁰ TBMM Zabıt Ceridesi 3.Devre, C.1, s.122.

¹⁹¹ TBMM Zabıt Ceridesi 3.Devre, C.1, s.125.

¹⁹² TBMM Zabıt Ceridesi 3.Devre, C.1, s.232.

Senesi Âdi ve Fevkalâde Bütçeleri Hakkındaki Kanun hakkında ¹⁹³ Karadeniz Boğazı Tahlisiye İdaresinin 1928 Senesi Bütçe Kanun hakkında¹⁹⁴ Türkiye Cumhuriyeti ile Çekoslovakya Arasında Münakit İkamet Mukavelenamesinin Tasdiki hakkındaki ¹⁹⁵, Türkiye Cumhuriyeti ile İsviçre Federal Hükümeti Arasında Münakit İkamet Mukavelenamesinin Tasdiki hakkındaki ¹⁹⁶, Türkiye Cumhuriyeti ile Meksika Düveli Müddehidesi Cumhuriyeti Arasında Akd olunan Muhadenet Muahedenamesinin Tasdiki Hakkında¹⁹⁷, Şurayı Devlet ve Harita Müdüriyeti Umumiyesinin 1927 Senesi Bütçelerinde Münakale icrasına Dair Kanun hakkında ¹⁹⁸, Evkaf Müdüriyeti Umumiyesinin 1927 Senesi Maliye Bütçesine Tahsisatı Munzamma olarak elli bin lira ilâvesine ve Mezkur Bütçenin Muhtelif Fasil ve Maddeleri Arasında Münakale İcrasına Dair Kanun hakkında¹⁹⁹, Türkiye Cumhuriyeti İle Çekoslovakya Hükümeti Arasında Münakit Ticaret Mukavelenamesinin Tasdiki Hakkında²⁰⁰, 1927 Senesi Maliyesi Bütçesine Tahsisatı Munzaminla İtasına ve Bazı Ünvan Taditleriyle Tahsisat İade ve Münakalesine dair kanun hakkında²⁰¹, Yeniden beş milyon liralık madeni meskukat darp ve ihracı hakkında²⁰², İstanbul'da Unkapanı ile Azap kapısı Arasında Yapıtırlacak Demir Köprünün İnşa Masarifi Karşılığı Olmak Üzere Zamaim istifasına dair kanun hakkında²⁰³, Anadolu - Bağdat Demiryolları ve Haydarpaşa Liman ve Rıhtım İdaresinin 1928 Senesi Maliye Bütçe Kanunu hakkında²⁰⁴, Evkaf Müdüriyet-i Umumiyesi 1927 serası Maliye Bütçesine neticei arası tahsisatı munzamma itasına dair kanun²⁰⁵, Evkaf Müdüriyeti Umumiyesinin 1928 Senesi Maliye Bütçesi Kanun hakkında²⁰⁶, Devlet Demiryolları ve Limanları İdaresi Umumiyesinin 1928 Senesi Maliye Bütçesi kanunu hakkında²⁰⁷, Karadeniz Boğazı Tahlisiye İdaresinin 1928

---

¹⁹³ TBMM Zabıt Ceridesi 3.Devre, C.1, s.235.

¹⁹⁴ TBMM Zabıt Ceridesi 3.Devre, C.1, s.238.

¹⁹⁵ TBMM Zabıt Ceridesi 3.Devre, C.2, s.7.

¹⁹⁶ TBMM Zabıt Ceridesi 3.Devre, C.2, s.10.

¹⁹⁷ TBMM Zabıt Ceridesi 3.Devre, C.2, s.13.

¹⁹⁸ TBMM Zabıt Ceridesi 3.Devre, C.2, s.30.

¹⁹⁹ TBMM Zabıt Ceridesi 3.Devre, C.2, s.33.

²⁰⁰ TBMM Zabıt Ceridesi 3.Devre, C.2, s.43.

²⁰¹ TBMM Zabıt Ceridesi 3.Devre, C.2, s.144.

²⁰² TBMM Zabıt Ceridesi 3.Devre, C.2, s.147.

²⁰³ TBMM Zabıt Ceridesi 3.Devre, C.3, s.127.

²⁰⁴ TBMM Zabıt Ceridesi 3.Devre, C.4, s.115.

²⁰⁵ TBMM Zabıt Ceridesi 3.Devre, C.4, s.118.

²⁰⁶ TBMM Zabıt Ceridesi 3.Devre, C.4, s.160.

²⁰⁷ TBMM Zabıt Ceridesi 3.Devre, C.4, s.176.

Senesi Bütçesine Tahsisatı Kanunu hakkında²⁰⁸, Konya Ovası Sulama İdaresi'nin 1927 Senesi Maliye Bütçesinde Münakale İcrası hakkında²⁰⁹, Bazı Devairin 1927 Senesi maliye bütçelerine Tahsisatı Munzamma İtasına ve Maarif Bütçesinde Münakale İcrasına Dair Kanun hakkında²¹⁰, Maliye Vekâleti 1927 Senesi Maliye Bütçesine Tahsisatı Fevkalâde İlâvesine dair kanun hakkında²¹¹, Bazı Müessesat Muafiyetleri Hakkındaki Ahkâmın İlğasına dair kanun²¹², Meslek Mektepleri İnşası için İki Milyon Liraya Kadar Taahhüt İcrası Mezuniyetine ve Maarif Vekâleti 1928 Senesi Bütçesine Tahsisatı fevkâlade icrasına dair kanun hakkında²¹³, vazifeleri uğrunda vefat etmiş olan Askeri Baytar Tatbikat Mektebi Muamlerinden Binbaşı Ahmet ve Muavini Yüzbaşı Merhum Hüdai Beylerin ailelerine ikramiye itasına dair kanun²¹⁴, 12 Eylül 1914 Tarihli Askeri Tayinat ve Yem Kanunu Muvakkatına Müzeyyel Kanun hakkında²¹⁵, Pulluk kanunu hakkında²¹⁶, 13 Mayıs 1926 tarih ve 840 numaralı kanunun 2 inci maddesine bir fıkra zeyledilmesine dair kanun²¹⁷

Harf Encümeni Azalığına Seçilmesi

264 kişinin oy kullandığı Harf Encümeni Azalığı seçiminde Mustafa Şeref Özkan Burdur'dan azalığa seçilmiştir. Diğer illerden seçilen harf encümeni azaları ise, Mustafa Fevzi Bey (Manisa), Kemalettin Bey (Kocaeli), Şakir Bey (Edirne), Sabri Bey (Manisa), Refik Bey (Konya), Cemil Bey (Tekirdağ), İsmail Hakkı Bey (Balıkesir), Saffet Bey (Erzincan), Ali Rânâ Bey (Samsun), Yunus Nadi Bey (Muğla), Ethem Bey (Samsun), Naci Paşa (Cebelibereket), Ahmet Rasim Bey (İstanbul), Ahmet Fikri Bey (Erzurum)²¹⁸ dir.

İktisat Encümeni Azalığına Seçilmesi

Mustafa Bey yapılan oylamada Burdur İktisat Encümeni olmuştur. Diğer illerde ise bu göreve, Ahmet Hamdi Bey (Konya), Ali Rıza Bey (Mardin), Danış Bey

²⁰⁸ TBMM Zabıt Ceridesi 3.Devre, C.4, s.179.

²⁰⁹ TBMM Zabıt Ceridesi 3.Devre, C.4, s.182.

²¹⁰ TBMM Zabıt Ceridesi 3.Devre, C.4, s.212.

²¹¹ TBMM Zabıt Ceridesi 3.Devre, C.4, s.215.

²¹² TBMM Zabıt Ceridesi 3.Devre, C.4, s.244.

²¹³ TBMM Zabıt Ceridesi 3.Devre, C.4, s.247.

²¹⁴ TBMM Zabıt Ceridesi 3.Devre, C.4, s.330.

²¹⁵ TBMM Zabıt Ceridesi 3.Devre, C.4, s.339.

²¹⁶ TBMM Zabıt Ceridesi 3.Devre, C.26, s.151.

²¹⁷ TBMM Zabıt Ceridesi 3.Devre, C.26, s.154.

²¹⁸ TBMM Zabıt Ceridesi 3.Devre, C.5, s.6.

(Trabzon), Ediip Servet Bey (İstanbul), Emin Bey. (Eskişehir), Emir Aslan Bey (Denizli), Faik Beys (Edirne), Hakkı Bey (Mersin), Hamdi Bey (İstanbul), Hasan Cavit Bşy (Rize), Hüseyin Bey (İstanbul), Hüseyin Bey (İzmir), Hüsnü Bey (Zonguldak), İsmail Bey (Şebinkarahisar), İzzet Bey (Afyonkarahisar), Kani Bey (Manisa), Kâzım Hüsnü Bey (Konya), Mustafa Şeref Bey (Burdur) Nuri Bey (Mardin), Nurettin Bey (Maraş), Tamer Bey (Yozgat), Yaşar Bey (Manisa), Yusuf Kemal (Sinop), Zamir Bey (Adana), Ziya Bey (Çorum) getirilmiştir. Bu kişiler 251 şer oyla İktisat Encümenliği görevine seçilmişlerdir.²¹⁹

İktisat Encümeni Mazbataları

Eğlence ve hususî istihlâk vergisinin tadiline dair olup Encümenimize havale buyurulan kanun teklifi, Umumî hıfzıssıhha kanunu lâyihası ile esbabı mucibe mazbatası ve Kırklareli Mebusu Doktor Fuat Bey'in çocukların içki ve tütün kullanmalarının ve sinemaya gönderilmelerinin men'i hakkındaki teklifi²²⁰, Ereğli havzası maden amelesinin hukukuna müteakip 151 numaralı kanunun yedinci maddesine bazı fıkralar ilâvesine dair bulunan kanun teklifi²²¹, Türkiye dahilindeki fabrikalardan istihsal edilecek şeker, petrol va müştakkattan dahi istihlâk vergisi alınması ve gümrük tarife kanunu teklifi²²²,

Ticaret Encümeni Azalığına Seçilmesi

Ticaret Encümeni seçimi için 252 kişi oy kullanmıştır. Ticaret Encümeni Azalığına seçilen kişiler şöyledir; İzzet Bey (Afyonkarahisar), Nurettin Bey (Maraş), Süreyya Paşa (İstanbul), Hüseyin Bey (İstanbul), Emin Bey (Eskişehir), Hasan Cavit Bey (Rize), Hüsnü Bey (Zonguldak), Yusuf Kemal Bey (Sinop), İsmail Bey (Şebinkarahisar), Daniş Bey (Trabzon), Reşit Saffet Bey (Kocaeli), Kâzım Hüsnü Bey (Konya), Cemal Hüsnü Bey (Gümüşhane), Halit Bey (Niğde), Mustafa Şeref Bey (Burdur). Azalığa seçilen bu kişilerin tamamı 252 şer oy alarak bu göreve getirilmiştir.²²³

²¹⁹ TBMM Zabıt Ceridesi 3.Devre, C.5, s.17.

²²⁰ TBMM Zabıt Ceridesi 3.Devre, C.18, s.no:115, s.15.

²²¹ TBMM Zabıt Ceridesi 3.Devre, C.20, s.no:227, s.3.

²²² TBMM Zabıt Ceridesi 3.Devre, C.20, s.no:260, s.10.

²²³ TBMM Zabıt Ceridesi 3.Devre, C.1, s.22.

Bütçe Encümeninin Tadili

İstihkak seferde ordu kumandanlarının ve daha büyük kumandanların ve sefer mahiyetindeki mühim hareketlerde harekâtı idare eden en büyük kumandanın ve büyük manevralarda müdiri harekâtın emri mahsusları ile verileceği gibi seferde müfrez olarak icrayı harekât eden liva ve daha yukarı kıt'alar kumandanlarının da kendi mesuliyetleri altında verecekleri emirle ita olunur. Bu istihkakın cümlesi kabili mübadeledir. kanun neşri tarihinden muteberdir. Bu kanunun hükümlerini uygulanmasında Müdafaa-i Milliye ve Maliye Vekilleri sorumludur.²²⁴

Devlet Demiryolları ve Limanları Umumî idaresinin teşkilât ve vazائفine dair olan 1042 numaralı kanunun tadili hakkındaki 1483 numaralı kanunun bazı maddelerinin tadiline dair kanun teklifi; Devlet Demiryolları ve Limanları Umumî idaresinin teşkilât ve vazائفine dair olan 1042 numaralı kanunun tadili hakkındaki 1483 numaralı kanunun üçüncü maddesi aşağıdaki şekilde tadil olunmuştur. Umumî Müdür Nafia Vekilinin teklifi üzerine İcra Vekilleri Heyetinin kararı ve Reisi Cumhurun tasdiki ile tayin ve tebdil edilir. Umumî Müdür Muavini, Umumî Müfettiş inşaat ve işletme Umum Reisleri Umumî Müdürün teklifi ve Nafia Vekilinin inhası üzerine Reisi Cumhur ve diğer devairi merkeziye Reisleri ve inşaat ve işletme müfettişleri umumî müdürün teklifi üzerine Nafia Vekilinin tasdiki ile tayin ve tebdil olunurlar. Umumî idarenin Muhasebe Reisi ile Muhasebe Heyeti Maliye Vekili tarafından tayin ve tebdil edilir. Umumî idarenin diğer memurlarının tayin ve tebdili Umum Müdüre aittir. 1483 numaralı kanunun 15'inci maddesindeki (Umumî İdare taahhüdât ve sarfiyatı icradan sonra Divanı Muhasebatın vizesine tabidir.) fıkrası ilga edilmiştir. Bu kanun 1 Haziran 1931 tarihinden itibaren geçerlidir ve bu kanunun uygulanmasında Nafia ve Maliye Vekilleri sorumludur.²²⁵

Maliye Encümeninin Tadili

Türkiye dahiline otomatik makine ithal etmek ve bunları işletme hakkının Himaye-i Etfal Cemiyetine ait olduğuna dair kanun lâyihası, **“İçine atılan para vesaire ye mukabil otomatik surette tartan veya muayyen eşyayı otomatik tertibatla müşterisine arz eden makineleri, Türkiye'ye ithal etmek ve bunları,**

²²⁴ TBMM Zabıt Ceridesi 3.Devre, C.26, s.no:105, s.6.

²²⁵ TBMM Zabıt Ceridesi 3.Devre, C.39, s.no:121, s.6.

şehir ve kasabaların yol, meydan, park ve bahçe gibi halka açık yerlerin şehir ve belediye encümenlerince uygun görülecek noktalarına ve otel, mağaza gibi hususî emlakların sahiplerinin rızaları ile gösterecekleri yerlere koyup işletme hakkı, on beş sene müddetle Himaye-i Etfal Cemiyetine aittir. Himaye-i Etfal Cemiyeti bu makineleri kendi nam ve hesabına, kendi vesaiti ile işletmeğe mecbur olup bu hakkını hiçbir suretle başkasına devredemez. Himaye-i Etfal Cemiyeti otomatik makineleri ne için kullanacağını bir beyanname ile makinelerin kullanılacağı mahallin belediye reisine bildirmeğe mecburdur. Himaye-i Etfal Cemiyeti makineleri ancak beyannamede gösterdiği maksatlar için kullanılabilir. Bu kanunun neşri tarihine kadar Türkiye'ye ithal edilmiş veya Türkiye gümrüklerine gelmiş olan otomatik makineleri, mahallî ticaret odalarınca ve bulunmayan yerlerde belediyelerce belirlenecek fiyatları üzerinden, satın almağa Himaye-i Etfal Cemiyeti mecburdur. Bu kanunun uygulanmasından Dahiliye ve iktisat Vekilleri sorumludur.”²²⁶

Mukavelenameler

Türkiye ve Almanya arasında ticaret mukavelenamesi; “**Bir taraftan Türkiye Cumhuriyeti Reisi, diğer taraftan Alman Hükümeti Reisi, iki memleket arasındaki iktisadî münasebetleri inkişaf ettirmek arzusunda olduklarından bu bapta bir muahedename aktine karar vermişlerdir.**”²²⁷

Türkiye ile Bulgaristan arasında ticaret ve seyrisefain mukavelename; “**Bir taraftan Türkiye Cumhuriyeti Reisi Hazretleri diğer taraftan Haşmetlu Bulgar Kralı Hazretleri, Türkiye ile Bulgaristan arasındaki ticarî münasebatın teşvik ve inkişafı arzusu ile mütehassis olarak bir Ticaret ve Seyrisefain Muahedesi, aktine karar vermişlerdir.**”²²⁸

Türkiye ile Macaristan arasında ticaret mukavelenamesi; “**Bir taraftan Türkiye, diğer taraftan Macaristan, iki memleket arasındaki iktisadî**

²²⁶ TBMM Zabıt Ceridesi 3.Devre, C.39, s.no:120, s.6.

²²⁷ TBMM Zabıt Ceridesi 3.Devre, C.20, s.no:230, s.5.

²²⁸ TBMM Zabıt Ceridesi 3.Devre, C.20, s.no:232, s.3.

münasebetleri inkişaf ettirmek arzusunda olduklarından bu bapta bir ticaret mukavelesi aktine karar vermişlerdir.”²²⁹

Türkiye ile Yunanistan Arasında İkamet, Ticaret ve Seyrisefain Mukalevenamesi; **“Bir taraftan Türkiye Reis-i Cumhuri, diğer taraftan Yunanistan Reis-i Cumhuri, iki memleket arasındaki iktisadi münasebetleri inkişaf ettirmek arzusunda olduklarından bu maksatla bir ikamet, ticaret ve Seyrisefain mukavelesi aktine karar vermişlerdir.”²³⁰**

Türkiye ile Japonya Arasında Ticaret ve Seyrisefain Mukavelenamesi; **“Bir taraftan Türkiye Cumhuriyeti Reisi diğer taraftan Haşmetli Japonya İmparatoru Memleketleri arasında ticaret ve Seyrisefain münasebetlerini tanzim etmek arzusunda olduklarından bir muahedename aktine karar vermişlerdir.”²³¹**

Türkiye ile İsviçre Arasında Ticaret Mukavelenamesi; **“Türkiye Cumhuriyeti Reisi ve İsviçre Federal Meclisi, iki memleket arasındaki iktisadî münasebetleri inkişaf ettirmek arzusu ile mütehassis olduklarından bir ticaret mukavelenamesi aktine karar vermişlerdir.”²³²**

Türkiye ve İsviçre Arasında İkamet Mukavelenamesi; **“Türkiye Cumhuriyeti Reisi ve İsviçre Federal Meclisi, İsviçre tebaalarının Türkiye’de ve Türkiye tebaalarının İsviçre’de ikamet şartlarını tespit eylemek arzusunda olduklarından bir ikamet mukavelenamesi aktine karar vermişlerdir.”²³³**

Türkiye ile Çekoslovakya Arasında Ticaret Mukavelenamesi; **“Bir taraftan Türkiye Cumhuriyeti Reisi ve diğer taraftan Çekoslovakya Cumhuriyeti Reisi**

---

²²⁹ TBMM Zabıt Ceridesi 3.Devre, C.20, s.no:231, s.3.

²³⁰ TBMM Zabıt Ceridesi 3.Devre, C.26, s.no:73, s.4.

²³¹ TBMM Zabıt Ceridesi 3.Devre, C.26, s.no:115, s.4.

²³² TBMM Zabıt Ceridesi 3.Devre, C.26, s.no:116, s.4.

²³³ TBMM Zabıt Ceridesi 3.Devre, C.26, s.no:118, s.13.

iki memleket arasındaki iktisadî münasebetleri inkişaf ettirmek arzusunda olduklarından bir ticaret mukavelesi akdine karar vermişlerdir.”²³⁴

Riyaset Divanının Heyeti Umumiye Maruzatı

İcra Vekilleri Heyetinin istifa ettiği hakkında Cumhuriyet Riyaseti tezkeresi, Başvekâlete tayin kılınan Malatya Mebusu İsmet Paşa Hazretleri tarafından teşkil olunan İcra Vekilleri Heyetinin tasdik edildiği hakkında Cumhuriyet Riyaseti tezkeresi

Sabık Zabıt Hulasası

Kâzım Paşanın Riyasetleri ile açılarak, Başvekil İsmet Paşa tarafından evvelki içtimada irat olunan nutkun teksir ve tevzii karargir olduktan sonra Gümüşhane mebusluğuna Fethi Bey’in intihap edilmiş olduğu tebliğle icra edildi. Müteakiben, 1715 numaralı kanuna müzeyyel lâyiha müzakere ve kabul edildikten sonra cumartesiye toplanılmak üzere ertelendi. Havale edilen evrak ta ise şu bilgiler yer almaktadır.

“1. Bazı devairin 1930 senesi bütçelerinde münakale yapılmasına ve Millî Müdafaa Vekâleti bütçesine munzam tahsisat verilmesine dair 1/747 numaralı kanun lâyihası ve Bütçe Encümeni mazbatası (Euznameye)

2. Riyaset Divanının Heyeti Umumumiye Maruzatı

3. İcra Vekilleri Heyetinin istifa ettiği hakkında”

İcra Vekâletlerinden bazılarının, icra Vekilleri Heyetinin istifası Başvekil İsmet Paşa Hazretleri tarafından bildirildi ve istifa kabul edilerek yeni heyetin teşekkülüne kadar icra vekilleri heyetinin vekâleten vazifeyi ifa edeceklerini tebliğ etti. Başvekalet tayin kılınan Malatya vekili İsmet Paşa tarafından teşkil olunan İcra Vekilleri Heyetinin tasdik edildiği hakkında ki tezkere de şu şekildedir.

“Başvekâlete Malatya Meb'usu İsmet Paşa Hazretleri tayin edilmiş ve müşarileyhin intihap ettiği zirde maruz icra Vekilleri Heyetinin tarafımdan

---

²³⁴ TBMM Zabıt Ceridesi 3.Devre, C.26, s.no:118, s.3.

tasdik edilmiş olduğunu arz ederim efendim.” Bu tezkerede atanan isimler ise aşağıda verilmiştir.

Adliye vekâletine Yusuf Kemal Bey (Sinop) M. Müdafaa vekâletine M. Abdülhalik Bey (Çankırı) Dahiliye vekâletine Şükrü Kaya Bey (Muğla) Hariciye vekâletine Doktor Tevfik Rüştü Bey (İzmir) Maliye vekâletine Saraçoğlu Şükrü Bey (İzmir) Maarif vekâletine Esat Bey (Bursa) Nafia vekâletine Zekâi Bey (Diyarbakır) İktisat vekâletine Mustafa Şeref Bey (Burdur) Sihhat ve içtimaî Muavenet vekâletine Dr. Refik Bey (İstanbul). İcra Vekilleri Heyetinin istifa sureti ve teşekkülüne dair tezkereler okunduktan sonra hükümet programı açıklanmak üzere yeni hükümetten verilen malûmata göre perşembe günü programın meclise arz edilmesi planlandı.

2. 3. 4. Değerlendirme

Türkiye ile İran, Afganistan, Avrupa ülkeleri ile ticaret ve serbest seyahat konularındaki antlaşmalara, İzmir ile ilgili demiryolu ulaşımı kanununa, gümrük kanunlarına, yıllık bütçeler için, kibrit ve çakmak işletmesi adında devlete ait olan kurumun devri için, savaştan zarar görenlere yardım edilmesi ve ziraatla ilgili kanunlar gibi önemli kanunların hazırlanması aşamalarına katılmış ve kabul oyu kullanmıştır.

Meclis içerisinde mebusluğu dışında harf encümeni azalığı ve İktisat encümenliği görevleri de vardır.

İktisat encümeni mazbatasına baktığımız zaman çok ilgi çekici konuların ele alındığını görüyoruz. Örneğin çekirgelerin çiftçilerin yıllık mahsullerine zarar verdikleri için çekirgelerin yaptıkları zararların engellenmesi hakkında meclise çalışmalar sunmuştur. Diğer örneklere bakacak olursak keçi zatüresine yakalanıp telef olan hayvanların sahiplerine maddi yardımda bulunulması, önceden çıkarılan kanunların yeniden düzenlenmesi, ticaret ve sanayi odaları, ziraat aracı olan pullukların ülkemizde kullanılması gibi konularda da meclis çalışmalarında bulunmuştur. Buradan çıkarabileceğimiz sonuçlardan bir tanesi de Ziraat Bankası'nın o dönemde tarımı iyileştirmek (tohum ıslahı) konularında çalıştığıdır.

Türkiye ile Almanya, Estonya, Bulgaristan ve Macaristan ticaret ve serbest seyahat anlaşmalarının yapıldığı ülkelerdir.

252 oyla ticaret encümeni azalığına seçilmiştir. Çekoslovakya ile ticaret antlaşması imzalanmıştır. İstanbul'da Unkaparı ve Azapkapı arasında bir köprü inşasının ücretinin otobüs biletlerine yapılacak onar para zam ile yapılması kararlaştırılmıştır.

Vergi muafiyeti konuları görüşülen başka bir konudur. Vergi muafiyeti olan ticari ürünler: ziraat malzemeleri, kimyasal maddeler, hızar haneler, Osmanlı Bankası ve diğer bankaların durumlarının kötü olması sebebiyle vergiden muaf tutulmaları ele alınan konulardandır.

Emniyet müdürlüğüne 20.000 liralık takviye yapılması kabul edilmiştir. Harita Umum Müdürlüğü'nün Ankara İmar Müdürlüğü'ne 150.000 liralık borç para verilmesi kanun teklifi kabul edilmiştir. Nafia vekaleti bütçesine 6.000 liralık para aktarılması kanun teklifinde bulunmuştur.

Kanun tekliflerine baktığımız zaman daha çok Türkiye'deki kurumların bütçelerine para takviye, bütçe miktarının yükseltilmesi konularında olduğu görülüyor.

Posta, Telgraf ve Telefon kurumuna 31.000 lira ek takviye yapılması konusunda ve Teşvik-i Sanayi Kanunu kapsamında ülkemizden ihraç edilen kömüre karşılık elektrik santrali yada maden cevherlerinin yıkanması için bilimsel ve ekonomik bir tarzda işlenebilmeleri sağlayacak uygun bir tesisatın kurulması konularında kanun teklifinde bulunmuştur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. DÖRDÜNCÜ DÖNEM (1931-1935) BURDUR MİLLETVEKİLLERİ VE FAALİYETLERİ

3. 1. Halit Onaran

3. 1. 1. Özgeçmişi

Aslen İzmir’li olup Büyükçelebioğlu ailesindedir. 1881 yılında doğdu. İzmir Mektub-i Kalemî Ser Müsevvitliğinde son harp mütarekesine kadar, hizmet etti. İşgal esnasında bir müddet İzmir’de kalarak Türk vatandaşlarının maneviyatını yükseltmekte ve vatani müdafaa etmekte hizmet etti. Bu hareketini hisseden Yunanlılar Halit Onaran’ı tevkif etti. Divan harplerine verecekleri sırada bir şekilde ellerinden kurtulan Halit Onaran, milli hududa geçti. Ankara’daki milli mücadele arkadaşlarının önerileri ile Zonguldak’ta kaldı. Bir müddette Zonguldak Belediyesi’nde görev aldı. Zonguldak’ta iken istirdadı mesude kavuştu. Bunun üzerine derhal İzmir’e dönerek bir hafta sonra İzmir mektupçuluğuna tayin oldu. Cumhuriyet Hükümeti tarafından takdir görerek terfi aldı ve İzmir vali muavinliğine tayin oldu. 3 seneye vali muavinliği yaptıktan sonra bu hizmetinden dolayı Cumhuriyet Halk Fıkrası tarafından Kars’dan aday gösterildi ve Kars vilayetinden vekil oldu.²³⁵

3. 1. 2. Faaliyetleri

Komisyon Görevleri

202 oyla dahiliye encümenine seçilmiştir. 167 oyla dahiliye encümenliğine seçilmiştir. 155 oyla divan-ı muhasebat azalığına seçilmiştir. 202 oyla gümrük ve inhisarlar azalığına seçilmiştir. 35 oyla sıhhiye encümenine seçilmiştir. 23 oyla milli müdafaa encümenliğine seçilmiştir.

Mecliste Sorduğu Sualler ve Konuşmaları

Halit Onaran Kars ilinden vekil olduktan sonra mecliste yapılan müzakereler sırasında sorduğu sorulardan bazıları; Devlet Demir Yollarının Zahire taşınması konusunda tenzilatlı bir tarife kabul ettiğini ve bu tarifenin tatbik olmadığını bir örnekle açıklayarak “**Meselâ Konya’dan Afyon’a kadar İstanbul’a gidecek zahire**

---

²³⁵ TBMM Azasının Tercümeihal Kağıdı Örneği Sayı: 710

için 15 tonda 53 lira navlun alınıyor. Konya'dan İzmir'e gelecek olsa 112 lira alınıyor. Niçin bu yerlerden iki misli alınıyor da Devlet demiryollarının sair aksamında neden tenzilâtlı tarife tatbik ediliyor?“ sorusunu sorarak ve arkasından şu konuşmayı yapıyor. “Konya'dan Afyon'a gelen zahire İzmir'e gidiyor. Onlar da limana gidiyor. Şayet Dahiliye encümeninin tefsir fıkrası kabul edilmeyip de Maliye encümeninin tefsir fıkrası kabul edilirse Maliye encümeninin tefsirinde mahzurlu bir nokta vardır, ona temas edeceğim. Bu şagil kelimesinin mutlak olarak zikredilmesinden dolayı şagilin her hangi şekilde olursa olsun, şagil sıfatının tanınması nokta-i nazarından, Dahiliyeden çıkmıştır. Bendeniz Vasfi Bey biraderimizin izahatını tamamen kanaatbahş gördüğüm için onu teyit edecek bir şey söylemeyeceğim. Yalnız Dahiliye mazbatası kabul edilmediği takdirde, Maliye encümeninin mazbatası kabul edilirse onda ikinci mahzurlu bir nokta vardır, bendeniz buraya işaret edeceğim. O da şudur: Dahiliye encümeninin ikinci fıkrasında: «şu kadar ki bu harikzedelerin kanunun neşri tarihinden evvel vesikalarını Hükümete vermiş olmaları ve Hükümetçe de bu tarihten evvel veya sonra bu vesikaların tetkiki neticesinde harikzedenin meskene muhtaç ve hakkı kanuniyi haiz olduğunun kabul edilmiş bulunması şarttır.”

Halbuki Maliye encümeni burada diyor ki: “Ancak bu harikzedelerin kanunun neşrinden evvel mevcut emir ve talimat dahilinde harikzedelik vesikalarını tamamlamış olmaları şarttır. Buna göre harikzedelerin dairei iadesine vermiş oldukları evrakı, o daire, aylarca tetkik etmemiş... Bunda onun sunu taksiri nedir? Onun için Dahiliye encümeni fıkrasının kabulünü rica ederim.”²³⁶

“Efendim, bu 25 inci maddede bir binada yol üzerinde çıkıntı yapabilmek için bulunduğu yolun 9,5 metre veya bundan geniş olması lâzımdır deniyor. Halbuki bizim maddemizde 9,5 metreyi kabul etmedik, bundan fazla olmasını kabul ettik. Çünkü malûmu âliniz çıkıntı 9,5 metreden geniş olan yollarda olmalıdır. Ondan dar olan yollarda çıkıntı yapmak müruru uburu işkâl eder.

---

²³⁶ TBMM Zabıt Ceridesi 4.Devre, C.16, s.83.

Sıhhiye encümeni ile ihtilâfımız buradadır.” Halit Onaran bu konuşmayı yaptıktan sonra Reik B. Ve Dr. Hakkı Şinasi Paşa ile kısa bir diyaloga girerek şöyle devam eder.

“Encümenimizde bu lâyiha tetkik edilirken mebdeinden müntehasına kadar fen memuru bulunmuştur. Malûmu âliniz bu mesele sıhhat meselesinden ziyade mimarî, fennî meseledir. Buna göre 9,5 metreden fazla olmalıdır. Sokakların iki tarafındaki evlerin çıkıntılarına müsaade ediyoruz. Eğer 9,5 metre olursa bu çıkıntılarla sokak daha ziyade darlaşır ve mürur ubur işkâl edilmiş olur. Mesele bundan ibarettir. Biz mümkün olduğu kadar geniş caddelerde buna müsaade ettik.”²³⁷

“Efendim, gayrimenkul mallarına tecavüz vukuu, memleketimizin her tarafında ekseriyetle olduğu için bu meseleyi Dahiliye encümeniniz anzu âmik tetkik etti. Gayrimenkul mallarda vuku bulan tecavüzlerin meni hakkında bundan evvel mevcut olan mevzuatı kanuniyeyi Süleyman Bey biraderimiz izah ettiler. Fakat o zaman bu tecavüzler mahallî idare âmirleri tarafından adetâ muhakeme yapılracasına tetkikata istinat ettirilir. Ondan sonra idare heyeti karar verir. Bunun üzerine tecavüz menolunurdu. Bu, adetâ tasarruf mahiyetini andıran bir hüccet hükmünde bulunurdu.

Hükümetin bu kanundan istihdaf ettiği gaye kanunu medenide zilyet kime derler diye iki maddede tarifatı lâzime mevcuttur o zilyedin hukukunu sryanet ve zilyedin elinde olan mala hariçten vukubulan ve niza bir mücadeleyi intaç etmesin mülâhazasile bidayeten asayışı sryanet kastile idare âmirlerinin o mütecevizin tecavüzün menetmek ve bir iddiası varsa mahkemeye gidip mahkemede iddiayı hak etmesi esasına müstenittir. Ancak idare âmirine; bir valiye veya kaymakama, filân adam benim malıma, zilyet bulunduğum tarlama tecavüz ediyor diye şikâyette bulunduğu zaman o vali veya kaymakam mahallinde ufak bir tahkikat yaparak zilyedin kim olduğunu ve mütecevizin kim olduğunu tespit ettikten sonra malı zilyette ipka etmek ve mütecevizi

---

²³⁷ TBMM Zabıt Ceridesi 4.Devre, C.16, s.156.

mahkemeye sevk etmek vazifesi ile mükelleftir. Bu mülâhazaya müsteniden bu gibi şikâyetler vaki olduğu zaman Dahiliye encümeninin tanzim ettiği birinci maddenin formülü bunu halletmektedir. Biz idare âmirlerinin mahallinde mahkeme gibi tahkikat yapmalarını iltizam etmiyoruz. Ancak ufak bir tahkikatla kanunu medenide zilyetliği tarif eden madde hükmüne göre o tarlanın zilyedi kimdir, müteceviz kimdir; bunu tetkik ettikten sonra işi mahkemeye vermesi lâzım gelir. Bu maksadı temin için maddenin başına şu ibareyi koyduk. «Bir kimsenin kanunu medenî hükümlerine göre zilyet bulunduğu gayrimenkule tecavüz ve müdahale olunarak ihdasıyet olundukta işin mahkemeye intikaline değin vilâyetlerde valiler, kazalarda kaymakamlar, nahiyelerde nahiye müdürleri tarafından ihtiyar heyetinin mütalaası alındıktan sonra» maddenin ibaresi evvelce böyle idi. Sonra encümende (ihtiyar heyetinin mütalaası alındıktan sonra) ibaresi tahkikat icra edildikten sonra şekline sokulmuştu. Nasıl olur da ihtiyar heyetinin mütalaası alındıktan sonra ibaresi gene burada kalmış?... Anlayamadım. Her halde aslına bakacak olursak encümen bunu bu şekilde tespit etmiştir: Tahkikat icra eyledikten sonra. Binaenaleyh biz Adliye Encümeninin düşündüğü gibi işin mahkemeye ait olduğunu kabul ediyoruz. Mahkemelik bir işi idare âmirlerinin yapamayacağına kaniiz. Yalnız asayiş muhafaza kaydı ile böyle bir kanun teklif edildiği zaman idare âmirlerinin mahallinde ufak bir tahkikat yaparak kanunu medenî ahkâmındaki zilyet tabiri veçhile o malın zilyedinin kim olduğunu tespit etmeleri icap eder. Halbuki görüyorum, Adliye encümeninin tanzim ettiği birinci maddede bu ibarenin kaldırılarak doğrudan doğruya bir mala tecavüz vukuunda kaymakam tutar, mütecevizi mahkemeye sevk eder diye gayet kısa yazılmıştır. Binaenaleyh Dahiliye encümeninin tadil ve kabul ettiği formül kabul edilirse bendeniz maksada daha ziyade hizmet edilmiş olduğuna kaniim.”²³⁸

Gayrimenkule tecavüzün Engellenmesine dair kanun.

“Bir kimsenin yedinde bulunan gayrimenkule başkası tarafından tecavüz ve müdahale olunarak ihdasıyet edildikte vilâyette vali, kazada kaymakam ve

²³⁸ TBMM Zabıt Ceridesi 4.Devre, C.16, s.210.

nahiyede nahiye müdürü tarafından, bu tecavüz def ve eski hal iade olunur. Tecavüz eden, gayrimenkul üzerinde tercihe şayan bir hakkı olduğunu iddia etse bile mahkemeye müracaat eylemesi lüzumu tembih olunur. Bu hal, tarafların mahkemeye müracaatla refiyet veya mülkiyet davaları açmalarına mâni olmaz. Bu kanunun tatbiki şekillen bir nizamname ile tayin olunur.” Encümenin ilave ettiği bu fıkra üzerine Halit onaran bu teklifini geri alarak başta dahiliye encümeninin müzakeresini istemesine rağmen bu madde eklendikten sonra encümenin fikrine katılıyor. Ve madde oylamaya sunularak kabul ediliyor.

Teklifleri

Mecliste yapılan teklifler arasında “**H: 7 Mart 1931 tarihli ve 1757 numaralı kanun ile aylıklarından tenzilât icra edilenler. Yukarıda yazılı fıkranın ikinci maddeye ilâvesini teklif ederiz. 16.7.1931**”²³⁹ teklifini oylamaya sunmuş ve oylama sonucu Halit Onaran’ın bu teklifi kabul edilmiştir.

Sıhhiye Encümenine ve Milli Müdafaa Encümenine Seçilmesi

Bütçe encümeninde münhal bulunan azalıklar için 170 zat oya iştirak etmiştir. Sadettin Rıza B. (İstanbul) 107 oy, Turgut B. (Manisa) 73 oy almışlardır. Mutlak ekseriyetle Sadettin Rıza B. ve izafî ekseriyetle Turgut B. intihap edilmişlerdir. Sıhhiye encümeni için 183 zat oya iştirak etmiştir. Muamele tamamdır. Dr. Saim B. (Manisa) 155 oyla ve mutlak ekseriyetle, Halit B. (Burdur) 35 oyla ve izafî ekseriyetle intihap edilmişlerdir.

Millî Müdafaa encümeni için 181 zat oya iştirak etmiştir. Rasim B. (Kütahya) 116 oy, Halit B. (Burdur), 23 oy almışlardır. Binaenaleyh Rasim B. 116 oyla mutlak ekseriyetle ve Halit B. 23 oyla izafî ekseriyetle intihap edilmişlerdir.²⁴⁰

3. 1. 3. Değerlendirme

202 oyla dahiliye encümenine, 167 oyla dahiliye encümenliğine, 155 oyla divan-ı muhasebat azalığına, 202 oyla gümrük ve inhisarlar azalığına, 35 oyla

²³⁹ TBMM Zabıt Ceridesi 4.Devre, C.3, s.197.

²⁴⁰ TBMM Zabıt Ceridesi 4.Devre, C.6, s.30.

sıhhiye encümenine, 23 oyla milli müdafaa encümenliğine seçilmiştir. Sıhhiye encümenliği ve milli müdafaa encümenliği yapmıştır.

3. 2. Mustafa Şeref Özkan

3. 2. 1. Özgeçmişi

IV. dönem milletvekillerinden Mustafa Şerif Özkan'ın özgeçmişi hakkında geçtiğimiz bölümlerde bilgi vermiştik. Bu bölümde ise faaliyetlerinden başlayarak bu dönem hakkında bilgi vereceğiz.

3. 2. 2. Faaliyetleri

Komisyon Görevleri

165 oyla bütçe encümenine seçilmiştir. Bütçe encümenliğine tekrar seçilmesi 202 oyla olmuştur. Yaptığı uzun konuşmalardan mecliste aktif bir kişiliğe sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Tezkereler

1—Kırşehir Müdde-i umumisi İsmail Hakkı Bey'in istiklâl madalyası ile taltifi hakkında Başvekâlet tezkeresi (Millî Müdafaa Encümenine)

2—Orhaneli sabık kaymakamı Bahattin Bey'in istiklâl madalyası ile taltifi hakkında Başvekâlet tezkeresi (Millî Müdafaa Encümenine)

3—Harbi umumî senelerinde ihracat ve meni İhtikâr heyetlerinde bulunan sabık ticaret nazırı Ahmet Nesimi ve Mustafa Şeref Beylerle arkadaşları hakkında kat'î bir karar ittihazına dair Başvekâlet tezkeresi (Dahiliye ve Adliye Encümenlerine)²⁴¹

4—Taş ocakları nizamnamesini muaddil kanunun 5'inci maddesindeki somaki ve mermer kelimeleri arasına bir virgül ilâvesi hakkında Başvekâlet tezkeresi (İktisat Encümenine)

5—1931 senesi bütçe kanununa merbut D cetvelindeki hatanın tashihi hakkında Başvekâlet tezkeresi (Bütçe Encümenine)

6—Adapazarı'nın Divan Köyü'nden Numanoğlu Cemalin ölüm cezasına çarpılması hakkında Başvekâlet tezkeresi (Adliye Encümenine)

²⁴¹ TBMM Zabıt Ceridesi 4.Devre, C.004,s.2.

7—Afyonkarahisar Vilâyeti Aziziye Kazasının Karacalar Köyünden Molla Mehmetoğulları'ndan Memişoğlu Çete Ahmet Çavuşun ölüm cezasına çarpılması hakkında Başvekâlet tezkeresi (Adliye Encümenine)

8—Bergama'nın Sabihli Köyü'nden Osmanoğlu Ahmet Refik'in ölüm cezasına çarpılması hakkında Başvekalet tezkeresi (Adliye Encümenine)

9—Erzurum'un Büyük Küşünker Köyünden Memetoğlu Yaşar ve Şakşakoğullarından Ismailoğlu Şalinin ölüm cezasına çarpılmaları hakkında Başvekâlet tezkeresi (Adliye Encümenine)

10—Isparta'nın Cebel Nahiyesi'nin Danbükü Köyü'nden Alâ Hasanoğullarından Hüseyin kızı Fatma'nın ölüm cezasına çarpılması hakkında Başvekâlet tezkeresi (Adliye Encümenine)

11—İlgaz'ın Demirciler Köyü'nden Mustafaoğlu Sadık'ın ölüm cezasına çarpılması hakkında Başvekâlet tezkeresi (Adliye Encümenine)

12—Uşak'ın Banaz Nahiyesi'nin Alaba Köyü'nden İbrahim ile kardeşi Isa'nın ölüm cezasına çarpılmaları hakkında Başvekâlet tezkeresi (Adliye Encümenine)

13—Diyaret İşleri müşavere heyeti âzasından Bahattin Efendiye yeni tekaüt kanunu ahkâmına göre maaş tahsisi icap edip etmeyeceğinin tefsiri hakkında Başvekâlet tezkeresi (Maliye ve Bütçe Encümenlerine)

14—Mübadil ve muhacirlerle harikzedelere meccanen temlik edilen gayrimenkullerin veraset ve intikal vergisinden istisnası icap edip etmeyeceğinin tefsiri hakkında Başvekâlet tezkeresi (Maliye ve Bütçe Encümenlerine)

15—Ticaret kanununun 370'inci maddesinin 1 inci ve 2 inci fıkralarının tefsiri hakkında Başvekâlet tezkeresi (İktisat Encümenine)

16—Bursa Mebusu Dr. Galip Bey'in teşriî masuniyetinin kaldırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi (Adliye ve Teşkilâtı Esasiye encümenlerinden mürekkep Muhtelit Encümene)

17—Kayseri Mebusu Sait Azmi Bey'in teşriî masuniyetinin kaldırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi (Adliye ve Teşkilâtı Esasiye Encümenlerinden mürekkep Muhtelit Encümene)

18—Kocaeli Mebusu Sırrı Bey'in teşriî masuniyetinin kaldırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi (Adliye ve Teşkilâtı Esasiye Encümenlerinden mürekkep Muhtelit Encümene)

19—Muğla Mebusu Yunus Nadi B. in teşriî masuniyetinin kaldırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi (Adliye ve Teşkilâtı Esasiye Encümenlerinden mürekkep Muhtelit Encümenine)

20—1926 senesi Hazine hesabı umumisine mütedair mutabakat beyannamesinin takdim kılındığı hakkında Divanı Muhasebat Riyaseti tezkeresi (Divanı Muhasebat Encümenine)

21—Evkaf Umum Müdürlüğü'nün 1927 senesi hesabı kafisine mütedair mutabakat beyannamesinin takdim kılındığı hakkında Divanı Muhasebat Riyaseti tezkeresi (Divanı Muhasebat Encümenine)

22—Mart - Mayıs 1931 aylarına ait raporun takdim kılındığı hakkında Divanı Muhasebat Riyaseti tezkeresi (Divanı Muhasebat Encümenine)²⁴²

Meclis Çalışmaları

Mustafa Şeref Özkan, Manisa mebusu Refik Şevket ve Konya mebusu Refik Beylerin, hakem mahkemesince verilen karar üzerine Mülga Donanma cemiyetinin zarara uğratılan 80.000 lirt alacağı hakkındaki çalışmalarda bulunmuştur.

Mülga Donanma cemiyetinden müdevver mukavelenameler üzerine Muhtelit hakem mahkemesinde iki dava açılmıştır, bu davaların birincisi: Armistrong Vikers İngiliz şirketine sipariş edilen gemiler için verilmiş olan taksitlerin istirdadı içindir ki, bu dava kazanılmış ve hükümet tarafından Londra'ya gönderilen Mustafa Şeref Bey tarafından intaç edilerek para istirdat edilmiştir.²⁴³

30 Temmuz 1931 Tarihinde Saat 3'te İnikat Eden Son Celseye Ait Zabıtname hazır bulunanlar: Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti namına: Millî Müdafaa vekili Zekâi Beyefendi İktisat vekili Mustafa Şeref Beyefendi haşmetlû Belçika Kırallık hazretleri: Belçika Maslahatgüzarı M. Andre Motte işbu muahedenamenin imzası anında Türk heyeti murahhasası, şirketler için evvelemirde ruhsat istihsalini derpiş eden 8'inci maddenin ikinci fıkrası ahkâmının ifası ile, yabancı şirketler hakkında 3

²⁴² TBMM Zabıt Ceridesi 4.Devre, C.004,s.2.

²⁴³ TBMM Zabıt Ceridesi 4.Devre, C.012, s: 3

teşrinisani 1914 tarihli Türk kanununda musarrah vecaibin tamamı ile yerine getirilmiş bulunacağını beyan etmiştir.²⁴⁴

Teklifleri

İstanbul'u ziyarete gelen seyyah gemilerinden bazıları yolcularına Boğaziçi manzaralarını da göstermek üzere boğazdan yukarı çıkmakta fakat hacmen büyük olan bu sınıf gemilerin boğazın dar ve akıntılı sularında selâmetle yol alamayacakları hissedilince Karadeniz'e çıkıp döndükten sonra tekrar boğaza girmektedir. Tahlisiye Umum Müdürlüğü ise 1445 numaralı kanunun üçüncü maddesinin mutlakiyetine istinaden Karadeniz'e çıkan seyyah gemilerinden resmi tahsilat yapılmasından acenteler dahi bundan haklı olarak şikâyettedir.

Seyyah celbi için hükümetçe her türlü teshilât gösterildiği bir sırada sırf selâmet ve emniyetle devir için Karadeniz'e çıkmak mecburiyetinde kalan seyyah gemilerinden tahlisiye resmi alınmamasının kanunun maksadına aykırı bulunduğu zannedilmektedir. Burada ki boşluğu ortadan kaldırabilmek için Mustafa Şeref Özkan, üçüncü maddedeki (Karadeniz'e çıkan) kaydın, Karadeniz'e sefer için yani ticaret çıkan gemileri istihdaf ettiği kanaatinde bulunduğundan bu keyfiyetin Büyük Millet Meclisince düzenlenerek adaletli bir hale getirilmesi için bir teklifte bulunmuştur. Mustafa Şeref Özkan'ın bu teklifi oylamaya sunulmuş kabul edilmiştir.²⁴⁵

Burdur Vekili Mustafa Şeref ve Isparta vekili Mükerrerem Bey, Yunan Parlâmentosu azasının Türkiye Devlet Demiryolları üzerinde seyahatleri hakkında 2/105 numaralı kanun teklifi sunmuştur.²⁴⁶

Türk, Yunan milletleri tarihin çok eski devirlerinden beri birbirini tanımış, uzun müddetler tarihî mukadderlerini birbirine bağlamış, karşılıklı olarak birbirini takdir ve aralarında medeniyeti geliştirmek için büyük çaba sarf etmişlerdir. Bir müddet yanlış anlayışlar iki millet arasındaki hakikî dostluk bağlarını gölgelendiriyor

²⁴⁴ TBMM Zabıt Ceridesi 4.Devre, C.012, s.n.: 46 s: 5

²⁴⁵ TBMM Zabıt Ceridesi 4.Devre, C.006,s.n.:93.s:1

²⁴⁶ TBMM Zabıt Ceridesi 4.Devre, C.021, s: 150

gibi görünmüş ise de ülkemizde açılan Mesut Gazi ve Cumhuriyet devri ve Hükümet adamlarımızın nafiz görüşleri ve Yunan ricalinin realist basiretleri sayesinde iki millet arasındaki eski dostluk daha kuvvetle aydınlığa çıkmıştır. Bu gün Türk ve Yunan milletlerine mensup her fert iki milletin siyasî, iktisadî münasebetlerinin birbirine katılıp kaynaşması lüzumunda sarsılmaz bir inanç taşımaktadır. İki memleket ricali de bu kaynaşma yolunda hiç bir pürüz bırakmamak üzere çalışmakta ve yürümektedirler. Başvekil Paşa Hazretlerinin bu kanun hakkındaki söylemi ise **“Dost millet hükümetinin Türkiye Büyük Millet Meclisi azası için çok kibar ve samimî bir kararına muttali olduk. Türkiye Büyük Millet Meclisi azası Yunanistan dahilinde şimendiferlerde seyahat edebilecekler. Bu muameledeki inceliği çok takdir ederiz. Çünkü hemen her memlekette o memleketin mebusu olmak sıfatı şimendiferlerde seyahat hakkını verir. Yunan dostlarımız Büyük Millet Meclisi azasına Yunan Parlâmentosu âzasının haiz olduğu bu hakkı veriyorlar. Bu işte yunanlı dostlarımızın tekaddümüne gıpta ederiz ve yunanlı meslektaşlarımızın da memleketimiz içindeki seyahatlerinde şimendiferlerimizden istifade etmelerini dileriz. İşte bunun için bir teklifi kanunide bulunuyoruz. Teklifimizin kanuniyet kasp etmesi için lütuflarını diler ve derin saygılarımızı sunarız efendim.”**²⁴⁷ şeklindedir.

Bu kanun Yunan parlamentosuna mensup mebuslar ve senatörlerin Türkiye Cumhuriyeti dahilinde Devlet Demiryolları ile seyahatlerini mümkün kılmaktadır. Yürürlüğe girdiği tarihten itibaren geçerli olup, icrasından Nafia vekili sorumludur.

Konuşmaları

Bütçe Encümenini Reisi Olarak Mecliste Yaptığı Konuşmalar

“Efendim, mesele bidayette Hükümet tarafından tefsir şeklinde sevk edilmiştir. Tefsir vaziyeti encümenlerde müzakere edilirken meselenin tefsire mütehammil olmadığına dair Hükümetçe bir fikir hâsıl olmuş. Bunun üzerine aynı mevzu hakkında tesis eder surette bir kanun lâyihası sevk edilmiştir. Millî Müdafaa encümeni lâyihayı mütalaa etmiştir. Lâyihada tesisi mucip olan bu hükmü yeniden koymağa lüzum olduğuna karar vermiştir. Maliye encümeni

---

²⁴⁷ TBMM Zabıt Ceridesi 4.Devre, C.022, s. n. :156 s: 1

meseleyi tetkik etmiştir. Hem tefsire hem de tesise lüzum olmadığı fikrine varmışta. Bütçe encümeni meseleyi tetkik etmiştir. Tesis için bu lâyhaya lüzum olmadığına, tesis edilmek istenilen hükmün bu gün mevcut 7'inci ve 18'inci maddelerde mevcut olduğuna karar vermiş, o suretle meselenin zatında tefsir görerek Heyeti Celileye sevk etmiştir. Lâyiha üzerinde çalışılmış değildir, lâyiha bir tesis istemektedir. Tesis bu günkü tefsirde mevcuttur diye bütçe encümeninden sevk olunmuştur. Bu itibarla yeni bir lâyihayı, yeni bir tesis hükmünü müzakere etmeğe lüzum yoktur. Şayet tefsir kabul edilmeyecek olursa o zaman bizzarure Hükümet lüzum gördüğü takdirde lâyiha üzerinde müzakere edilmesini talep eder, encümenlerde de o şekilde müzakere edilir.”²⁴⁸

“Beyefendiler, bir kısım arkadaşlarımız ilmî salâhiyetle, bir kısım arkadaşlarımız da Büyük Meclisin murakabesini muhafaza etmek kaygısı ile mesele üzerinde esaslı mütalaalarda bulundular. Bunların hepsinde ittifak edilen bir nokta var. O da Şûrayi devletin bahse mevzu karan, kazaî bir karar ise Büyük Meclisin tasdik etmemesi, idarî karar ise bunu tetkik etmesi hususudur. Zannediyorum ki bütün arkadaşlar bu nokta üzerinde ittifak ettiler.”²⁴⁹

“Beyefendiler, bendeniz de aynı mesele üzerinde arzı cevap etmek istiyorum. Refik Şevket, Ziya Gevher Beyefendiler mütalea beyan ederken, Bütne encümeniniz, teşkilâtı esasiye kanununa münafî bir kanun varmış; o kanunun teşkilâtı esasiye kanununa münafî olduğunu bildiği halde o münafatı tebarüz ettirmeksizin Heyet-i Umumiyyeye sevk etmiştir gibi bir mütaleada bulundular.”²⁵⁰

“Kanunun encümenlerden her hangi birisine havalesine lüzum yoktur. Çünkü, kanunun metni sarihtir. Hükümete her hangi bir vazifeyi mutlak surette yapmak için emretmemektedir. Dışarıya çıkabilecek nebat, hayvan ve dışardan içeriye girebilecek olanlar için lüzum gördüğü takdirde bu kanundaki

²⁴⁸ TBMM Zabıt Ceridesi 4.Devre, C.18, s.56-57.

²⁴⁹ TBMM Zabıt Ceridesi 4.Devre, C.18, s.77-78-79-80-82-83-85.

²⁵⁰ TBMM Zabıt Ceridesi 4.Devre, C.19, s. 7-8-9-12.

vaziyeti kullanabilmek için mezuniyet ve salâhiyet vermektedir. Hükümete salâhiyet vermek, her nevi nebat ve hayvanları mutlak surette kanunun derpiş ettiği kontrol ve muayeneye tâbi tutacak demek değildir. Zaten kanunun nihayetinde bunun tatbiki için nizamname yapılacağı tasrih edilmiştir. Hükümet, hangi mahsulleri ne suretle muayene edeceğini orada tespit eder. Binaenaleyh. bu kanunla, her hangi bir mahsulü bu kanunun hükmüne tâbi tutmak için hiç bir mecburiyet tahmil edilmiyor. Saniyen, hükümetin tesis edeceği muayenehaneler ve sair tesisat, mutlak surette değil, İcra Vekilleri Heyeti tarafından tensip olunan mahallerde yapılacaktır. Tabî İcra Vekilleri Heyeti, bu mahalleri tensip ederken, her ihraç istasyonumuzda yapacak değildir. Belli başlı ihraç istasyonlarımızda ve dışarıya çıktığı takdirde, çürük çıkmamasını temin edecek surette bir usul istihdaf ederek bu müesseseleri kuracaktır. Onun için Refik Şevket Beyefendinin endişeleri varit değildir. Bütçe encümeninden çıkan metin, esbabı mucibede arzu edilen hedefi ve Ziraat encümeninin ilâve ettiği nebatat ve hayvanat ve saire kontrolünü temine kâfidir. Yalnız, lâyihanın başında her nevi denmiştir. Bu her nevi, kalkabilir. Maahaza, unvan, kanundan bir cüzü değildir. Fakat kalkmasına encümen muanz değildir.”²⁵¹

Yukarıda verdiğimiz konuşmaların haricinde Manisa Vekili Refik Şevket ile Mustafa Şeref Özkan arasında şöyle bir konuşma geçmiştir.

Refik Şevket: “Meselâ, muvazene vergisi 40 sene evvel olsaydı ve şimdiye kadar bu gün mevzubahis olduğu gibi, tatbik edilseydi, bu gün bu yanlışlık meydana çıkınca, zat maaşları sahiplerine, bir ilâmla, gelsinler 40 senelik paralarını geri alsınlar mı diyecektik? Böyle şey olur mu? Binaenaleyh bence kanunî müddet zarfında itiraz edilmemiş ve infaz edilmiş muamelât hakkında, makable şamil bir hüküm koymak doğru değildir. Bu hususta hukuku idare profesörü ve Bütçe encümeni reisi olan Mustafa Şeref Beyefendiyi iştah edebilirim.”

---

²⁵¹ TBMM Zabıt Ceridesi 4.Devre, C.21, s.41-44.

Mustafa Şeref Özkan: **“Beyefendiler, bendenize öyle geliyor ki, tefsir isteyen arkadaşımızın maksadı başkadır. Refik Şevket Beyefendinin burada açtığı mesele büsbüt başkadır.”**

Refik Şevket: **“Mesele hakikaten başkalaştı, fakat ben açmadım. Mükerrerem Bey açtı.”**

Mustafa Şeref: **“Çünkü, tefsiri isteyen arkadaşımız şöyle diyor: Zat maaşları sahiplerinden muvazene vergisinin alınması için, verginin katından sonra alacağı istihkakın 20 liradan aşağı düşmemesi şarttır. Halbuki bu zat maaşları hakkında muvazene vergisini bir kısım maliye memurları yanlış tatbik ediyorlar, bu fıkranın tefsirini isterim, diyor.”²⁵²**

Mustafa Şeref: **“İntihapla nasp denilse daha muvafık olur, arada bir fark yoktur.”**

Refik Şevket: **“Böyle de olabilir efendim.”**

Mustafa Şeref: **“Efendim, (azil) kelimesi, idarî surette olursa mülgadır. Fakat kanunun tayin ettiği şekilde olursa, azil mevcuttur. Memuriyetten ihraç demektir. Sonra 65 yaşını bitirenlerle hizmet ifa edemeyecek olanlar, doğrudan doğruya kendi rızaları olmaksızın tekaüt edilirler. Onlar hakkında her hangi bir yanlış fikre mahal kalmamak için bu fıkrayı koyduk. 25 senesini bitirenler için tekaüt istemek hakkı vardır. O hakkı burada tasrih etmeğe lüzum yoktur.”²⁵³**

Manisa Vekili Refik Şevket ile Burdur Vekili Mustafa Şeref Özkan'ın bu konuşmasından sonra aşağıdaki konuşma örneklerini verebiliriz.

İhsan B.: **1932 senesinde. Refik Şevket B. (Manisa) — Halen meri midir? Meridir.**

Mustafa Şeref: **“Ve daimî hükmü havidir.”**

²⁵² TBMM Zabıt Ceridesi 4.Devre, C.21, s.138-139.

²⁵³ TBMM Zabıt Ceridesi 4.Devre, C.21, s.162-164-165-168.

Refik Şevket: “«Divanı muhasebat murakabe vazifesini yapmak için daireler ve muhasiplerle muhabereye ve lüzum gördüğü evrak ve defterleri görmeğe» denmelidir.”

Mustafa Şeref: “Aşağıda (celbe salâhiyettardır) deniyor. Görmeğe, demeğe hacet yoktur. Yani gerek Maliye encümeni ve gerek bütçe encümeni ki maliye encümeninin esasına iltihak ediyor başka suretle diyorlar, siz her halde kendinizinkini onları yazanların kastine tefevvuk ettirmek istiyorsunuz.²⁵⁴ Arkadaşlar, kürsüye çıktım. Fakat Rüştü Beyefendi'nin, âlim hukukçular mütaleasını beyan etsinler diye söyledikleri söz üzerine değil. O cetveli yaparak tenzil etmek salâhiyetini biz veriyoruz, kanuna koyarak veriyoruz, İşî Mrz idarî bir mesele olarak, asıl mükellefiyet miktarından indirecek hususî bir cetvel tertip etmek salâhiyetini biz verdiğimiz için 85 inci madde ile tearuz yoktur. Çünkü vergi ihdas ve teklifi değildir.

Mustafa Şeref: Vekil Beyefendi lütfen izahat versinler. Ticaret mukaveleleri ahkâmı böyle bir seve müsait midir? Zannedersem bunların vergi itibari ile aynı muameleye mazhar olması icap eder. Bu şekilde kabul edersek ileride bir mahzur çıkmasın.”²⁵⁵

Mustafa Şeref: “Bütçe encümeni ekseriyetinin kaldırdığı müruru zaman, buradaki yazılı olan müruru zamandır. Ahkâmı umumiyedeki müruru zaman bakidir. Bu mesele Bütçe encümeninde uzun münakaşayı mucip oldu. Münakaşa neticesinde Bütçe encümeni ekseriyeti Muhtelit encümenin ve Hükümetin teklif ettiği maddenin tayyına karar verdi. Sebebi şudur. Muamele vergisini diğer vergilerden ayıran bir mahiyette gördü. Muamele vergisi esas itibari ile vergiyi verenin zatından alınan bir vergi değildir. Biraz evvel Hüsnü Bey arkadaşımız da o hususa temas ettiler. Muamele vergisini veren, bir nevi Devlet memuriyeti yapmaktadır, amme ona emniyet ve itimat etmiştir, müstehlikten parayı almasına onu memur etmiştir ve müstehlikten bu suretle parayı almış, kendi mameleki sırasına koymuştur.”²⁵⁶

²⁵⁴ TBMM Zabıt Ceridesi 4.Devre, C.22, s.4-8-18.

²⁵⁵ TBMM Zabıt Ceridesi 4.Devre, C.22, s.40-47-48.

²⁵⁶ TBMM Zabıt Ceridesi 4.Devre, C.22, s.67-70-72.

Mustafa Şeref: “Efendim, tabî Divanı muhasebat idarî bir mahkeme olduğu için ondan çıkan kararlara bir temyiz mercii gösterilmesi icap ediyordu. Bu mercii, Maliye encümeni, Şûrayı devlet maliye dairesi ile deavi dairesinden müteşekkil heyet olarak göstermiştir. Bütçe encümeni deavi dairesi umumî heyetinde bu işlerin görülmesini muvafık gördü. Şu itibarlaki; Maliye dairesinin zaten kazaî salâhiyeti yoktur. Maliye dairesi kaza işlerinde muhakemeye iştirak etmiyor. Burada bunu tesis edecek olursak içtihatların tevhidine muhalif bir karar verilmiş olur. Ona meydan vermemek, içtihadı tevhit etmek ve kaza salâhiyetini kanunla haiz bir dairede işi gördürmek için, encümenimiz Şûrayı devlet deavi dairesinin umumî heyetine meseleyi tevdi etmiştir. Fark bundan ibarettir.”²⁵⁷

Mustafa Şeref: “Efendim, Bütçe encümeni, Refik Şevket Beyefendi’nin mevzubahis ettiği meseleyi tetkik ederken, diğer memleketlerde bu hususta cari olan taamül ve tatbikatı göz önüne getirdi. O memleketlerde, filhakika, sanayi ve saire itibarı ile daha yetişmiş olmaları dolayısı ile Devlet eksiltme ve artırmalarına ecnebilerin girdiği pek nadirdir. Hattâ bu hususta ecnebilerin girmelerini bertaraf etmek için nazırlarına salâhiyeti mahsusa verilmiştir. O suretteki; eğer memleket dahilinde emsali yetişiyorsa, bir münakaşa anında ecnebi bir şirket de bulunur ve o şirket daha ucuzunu teklif etse bile, nazır dahilinde yetişeni tercih etmek salâhiyetini haizdir. Bu vaziyeti Bütçe encümeni düşünerek, memleketimizde günden güne ilerleyen sanayinin vaziyetini göz önüne getirerek, icabına göre karar vermek salâhiyetini, Heyeti Vekileye bıraktı ve onun için bu fıkrayı koydu.”²⁵⁸

Mustafa Şeref: “Efendim, takrir, (Devlet şûrası) tabiri yerine (Divanı muhasebatın umumî heyetinin) ikamesini teklif ederim, diyor. Her Devlet şûrası kelimesi yerine, Divanı muhasebat umumî heyeti kelimesini, madde okunurken, ilâve ederiz. Bu suretle mesele kalmaz.”²⁵⁹

²⁵⁷ TBMM Zabıt Ceridesi 4.Devre, C.22, s.93-94-95-96-98-101.

²⁵⁸ TBMM Zabıt Ceridesi 4.Devre, C.22, s.120-123.

²⁵⁹ TBMM Zabıt Ceridesi 4.Devre, C.22, s.139.

Mustafa Şeref: “Efendim; memurların irtikâp ettikleri fiiller iki inzibat altındadır: Birisi, ceza kanununun inzibatı, diğeri de memuriyet meselesinin icap ettirdiği inzibattır. Ceza kanununun inzibatı, Adliye encümeni ile müttetik olarak tanınmış bulunmaktadır. Fakat Adliye encümeninin, şimdi mazbata muharriri tarafından izah edilen tezine göre, memurun aynı fiilden dolayı meslek inzibatına tâbi olmaması neticesi elde edilecektir. O netice üzerinde bu tez görülmektedir. Halbuki memurların irtikâp ettikleri fiillerde yalnız ceza kanunu ile uğrayacakları cezalar değil, aynı zamanda onların memuriyet mesleki itibarı ile çalışmalarında yaptıkları eksikliklerin de, meslek noktai nazarından, cezası verilmiş bulunmalıdır.”²⁶⁰

Mustafa Şeref: “Efendim, Remzi Beyefendinin söylediklerinden anladığıma göre, hukukî mahiyetin tespitini istiyorlar. Halbuki hukukî mahiyetin kanunlarda tespiti usulden değildir. Hukukî mahiyet, bilâhare tatbikatta kanunun umumî ahkâmı içinden kendiliğinden zahir olur. Bu, haddi zatinde bir inhisardır. İnhisar işletmelerinde zaten ücret kelimeleri resim makamındadır. Bu ücretler için tertip edilen tarifede resim listesidir. Burada ücret tabirinin kullanılması, şayet maliyet fiyatının fevkinde bir para alınırsa bu para, resmi de ihtiva ediyor. Zaten 1660 numaralı kanun tatbik edilecektir. Orada alınacak paralar hakkında kâfi izahat verilmiştir.”²⁶¹

Mustafa Şeref: “Efendim kanunu teklif eden arkadaşlarımızın fikri, resmin 150 kuruşa iblâğı merkezinde idi. Bunu Maliye encümeni, mevcut kanuna zeyil şeklinde çıkardı. O vakit, hariçten gelenlerin beher kilosu için ve dahilde imal olunanlar için 200 kuruş resim vermek icap ediyor. Bütçe encümeni, yalnız resim istihsalini değil, müstehlikleri de düşünmek mecburiyetinde kaldı. Eğer dahilde deriden vaki olan imalâtı, kauçuğa kilo başına 150 kuruş zammetmekle, himaye etmek kabilsen, buna 50 kuruş daha zammetmek, müstehliklerin hayatı üzerinde bir pahallık vücade getirecektir. Mademki esas itibari ile 150 kuruş bunu himaye etmeğe kâfidir, artık 50 kuruş daha zammetmekle, hayatı daha ziyade pahalandırmakta mana yoktur, dedi. Onun için Maliye encümeninin

²⁶⁰ TBMM Zabıt Ceridesi 4.Devre, C.23, s.6-14.

²⁶¹ TBMM Zabıt Ceridesi 4.Devre, C.23, s.214.

zeyil şeklinde yapmış olduğu lâiyhayı, tadil haline kalbettik. Tadil halinde olunca, hariçten ithal veya dahilde imal edilenleri beher kilosundan 150 kuruş resim alınacaktır. Bu suretle dericilerin ayakkabıları da himaye edilmiş olacaktır. Ayrıca bunu zeyil şeklinde yapmak, kilosundan 200 kuruş resim alınmasını müstelzim olacaktır. Bunu da encümenimiz muvafık görmemiştir.”²⁶²

Mustafa Şeref Özkan: “Efendim, kanunlarda tarif bulundurmak âdet değildir. Fakat kanunlarda tarif bulunduğu da vakidir. Kanunlarda tarif bulunması içtihat ile tarif teessüsüne çalışmaktan tatbikatı varestede bulundurur. Bendeniz kadastro kanununun birinci maddesindeki tarifiñ lüzumlu olduğuna kaniim. Şayet tarif noksansa bunu ikmal edecek kayıtlar ilâve edebiliriz. Fakat bu tarifiñ bulunması her halde bundan böyle yapılacak muamelâtta kadastronun mahiyeti için bir takım içtihatlarla meydan vermekten bizi kurtaracaktır. Bütçe encümeni bu nokta-i nazardadır.”²⁶³

Mustafa Şeref: “Hasan Fehmi'nin izahatı burada tarifiñ lüzumunu kati olarak gösterdi. Yalnız burada yapılacak tarih kadastronun mutlak ve mücerret bir tarifi değildir. Bu kanunda yapılan kadastronun tarifidir. Bu kanundaki vaziyet hukukî vaziyetle hesabi ve hendesî vaziyeti tespit etmektir. Kıymetin tespiti hakkında hiç bir hüküm vermemektedir. Burada yazdığımız hükümlerle kadastro hukukî ve hendesî vaziyeti tespit eder demektir. Yoksa tam bir kadastro anlaşılacak lâzım gelse idi, onun kıymeti dahi tespit etmesi lâzım gelirdi. Bu itibarla istenirse burada bu hükmü koymak lâzımdır.”²⁶⁴

Mustafa Şeref Özkan: “İdarî cezalar da hâkimler hakkında hükmen verilir. Yoksa idarî ceza diye her halde Adliye vekili tarafından takdirle verilmiş ceza değildir. Bu inzibatî ceza, hâkimlik yapmağa mâni olduğu takdirde burada da mânidir. Hükmen verilen cezalar, dereceye tâbidir. Bu derecelere göre mâni değilse kadastro hâkimliğini yaparlar. Esasen inzibatî cezalar, hukukî

²⁶² TBMM Zabıt Ceridesi 4.Devre, C.23, s.324-325.

²⁶³ TBMM Zabıt Ceridesi 4.Devre, C.25, s.151-152-153.

²⁶⁴ TBMM Zabıt Ceridesi 4.Devre, C.25, s.151-152-153.

vaziyetleriyle mukayyettir. Terfie ve maaş zammına bu ceza mâni ise yapamaz. Kabul ettiğimiz metin, işte bununla mukayyettir.”²⁶⁵

Mustafa Şeref Özkan: “Bu gün kadastro hâkimleri ücretlidir. Ücretli oldukları için hâkimlik evsafını haiz olup olmadıkları lüzumuna bakılmaksızın tayin edilmişlerdir. Halbuki kabul edilen 14’ncü madde mucibince bundan sonra kadastro hâkimleri hâkimlik evsafını haiz olanlardan seçilecektir. Bu kanun neşrinden bir ay sonra tatbika geçecek olursa ücretli olarak hâkimlik evsafını haiz kimse bulmak güç olacaktır. Çünkü hâkimler ücretli bir yeri tercih etmezler. Barem kanununa tâbi olan mevkileri daha ziyade tercih ederler. Onun için hâkim bulmakta güçlük çekilecektir.”²⁶⁶

Mustafa Şeref Özkan: “Hükümetten gelen lâyiha 10.000 nüfustan aşağı olan kasaba ve şehirlerde bu verginin tatbikatını yalnız fabrikalara hasrediyordu. Fabrikalarla kara değirmenlerinden nüfusu on binden yukarı kasaba ve şehirlerden vergi alınacaktı. Bu esas üzerine encümende uzun uzadıya tetkikat yapıldı. Nüfusla tahdid etmekten ise bunu daha ziyade ticaretle münasebetlendirmek, kanunun esas itibariyle vazında takib edilen gayeye uygun olduğu görüldü ve kanun bu esas dahilinde tadile tâbi tutuldu. Takdim ve dağıtılan lâyiha da esas şundan ibarettir: Umumiyetle fabrikalardan çıkan unlar, buğdayı koruma vergisine tâbidir. Kara değirmenlerinde öğütülmüş olan unlar, prensip olarak buğdayı koruma vergisine tâbi değildir. Ancak bu değirmenlerde öğütülüp de çarşı ve pazarlarda satışa çıkarılanlar vergiye tâbi tutulacaktır. Tabu bu esas konmuş olmakla beraber vergide çok derin bir tadil yapılmış oluyor. O tadil de; müstahsilere, hatta müstahsil olmayıp da buğday satın alarak sırf kendi ihtiyacı için kara değirmenlerinde unlarını öğütenler, bu unlarını doğrudan doğruya hiç bir vergiye tâbi olmaksızın ve hiç bir takibe maruz kalmaksızın evlerine götürebilirler. Yalnız bunları satışa çıkaracak olurlarsa o vakit satışa çıkarılmış olandan vergi alınacaktır. Bu suretle esaslî bir tadil icra edilmiş olduğu için bu gün yeni lâyiha takdim edilmiştir.”²⁶⁷

²⁶⁵ TBMM Zabıt Ceridesi 4.Devre, C.25, s.169-177-184-185.

²⁶⁶ TBMM Zabıt Ceridesi 4.Devre, C.25, s.169-177-184-185.

²⁶⁷ TBMM Zabıt Ceridesi 4.Devre, C.25, s.237-241.

Maliye Encümeni Reisi Olarak Mecliste Yaptığı Konuşmalar

Geçtiğimiz konu başlığında Mustafa Şeref Özkan'ın Bütçe Encümeni olarak yaptığı konuşmalara tanık olduk bu konuda ise sizlere Maliye encümeni sıfatında yaptığı konuşmalardan örnek vereceğiz.

Mustafa Şeref: **“Mevzubahis olan mesele bir tefsir teklifinden ibarettir. Belediye rüsumu kanununun beşinci maddesinde tanzifat resmi için «ev» sarih olarak zikredilmektedir. Beşinci madde mucibince ev kabilinden olanlar orada yazılı cetvel mucibince resme tâbidir. Altıncı madde; han, hamam, mağaza, dükkân, kahve, kıraathane, apartman vesaire gibi umuma açık mahaller, beşinci maddede yazılı resmin dörtte birinden dun olmamak üzere iki misline kadar tanzifat resmine tâbi addolunuyor. Apartmanlar, muhtelif dairelerden ibarettir. Birinde sahibi oturursa ev addolunarak beşinci madde hükmüne, oturmadığı daireler ise akar gibi altıncı madde hükmüne.”**²⁶⁸

Mustafa Şeref: **“Beyefendiler, vaziyet şudur: Tekaüt kanununun 62'inci maddesi bir kanunî karine tesis ediyor. Bir kimsenin doğduğu gün ve ay nüfus tezkeresinde mukayyettir veyahut mukayyet değildir. Nüfus tezkeresinde mukayyetse tekaüt maaşı muamelâtı nokta-i nazarından ona itibar olunur, eğer nüfus tezkeresinde mukayyet değilse vazn kanun doğduğu gün ve ay için kanunî bir karine tesis etmiş ve malûmu devletiniz olduğu üzere mevzuatı hukukiyenin bir çok yerlerinde bu gibi hükümlere tesadüf ediliyor. Vazn kanun meseleyi takdire bırakmamak istediği zaman bir kanunî karine tesis ediyor.”**²⁶⁹

Mustafa Şeref: **“Efendim, hususî idare memur ve muallimleri için bundan iki ay evvel bir kanun çıkardık. Kanunda 1683 numaralı kanunun tarihi neşri ile o kanunun tarihi neşri arasında geçen zamanda tekaüt edilmiş olanların o kanundan istifade edebilmeleridir. Bu da aynı lütuftan istifade ettirmek için konmuş bir esastır.”**²⁷⁰

²⁶⁸ TBMM Zabıt Ceridesi 4.Devre, C.012, s.30-31.

²⁶⁹ TBMM Zabıt Ceridesi 4.Devre, C.013, s.22-23-24.

²⁷⁰ TBMM Zabıt Ceridesi 4.Devre, C.016, s.23.

Mustafa Şeref: “Efendim, Maliye encümeni Refik Şevket Beyefendinin gördüğü mahzuru görmemektedir. Çünkü sebepleri takdir etmek salâhiyeti deyince, Hükümet bu salâhiyeti almış demektir. Milli servet ve tasarruf hareketlerini icap eden, daha ziyade ortada takyit değil, o esbaptan birisini zikir kabîlindedir. Binaenaleyh Bütçe encümeni maddesi reye konduğu takdirde Refik Şevket Beyefendinin gördüğü mahzuru, Maliye encümeni varit görmüyor.”²⁷¹

Kabul Oyu Verdiği Kanunlar

Mustafa Şeref Özkan’ın meclisteki yeri ve makro düşünürsek ülkenin gelişiminde sağladığı katkıların küçümsenemeyecek kadar fazla olduğunu kabul oyu verdiği kanunlardan da anlayabiliriz.

Balya Karaaydın şirketi namına ithal olunacak ürünleri üç sene müddetle gümrük resminden ve muamele vergisinden muafiyeti hakkında²⁷², Maliye ve Nafia vekaletleri 1931 bütçelerinde münakale yapılması hakkında²⁷³, 1931 bütçesinde münakale yapılması hakkında²⁷⁴, Tahlisiye Umum Müdürlüğü 1932 mali senesi bütçe kanunu hakkında²⁷⁵, Tütün İhisar idaresinin 1931 senesi bütçesinde münakale icrasına dair²⁷⁶, Muvazene vergisi kanunu hakkında²⁷⁷, Konya Ovası Sulama İdaresinin 1603 mali senesi bütçe hakkında²⁷⁸, Barut, fişek ve av mühimmatı ve av saçması inhisarları işletme muvakkat idaresinin 1932 malî senesi bütçe hakkında²⁷⁹, İspirto ve ispirotolu içkiler inhisarı umum müdürlüğünün 1932 mali senesi bütçe hakkında²⁸⁰, Afgan sefareti binasının Afgan Hükümetine temlik edilmesi hakkında²⁸¹, Türkiye Cumhuriyeti ile Yunanistan Hükümeti arasında aktolunan ikamet, ticaret ve seyri sefanın mukavelesinin tasdiki hakkındaki 9 Mart 1931 tarihli

²⁷¹ TBMM Zabıt Ceridesi 4.Devre, C.017, s.32.

²⁷² TBMM Zabıt Ceridesi 4.Devre, C.5, s.44.

²⁷³ TBMM Zabıt Ceridesi 4.Devre, C.8, s.59.

²⁷⁴ TBMM Zabıt Ceridesi 4.Devre, C.8, s.62.

²⁷⁵ TBMM Zabıt Ceridesi 4.Devre, C.8, s.182.

²⁷⁶ TBMM Zabıt Ceridesi 4.Devre, C.8, s.213.

²⁷⁷ TBMM Zabıt Ceridesi 4.Devre, C.8, s.283.

²⁷⁸ TBMM Zabıt Ceridesi 4.Devre, C.8, s.285.

²⁷⁹ TBMM Zabıt Ceridesi 4.Devre, C.8, s.323.

²⁸⁰ TBMM Zabıt Ceridesi 4.Devre, C.8, s.328.

²⁸¹ TBMM Zabıt Ceridesi 4.Devre, C.17, s.61.

ve 1758 numaralı kanunu hakkında²⁸², Türk Rum ahali mübadele komisyonun kaldırılması hakkındaki mukavelenin tadiline dair kanun hakkında²⁸³, Sıcak ve soğuk maden sularının istismarı ile kaplıcalar tesisi hakkında²⁸⁴, Muhacir ve mültecilerin gümrük muafiyeti hakkında²⁸⁵, Kazanç vergisi hakkında²⁸⁶, Türkiye - Suriye hududu üzerinde demiryolların iletilmesi tarzına dair akdedilen mukavelenin tasdiki hakkında²⁸⁷, Suriye’de Türklere ait emlak ile Türkiye’de Suriyelilere ait emlak hakkında Fransa Hükümeti ile akdedilen itilâfname müddetinin uzatılmasına dair²⁸⁸, Türkiye ile Amerika Birleşik Devletleri arasında imza edilen iade-i mücrimin mahedenamesinin tasdiki hakkında²⁸⁹, Fevzi Paşa-Diyarbakır hattı inşaatının birleştirilmesi için (4) milyon liralık tahsisat verilmesine dair kanun hakkında²⁹⁰, Hava Yolları Devlet İşletilme İdaresi 1933 senesi bütçesine 10.000 liralık tahsisat konulmasına dair kanun hakkında²⁹¹, Kaçakçılığın men ve takibi hakkındaki kanunun 57 ve 60’uncu maddelerinin değiştirilmesine ve bu kanuna bir madde eklenmesine dair kanunla²⁹², Isparta vilâyeti hususî idaresi tarafından yapılacak istikraz hakkında²⁹³, Sümer Bank sermayesinin tezyidi hakkında²⁹⁴, Merinos koyunları yetiştirilmesi ve ıslah edilmiş pamuk tohumları üretilmesi hakkında²⁹⁵, Anadolu Ajansı ile on seneye kadar taahhüt icrası için Hariciye vekâletine salâhiyet verilmesi hakkında²⁹⁶, Millî Musiki ve Temsil Akademisinin teşkilât kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesine dair kanunlara kabul oyu vermiş ve bu kanunların birçoğu kabul edilerek yürürlüğe girmiştir.²⁹⁷

²⁸² TBMM Zabıt Ceridesi 4.Devre, C.18, s.34.

²⁸³ TBMM Zabıt Ceridesi 4.Devre, C.19, s.190.

²⁸⁴ TBMM Zabıt Ceridesi 4.Devre, C.19, s.195.

²⁸⁵ TBMM Zabıt Ceridesi 4.Devre, C.20, s.164.

²⁸⁶ TBMM Zabıt Ceridesi 4.Devre, C.20, s.167.

²⁸⁷ TBMM Zabıt Ceridesi 4.Devre, C.21, s.26.

²⁸⁸ TBMM Zabıt Ceridesi 4.Devre, C.21, s.29.

²⁸⁹ TBMM Zabıt Ceridesi 4.Devre, C.21, s.34.

²⁹⁰ TBMM Zabıt Ceridesi 4.Devre, C.21, s.55.

²⁹¹ TBMM Zabıt Ceridesi 4.Devre, C.21, s.58.

²⁹² TBMM Zabıt Ceridesi 4.Devre, C.23, s.350.

²⁹³ TBMM Zabıt Ceridesi 4.Devre, C.23, s.423.

²⁹⁴ TBMM Zabıt Ceridesi 4.Devre, C.23, s.459.

²⁹⁵ TBMM Zabıt Ceridesi 4.Devre, C.23, s.465.

²⁹⁶ TBMM Zabıt Ceridesi 4.Devre, C.25, s.68.

²⁹⁷ TBMM Zabıt Ceridesi 4.Devre, C.25, s.333.

Mazbatalar

Mustafa Şeref Özkan'ın, mecliste aldığı encümenlik görevleriyle ilgili aldığı mazbatalar:

İktisat Encümeni mazbataları;

19-7-1931 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti ile Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti ittifakı arasında Moskova'da akdedilip Encümenimize havale edilen Ticaret ve Seyrisefain muahedesi iktisat Vekili Mustafa Şeref Beyefendinin huzuru ile müzakere edildi.²⁹⁸

Türk gemi kurtarma anonim şirketi teşkili hakkında İktisat vekâletince hazırlanan ve İcra Vekilleri Heyetinin 18 - 5 - 1932 tarihli içtimasında Meclisi Âliye arzı takarrür edip encümenimize havale buyurulan kanun teklifidir.²⁹⁹

Maliye encümeni mazbataları:

Türk parası kıymetini koruma kanununa zeylen hükümetçe hazırlanıp Başvekâletin 21-7-1932 tarih ve 6/3100 numaralı tezkeresi ile Büyük Meclise takdim edilen ve İktisat encümenince müzakereden sonra encümenimize havale buyurulan kanun lâyihası Maliye vekâletinin mahsus memuru hazır olduğu halde tetkik ve müzakere olundu.³⁰⁰

Konya mebusu Kâzım Hüsnü ve Giresun mebusu Hakkı Tarık Beyler tarafından halkevleri namına getirilecek radyo ve sinema makineleri hakkında verilmiş olan kanun teklifidir.³⁰¹

Kastamonu mebusu Dr. Suat Bey'in, Karahisar maden suyu şişelerinin gümrük, okuturuva resimleriyle şimendifer, vapur nakliye ücretlerinden muaf tutulması hakkındaki teklifi ve Dahiliye encümeninin bu husustaki mazbatasını encümenimize havale edilmekle müzakere ve tetkik olundu.³⁰²

²⁹⁸ TBMM Zabıt Ceridesi 4.Devre, C.003, s.n.:76,s.2.

²⁹⁹ TBMM Zabıt Ceridesi 4.Devre, C.009, s.n.:272,s.2.

³⁰⁰ TBMM Zabıt Ceridesi 4.Devre, C.012, s.n.:62,s.3.

³⁰¹ TBMM Zabıt Ceridesi 4.Devre, C.014, s.n.:122,s.2.

³⁰² TBMM Zabıt Ceridesi 4.Devre, C.016, s.n.:311,s.3.

Bütçe encümeni mazbataları:

Hayvan küçük sıhhiye memurlarına verilecek yem; bedeli hakkında olup İktisat encümeni mazbatası ile birlikte encümenimize tevdi kılınan kanun lâiyhası Baytar umum müdürü Bey hazır olduğu halde müzakere ve tetkik olundu.³⁰³

Ecnebi memleketlerde inhisarlar idaresine ait mamul tütün ve sigara satışı ile meşgul olmak üzere bir limitet şirket teşkiline dair tanzim olunarak başvekaletten 22 teşrinievvel 1988 tarih ve 6/8045 numaralı tezkere ile gönderilen kanun teklifidir.³⁰⁴

Umumî harp ile mütareke ve İstiklâl harbi senelerinde hizmeti görülen bazı zevata gayrimenkul mal verilmesi hakkında hükümetçe tanzim olunup Başvekâletin 30 Mayıs 1933 tarih ve 6/1727 numaralı tezkeresiyle gönderilen teklifidir.³⁰⁵

Menemen hâdisesinde şehit edilen Kubilâyin annesine maaş bağlanması hakkında olup Başvekâletin 26.10.1933 tarih ve 6/3111 numaralı tezkeresi ile Yüksek Meclise gönderilerek encümenimize havale buyurulan kanun lâiyhası müzakere ve tetkik olundu.³⁰⁶

İşkân idaresine ait kerestelerden kalmış olanlarının satılarak bedellerinin Dahiliye vekâleti 1933 senesi bütçesine tahsisat olarak konulmasına dair bütçe encümeni mazbatasıdır.³⁰⁷

Ziraat Bankası'nca yaptırılacak nebatları kontrol ve temizleme müesseseleri hakkında olup Ziraat encümeni mazbatası ile birlikte encümenimize tevdi kılınan kanun lâiyhası Maliye ve Ziraat vekilleri Beyler hazır oldukları halde müzakere ve tetkik edilmiştir.³⁰⁸

---

³⁰³ TBMM Zabıt Ceridesi 4.Devre, C.018, s.n.:5,s.2.

³⁰⁴ TBMM Zabıt Ceridesi 4.Devre, C.019, s.n.:28,s.5.

³⁰⁵ TBMM Zabıt Ceridesi 4.Devre, C.019, s.n.:26,s.2.

³⁰⁶ TBMM Zabıt Ceridesi 4.Devre, C.019, s.n.:44,s.2.

³⁰⁷ TBMM Zabıt Ceridesi 4.Devre, C.019, s.n.:65,s.2.

³⁰⁸ TBMM Zabıt Ceridesi 4.Devre, C.021, s.n.:99,s.3.

30 Mart 1931 tarihinde Cenevre’de imzalanan ecnebi otomobil arabalarının tâbi olacakları malî mükellefiyet hakkındaki mukavelenin tasdikine dair olup Hariciye ve Dahiliye encümenleri mazbataları ile birlikte encümenimize tevdi kılınan kanun lâyihası Gümrük ve İnhisarlar vekâleti ile Hariciye vekâletinden gönderilen memurlar hazır oldukları halde encümenimizce de mütalaa ve tetkik olundu.³⁰⁹

Gümrük muhafaza kıtalarındaki takım kumandanlarınca birer mirî binek hayvanı verilmesine dair olup Başvekâletin 12 Nisan 1934 tarih ve 6/851 numaralı tezkeresi ile Yüksek Meclise arz edilen kanun lâyihası Gümrük ve inhisarlar encümeninin mazbatası ile birlikte encümenimize tevdi kılınmakla Gümrük ve inhisarlar vekili Ali Rana Bey hazır olduğu halde tetkik ve müzakere olundu.³¹⁰

Havayolları Devlet işletme idaresinin 1934 mali senesi bütçesine ait kanun lâyihasının gönderildiğine dair olan Başvekâletin 1 Mart 1934 tarih ve 6/473 numaralı tezkeresi encümenimize havale edilmiş olmakla Millî Müdafaa vekili Zekâi Bey’in huzuru ile tetkik edildi.³¹¹

Lâstikten yapılan ayakkabılarının bel her çiftinden yüz kuruş istihlâk resmi alınmasına dair İstanbul mebusu Hamdi Mustafa ve Hayrullah Beyler taraflarından teklif olunan kanun lâyihası ile Maliye encümeninin olbapta tanzim ettiği kanun teklifidir.³¹²

Kaçakçılığın men ve takibi hakkındaki. 1931 numaralı kanununun 57 ve 60 ncı maddelerinin değiştirilmesine ve bu kanuna bir madde ilâvesine dair olup Başvekâletin 20 Mayıs 1934 tarih ve (6/1327 numaralı tezkeresi ile Yüksek Meclise arz edilen kanun teklifidir.³¹³

Isparta vilâyeti hususî idaresi tarafından yapılacak istikraza Maliye vekâletinin kefaletine dair olup Başvekâletin 21 Haziran 1934 tarih ve 6/1785 numaralı

³⁰⁹ TBMM Zabıt Ceridesi 4.Devre, C.021, s.n.:130,s.2.

³¹⁰ TBMM Zabıt Ceridesi 4.Devre, C.022,s.n.:159,s.3.

³¹¹ TBMM Zabıt Ceridesi 4.Devre, C.022,s.n.:293,s.5.

³¹² TBMM Zabıt Ceridesi 4.Devre, C.023,s.n.:267,s.3.

³¹³ TBMM Zabıt Ceridesi 4.Devre, C.023,s.n.:276,s.5.

tezkeresiyle gönderilen kanun lâyihası Dahiliye encümeni mazbatası ile birlikte encümenimize tevdi buyurulmuş olmakla müzakere ve tetkik olundu.³¹⁴

1110 sayılı kanuna göre istimplâk edilen emval bedelinden geri kalan kısmının da memnu mıntıklar istimplâk bedelinden verilmesi hakkında Millî Müdafaa vekilliğince hazırlanan kanun lâyihasının esbabı mucibe mazbatası ile birlikte gönderildiğine dair Başvekâletin 17 Haziran 1934 tarih ve 6/915 sayılı tezkeresi ile Millî Müdafaa encümeninin o yoldaki mazbatası encümenimize verilmiş olmakla Maliye ve Millî Müdafaa vekilliklerinden gönderilen memurlar hazır olduğu halde okundu ve konuşuldu.³¹⁵

3. 2. 3. Değerlendirme

Balya Karaydın Şirketi için 3 yıllık gümrük muafiyeti kanununa ve maliye, 1931 bütçesi, tahsiliye umum müdürlüğü 1932 bütçesi ve bunlar gibi bir çok bütçeye münakale yapılması teklifleri kanunlarına kabul oyu kullanmıştır. Kabul oyu kullandığı ilginç kanunlara şunları örnek verebiliriz: Türk-Rum mübadele kanununun kaldırılmasına, sıcak ve soğuk maden sularının ve kaplıcalar hakkında tesis kurulmasıyla ilgili kanuna, mülteci ve muhacirlerin gümrük muafiyetinden tutulması ile ilgili kanunlara kabul oyu kullanmıştır.

Ayrıca Türkiye-Suriye demiryollarının işletilmesi kanununa kabul oyu kullanmıştır. Buradan yeni devletin zayıflamış ekonomisini güçlendirmek için komşu ülkelerle ticari ilişkileri arttırmak istediğini anlıyoruz. Merinos koyunlarının yetiştirilmesi ve pamuk tohumlarının ıslahı tarımla ilgili diğer ilgi çekici kabul oyu verdiği kanunlardır.

Nafia vekaleti, Milli Müdafaa vekaleti, Sıhhat ve İçtimai Muavenet, İktisat vekaleti ve Posta Telgraf ve Telefon Umum müdürlüklerinin bütçelerine ek para takviyesine dair kanun tekliflerinde bulunmuştur.

---

³¹⁴ TBMM Zabıt Ceridesi 4.Devre, C.023,s.n.:281,s.2.

³¹⁵ TBMM Zabıt Ceridesi 4.Devre, C.025,s.n.:4,s.2.

İstiklal Savaşı malüllerine 5100 liralık mükafat parası verilmesi hakkında teklifte bulunmuştur. İstanbul Üniversitesi 1931-1932 senesi bütçesine 148.223 lira ek ücret takviye edilmiştir.

İstanbul Üsküdar - Kadıköy ve havalisi halk tramvayları Türk Anonim Şirketinden 468.220 liraya karşılık bu şirketten 250.000 lira değerinde hisse senedi alınması konusunda, devlete ait belediyelerin kullandığı arazilerden vergi alınması, Leyli lise, muallim mektepleri, orta mekteplerle, yüksek ve mesleki mektep kadrolarındaki kontenjan fazlası durumu iyi olan öğrenciler için pansiyon yapılması konusunda çiftçilerin besledikleri hayvanlardan; hayvanın cinsi, sayısıyla ilgili hayvan başına vergi alınması konularında kanun tekliflerinde bulunmuştur.

Meclise yaptığı tekliflere baktığımız zaman devlet bütçesine ekonomik kaynaklar sağlama çabası içerisinde olduğunu anlıyoruz.

Hükümetin kendisine yapmış olduğu bir teklifte isyan alanında askeri kuvvetler, korucu, milis kuvvetler ve halk tarafından bastırılan isyanlarda sayılan güçlerin suçlu sayılmayacağı, teklifte bulunduğu ilginç konulardan birinde 2. Balkan Konferansı hatırası olarak pul çıkarılması, Ankara'nın başkent olmasından dolayı bu kentin imar faaliyetleri hakkındaki bütçe tekliflerinde bulunmuştur. O dönemde şose yol ve köprü yapımı teklifinden hükümetin sıkı bir imar faaliyetinde olduğunu anlıyoruz. Hükümetin yapmış olduğu tekliften o dönemde Van Gölü'nde de bir işletme olduğunu anlıyoruz.

Cenevre'de 4-12 Temmuz 1927 tarihinde yapılan konferansa Mustafa Şeref Bey de 1620 numaralı koltukta katılacaktır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BEŞİNCİ DÖNEM (1935-1939) BURDUR MİLLETVEKİLLERİ VE FAALİYETLERİ

4. 1. Halit Onaran

4. 1. 1. Özgeçmişi

Halit Onaran'ın öz geçmişi hakkında gerekli açıklamayı geçtiğimiz bölümlerde yapmıştık.

4. 1. 2. Değerlendirme

Cumhuriyet Halk Fırkasından Kars milletvekilliği yapmıştır. Milli mücadele sırasında Kuva-yi Milliye'ye yardım etmiştir. Bu onun vatansever özelliğinin kanıtıdır. Zonguldak Belediyesi'nde hizmet vermiştir. İzmir mektupçuluğu yapmıştır. İzmir mektupçuluğu sırasında görevinde gösterdiği başarılarından dolayı İzmir Vali muavinliğine geçmiştir. Bu yaptığı kamu hizmetlerindeki çalışmaları kendisi için önemli bir tecrübe kaynağı olmuştur.

4. 2. Hasan Rıza Soyak

4. 2. 1. Özgeçmişi

Üsküp'te doğmuştur. 1903-1966 tarihleri arasında yaşamıştır. 2.1.1939 tarihinde meclise girmiştir. İktisadi işlerde ihtisas yapmıştır. Evli ve 2'si erkek, 2'si kız olmak üzere 4 çocuk babasıdır. 193 oyla Burdur milletvekilliğine seçilmiştir. Herhangi bir yabancı dil bilmemektedir. Milletvekilliğinden önce riyaseti cumhur umumi katipliği yapmıştır.³¹⁶

4. 2. 2. Meclise Kabulü

Seçim mazbatası 31.12.1938 tarihinde verilmiştir. 193 oyla sayılablığa seçilmiştir. Mazbatası meclis tarafından 9.1.1939 tarihinde onaylanmıştır. Meclisteki milletvekilliği görevine 2.1.1939 tarihinde başlamıştır.³¹⁷

---

³¹⁶ Kısa Tercümaiha Kağıdı.

³¹⁷ Kısa Tercümaiha Kağıdı.

İstanbul milletvekili General Kâzım Karabekir, Samsun mebusu Amiral Fahri Engin ve Burdur mebusu Hasan Rıza Soyak yemin etmesiyle meclisteki görevine başlamıştır.³¹⁸

4. 2. 3. Faaliyetleri

Komasyon Görevleri

1922 tarihinde TBMM Riyaseti Kalemi Mahsusisi Tahsisat 1. katıplığına tayin edilmiştir. Riyaset Divanı'nın-Heyeti Umumiye'ye maruzatına başkanlık etmiştir.

Burdur vekilliğine seçilen Hasan Rıza Soyak'ın intihap mazbatası tasdik edildikten sonra İstanbul vekili General Kâzım Karabekir, Samsun vekili Amiral Fahri Engin ve Burdur vekili Hasan Rıza Soyak ant içtiler.

1938 malî yılı muvazene-i umumiye kanununa bağlı bazı bütçelerde değişiklik yapılmasına, Vakıflar umum müdürlüğü 1938 malî yılı bütçesinde değişiklik yapılmasına, inhisarlar umum müdürlüğü 1938 malî yılı bütçesinde değişiklik yapılmasına, yer sarsıntısına maruz kalan bazı yerlerde Kızılay kurumunca yapılacak inşaata ait malzemenin Devlet Demiryolları tarafından parasız nakledilmesine dair kanun lâyhaları kabul edildi.

Adlî evrakın posta, telgraf ve telefon idaresi vasıtası ile tebliğine, Türkiye - Hollanda ticaret anlaşmasına mütedair protokolde tadilat yapılması için teati olunan notaların tasdikine, Türkiye - Yugoslavya ticaret ve seyri sefain mukavelesine munzam protokole merbut A listesindeki tarife numaralarında değişiklik yapılmasına dair kanun lâyhalarının birinci müzakereleri yapıldıktan sonra çarşamba günü toplanılmak üzere inikada nihayet verildi.³¹⁹

4. 2. 4. Değerlendirme

Sancağın tamamının mülkiyesini kabul eden antlaşma için Cemiyet-i Akvam Konseyi tarafından 1937 tarihinde Cenevre'deki antlaşmaya katılmıştır. Katılmış olduğu önemli antlaşmalardan biri Türkiye ve Suriye sınırının güvenlik altına

³¹⁸ TBMM Zabıt Ceridesi 5.Devre, C.29,s.28-29.

³¹⁹ TBMM Zabıt Ceridesi 5.Devre, C.29,s.50.

alınmasına dairdir. Bu antlaşmaya Hasan Rıza Soyak “*riyaseti cumhur umumi katibi*” göreviyle katılmış olup antlaşmanın altına imza atmıştır. Antlaşmaya Türkiye Cumhurbaşkanının görevlendirdiği kişi ile Fransa Cumhurbaşkanının görevlendirdiği kişi katılmıştır. Bu antlaşmada Cemiyet-i Akvam’ın (Birleşmiş Milletler) isteğiyle Suriye’nin kendi bağımsızlığına kesin bir surette kavuşacağı da kararlaştırılmıştır. Antlaşma 3 Mayıs 1930’da Halep’te imzalandı ve antlaşmaya katılan taraflar Türkiye-Suriye sınırını kesin surette tanıdılar.

1 - Sancağın; tamamiyeti mülkiyesini tekeffül eden muahede.

2 – Türkiye Suriye hududunun teminine mütedair anlaşma.

3 – Türk-Fransız müşterek beyannamesi.

4 - Bu beyannameye merbut protokol, 29 Mayıs 1937 tarihinde Cenevre’de 2 nüsha olarak hazırlanan protokol konularının altına Hasan Rıza Soyak Riyaset-i Cumhur Umumi Katibi olarak imza atmıştır.

Riyaset Divanı’nın-Heyeti Umumiye’ye maruzatına başkanlık etmiştir.

Hasan Rıza Soyak’la ilgili zabıt cerideleri incelenirken dikkatimi çeken başka bir konu Anadolu’da ölüm cezasına çarptırılan kişilerin sayısıdır.

Diğer milletvekillerinin kabul oyu kullandığı anlaşmalara ve bütçelere Hasan Rıza Soyak da kabul oyu kullanmıştır.

Konuşma olarak kendisine ait bir metin bulunamamıştır.

4. 3. İbrahim Nemci Dilmen

4. 3. 1. Özgeçmişi

1900 tarihinde Selanik’te doğmuştur. Hukuk alanında eğitim görmüştür. Fransızca bilmektedir. Dil, tarih, edebiyat, ve gazetecilik eğitimi, görüp araştırma yaptığı diğer alanlardır. 1 Mart 1935 tarihinde milletvekili olmuştur. Biri kız, ikisi erkek üç çocuk babasıdır. Milletvekilliğinden önce Marif Vekilliği Umumi Müfettişliği yapmıştır. Akademik unvanı üniversite müfettişidir.

4. 3. 2. Meclise Kabulü

1 Mart 1935 tarihinde Burdur milletvekilliği görevine başlamıştır.

4. 3. 3. Faaliyetleri

Teklifleri

İbrahim Nemci Dilmen, Bütçe encümenine, İdare Heyetinin, Büyük Millet Meclisi 1934 yılı bütçesinde 70.000 liralık tahsisat konulmasına dair kanun teklifi vermiştir.³²⁰

Tezkereler

İbrahim Nemci Dilmen, dördüncü dönem milletvekilliği görevinde hazırlanan tezkereler şunlardır; Dahili istihlâk vergisi kanununun 10'uncu maddesinin tefsiri hakkında Başvekâlet tezkeresi (3/90) (İktisat, Maliye ve Bütçe encümenlerine), 2041 sayılı kanunun 1 inci ve 1452 sayılı kanunun 5'inci maddelerinin tefsiri hakkında Başvekâlet tezkeresi (3/91) (Maarif, Maliye ve Bütçe encümenlerine)³²¹.

Mazbatalar

İbrahim Nemci Dilmen'in mecliste aldığı encümenlik görevleriyle ilgili aldığı mazbatalar: Bazı dairelerin 1934 yılı bütçelerine 2.889.000 liralık tahsisat konulmasına dair 1/107 numaralı kanun lâyihası ile İdare Heyetinin, Büyük Millet Meclisi 1934 yılı bütçesine 136.050 liralık tahsisat konulmasına dair 2/7 ve Büyük Millet Meclisi 1934 yılı bütçesine 70.000 liralık tahsisat konulmasına dair 2/10 numaralı kanun teklifleri Bütçe encümeni mazbatası, Denizyolları işletmesine 10 senede 10 milyon liralık yeni vapur alma tahsisatı verilmesine dair kanun lâyihası iktisat, Maliye ve Bütçe encümenleri mazbatası, Köy kanununun 13 üncü maddesine ek kanun lâyihası Dahiliye encümeni mazbatası, Ordu ikramiye kanununun 1 inci maddesinin değiştirilmesi hakkında kanun lâyihası ve Mili Müdafaa ve Bütçe encümenleri mazbatası, Zabitan ve askerî memurların maaşı hakkındaki kanunun bazı maddeleri ile 2617 sayılı kanunun 1 inci maddesinin değiştirilmesine dair kanun lâyihası Bütçe encümeni mazbatası, Ak ziyaret nahiyesinin Yukarı kürdük köyünden Çeçooğlu Abdurrahman'ın ölüm cezasına çarpılması hakkında Başvekâlet tezkeresi ve Adliye encümeni mazbatası, Manavgat'ın Karabük köyünden Hacıoğullarından

³²⁰ TBMM Zabıt Ceridesi 5.Devre, C.2.s.88.

³²¹ TBMM Zabıt Ceridesi 5.Devre, C.2.s.88.

Ahmedoğlu Memed'in ölüm cezasına çarpılması hakkında Başvekâlet tezkeresi ve Adliye encümeni mazbatası³²².

4. 3. 4. Değerlendirme

Hukuk alanında eğitim görmüş, edebiyat öğretmenliği yapmıştır. Beşinci Dönemde dikkatimizi çeken bir hususu ölüm cezalarının onaylanması oluşturmaktadır. Bazı dairelerin 1934 yılı bütçelerine ek para ilave edilmesini sağlamıştır. İmza attığı önemli bütçe tekliflerine bakıldığında bunlar içinde TBMM'nin 1934 bütçesine 70.000 liralık ek bütçe sağlaması dikkat çekicidir. Deniz yolları işletmesine 10 senede 10 milyon liralık yeni vapur alınması hakkındaki kanun teklifi denizyolları ile ilgili önemli bir gelişmedir. Konya Ovası'nın Sulama İdaresi'nin son bütçesine ait değerlendirmesi mecliste görüşölüp İbrahim Nemci Dilmen Bey'in de kabul oyunu almıştır. Sağlık Bakanlığıyla ilgili radyoloji ve radyom elektrikle tedavi ve fizyoterapi ile ilgili kanun teklifleri ülkemizde yaşanan sağlıkla ilgili gelişmelerdir.

4. 4. Mustafa Şeref Özkan

4. 4. 1. Özgeçmişi

Mustafa Şeref Özkan'ın özgeçmişine II. Dönem milletvekilleri arasında yer vermiştik.

4. 4. 2. Meclise Kabulü

3 Temmuz 1939'da seçim mazbatasını almış, 12.08.1939 tarihinde mazbatası meclis tarafından onaylanmış ve 23 Eylül 1939 tarihinde meclisteki görevine başlamıştır.³²³

4. 4. 3. Faaliyetleri

Komisyon Görevleri

130 oydan 124 oy almak suretiyle sayvanlığı kazanmıştır.

³²² TBMM Zabıt Ceridesi 5.Devre, C.2.s.88.

³²³ Mustafa Şeref Özkan 5. Dönem Kısa Tercümeihal Kağıdı

Konuşmaları

Mustafa Şeref Özkan'ın beşinci dönemde mecliste yaptığı konuşmalarından örnek verecek olursak;

“Raif arkadaşımız; söz alarak kürsüye çıkan arkadaşları, Evkafın aleyhindedir, bu müesseseyi yıkmak istiyorlar tarzında görürü beyanatta bulundular. Böyle bir şey yoktur. Hakikaten vakıfların lüzumu ve vakıfların daha iyi idare edilmesi herkesçe kabul ve arzu edilen bir şeydir. Bizim vakıflar hakkında böyle bir kanun yapmamız, kendilerinin de bildiği veçhile, kanunu medenin emri icabındandır.

Kanunu medenî yeniden yapılacak vakıfları, tesis namı ile yeni ahkâma tâbi tutuyor. Kanunu medenin neşrine kadar mevcut olan evkaf için de, idare tarzlarını gösterir bir kanun yapılacaktır, diyor. Bu hükmü yerine getirmek için böyle bir kanuna lüzum vardı. Şimdi yapılan, bu kanundur. Yalnız Bütçe encümeni Evkaf umum müdürlüğünün bütçesini çok teessüre lâıyk bir şekilde buldu. Bu bütçeyi güç hal ile tevazün ettirebildik ve mütevasin diye sevk ettiğimiz bu bütçenin gelecek sene açık vermesi ihtimali pek çoktur. Kendileri akarlarını kiraya bile verememişlerdir. Bu vaziyette bulunan bir umum müdürlüğün bütçesini mümkün olduğu kadar çok tasarruflu yapması lüzumu hâsıl olmuştur. Eğer bu lüzumla idare meclisinin faydasının karşılaştıracak olursak, bir kısım müesseselerde olduğu gibi, bu idare meclisinin hiç bir faydasının mevcut olmadığını görürüz. Çünkü Devlet Demiryolları idaresi, ki orada idare meclislerine çok lüzum vardır, ve idare meclisinin bulunması kafaya daha mülayim gelir, çünkü günü gününe çıkacak işleri olur, burada dahi bunun lüzumsuzluğu görülerek kaldırılmıştır. Diğer idarelerde de böyle olmuştur.

Akay idaresinde, inhisarlarda da bunları kaldırdık. Bunun karşısında nihayet bize gösterdikleri, bütçenin inceltilmesi, Evkafın ciheti tahsislerinin değiştirilmesi, icab ederse bunların tetkiki ile karar verilmesidir, Evkafın tabii hukuk işlerine çok vâkıf olan bir hukuk müşaviri olacaktır, müdürleri

olacaktır; bunlar toplam istişare ederler. Bu gibi işlerde Devletin ve Devlete mensup dairelerin en yüksek istişarı makamı Şûrayı devlettir. Şûrayı devlete giderse işler teahhur eder, dediler. Acaba Devletin malî işleri, nafia işleri, maarif işleri; evkaf işlerinden daha az mı müstaceldir ki, onları Şûrayı devletle istişareye mecbur ederken, burada Evkafın işleri çabuk görülecektir diye her halde onun yanında ikinci bir Şûrayı devlet teşkil edelim. Binaenaleyh işleri tehir bakımından idare meclisi vücuda getirmek lüzumu bendenizce kati olarak görülmüyor. Diğer taraftan Şûrayı devlette bu işler üzerinde salâhiyetle düşünecek kimse yoktur, deniyor. Belki idare meclisi bu işleri daha iyi görebilir. Fakat şûrayı devlete aza intihap ederken bu gibi devairden intihap olunuyor. Nitekim yakın zamanda orada burada umum müdürlük yapmış kıymetli bir zat intihap edilmektedir. Nihayet Evkaf, bir hukuk işinden ibarettir. Her hangi bir hukuk şinas, eğer etraflıca vaziyeti biliyorsa bu işleri tetkikte müşkülât çekmez. Şûrayı devlette bulunanların çoğu hukuk şinaslardır.

Bu bakımdan idare meclisinin lüzumuna şahsen kail değilim. Asıl idare meclisi ikinci maddede mevzubahistir, birinci maddede yoktur. Binaenaleyh idare meclisinin tayyî hakkındaki teklifin ikinci maddede reye konması icap eder.

Bu madde, idare meclisi umum müdür üzerinde kontrol yapar diyor. Umum müdür üzerinde kontrol yapar denince umum müdürün, kanunun icrasına memur olan yüksek makama karşı mesuliyeti, idare meclisi vasıtası ile olacak demektir. Bendeniz bunun doğru olmadığını beyan ediyorum. Oradaki, umum müdür idare meclisi tarafından kontrol edilir, tabirinin yerinde olmadığını gördüğüm için kaldırılmasını teklif ediyorum.³²⁴ şeklindedir.

4. 4. 4. Değerlendirme

Bu dönemde saymanlık yapmıştır. Hükümetin verdiği burs ile Paris'te hukuk eğitimi almıştır. Mustafa Şeref Özkan bu dönemde meclis içerisinde yapmış olduğu uzun konuşmalarıyla dikkatimizi çekmektedir. Mecliste yapmış olduğu konuşmaları

---

³²⁴ TBMM Zabıt Ceridesi D.5, C.4, S.15-16

olduğu gibi alınmış, eski Türkçe kullanılmıştır. Meclis içerisinde almış olduğu oy oranlarına baktığımız zaman milletvekillerinin kendisine karşı güven kazandığını anlaşılmaktadır. Mustafa şeref Bey'in sunduğu ölüm cezalarının bazılarının mecliste görüşüldüğü görülmektedir. Atatürk'ün cenaze töreni için yapılacak demeler de mecliste kanun olarak görüşülmüştür. Mustafa şeref zkan Bey 10.9.1938 tarihinde Ankara'daki evinde bu dönemde vefat etmiştir.

SONUÇ

Yurdumuzun Göller Bölgesinde yer alan küçük ve şirin bir Anadolu şehri olan Burdur'un tarihi milattan önceye dayanmaktadır. Selçuklular zamanında şehrin şu anki konumunun ilk temelleri atılmıştır.

Osmanlı İmparatorluğu'nun resmen parçalandığı I. Dünya Savaşı sonrası, bağımsızlık mücadelemizin simgesi olan Kuvayi Milliye'ye Burdur halkı elinden gelen katkıyı yapmıştır. En önemli katkısı silah ve cephane temininde olmuştur. Bunun yanında, halk, kendi yaşadığı sıkıntıları bir kenara bırakarak, Aydın halkına yiyecek, canlı hayvan ve para yardımında bulunmuştur. Kadını erkeği, herkes milli mücadele için seferber olmuştur. Burdur'lu kadınlar Mustafa Kemal'in Sivas'tan yaptığı çağrıya derhal kendi cemiyetlerini kurarak cevap vermiştir.

Burdur ve havalisindeki halk teşkilatları, Milli Mücadele'nin başarıya ulaşabilmesi için başta canları olmak üzere, bütün her şeylerini buğurda çekinmeden, gururla, feda etmişlerdir. Memleketin her bir tarafındaki bu azimli mücadele, haklı olarak tarihe bir gurur tablosu olarak kaydolmuştur. Milli Mücadele bütün vatan sathındaki milletin yek bir vücut olarak varlık ve bağımsızlık mücadelesidir.

Milli Mücadelenin kazanılmasından sonra Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması için kendi vekillerini seçerek Yüce Meclise göndermiştir. Yüce mecliste Burdur' temsilen, ilk görev alanlar arasında milli şairimiz Mehmet Akif Ersoy da bulunmaktadır. İlk meclis çalışmalarına 6 milletvekili göndermesi, küçük bir Anadolu şehri için büyük bir gurur kaynağıdır.

Cumhuriyetimizin ilk temellerinin atıldığı meclis çalışmalarının, Atatürk dönemindeki Burdur milletvekillerini incelediğimiz tez çalışmasında, isimleri faaliyetlerinin önüne geçen milletvekillerinin olduğunu görüyoruz. Özellikle milli şairimiz Mehmet Akif Ersoy hakkında çok fazla çalışma yapıldığını görüyoruz. Ancak Meclisi Mebusan'a üye seçilerek, İktisat, Ticaret ve Ziraat Bakanlıklarında

bulunan, Lozan Konferansının iki dönemine de katılan Prof. Dr. Mustafa Şeref Özkan hakkında yeteri kadar araştırma yapılmadığını görüyoruz. İlk dönem milletvekillerinden olan Halil Hulusi Ermiş, son nefesini meclis çatısı altında veren vekiller arasına katılmıştır. Yine ilk dönem milletvekillerinden olan Ermenistan ile yapılan sulh müzakerelerinde, Lozan Konferansında, La Haye’de, diğer konferanslarda, Türk heyetlerinde ve İstiklal Mahkemesinde azalık gibi çok önemli görevlerde bulunmuştur.

Atatürk dönemindeki meclis çalışmalarına genel olarak baktığımızda, tarihte eşine az rastlanacak bir mücadele neticesinde, harap olmuş bir devletin temellerinin atıldığını görüyoruz. 600 yıllık geleneklerin değiştiği çağdaş ve uygar bir devletin kurulma aşamasının ne kadar zor olduğunu anlıyoruz. Anadolu’nun her yerinden seçilerek gelen milletvekillerinin, bu zorlu yolda yürürken çektikleri sıkıntıları, özellikle Burdur Milletvekilleri açısından ele alarak faydalanılabilecek bir çalışma ortaya çıkarmaya çalıştım. Ancak şunu da belirtmek gerekir ki, her milletvekili için ayrı ayrı çalışma yapılması o dönemleri daha iyi anlamamız için çok daha faydalı olacaktır.

Hazırlamış olduğum teze benzer çalışmalar için en önemli tavsiyem, çalışmanın kapsamını dar tutarak, meclis çatısı altında alınan kararların zamanıyla, ülkenin içinde bulunduğu şartlarında değerlendirilmesiyle, daha faydalı sonuçların elde edileceğini düşünüyorum.

BİBLOGRAFYA

A-Arşiv Belgeleri

TBMM Zabıt Ceridesi D.I, C.I
TBMM Zabıt Ceridesi, D.I, C.II
TBMM Zabıt Ceridesi D.I, C.III
TBMM Zabıt Ceridesi D.I, C.V
TBMM Zabıt Ceridesi D.I, C.VII
TBMM Zabıt Ceridesi D.I, C.VIII
TBMM Zabıt Ceridesi D.I, C.X
TBMM Zabıt Ceridesi D.I, C.XI
TBMM Zabıt Ceridesi D.I, C.XII
TBMM Zabıt Ceridesi D.I, C.XIV
TBMM Zabıt Ceridesi D.I, C.XV
TBMM Zabıt Ceridesi D.I, C.XVI
TBMM Zabıt Ceridesi D.I, C.XVII
TBMM Zabıt Ceridesi D.I, C.XVIII
TBMM Zabıt Ceridesi D.I, C.XXIII
TBMM Zabıt Ceridesi D.I, C.XXV
TBMM Zabıt Ceridesi D.I, C.XXX
TBMM Zabıt Ceridesi D.I, C.XXXIII
TBMM Zabıt Ceridesi D.II, C.IV
TBMM Zabıt Ceridesi D.II, C.X
TBMM Zabıt Ceridesi D.II, C.XXXI
TBMM Zabıt Ceridesi D.III, C.I
TBMM Zabıt Ceridesi D.III, C.II
TBMM Zabıt Ceridesi D.III, C.III
TBMM Zabıt Ceridesi D.III, C.IV
TBMM Zabıt Ceridesi D.III, C.V
TBMM Zabıt Ceridesi D.III, C.XVII
TBMM Zabıt Ceridesi D.III, C.XVIII

TBMM Zabıt Ceridesi D.III, C.XX
TBMM Zabıt Ceridesi D.III, C.XXVI
TBMM Zabıt Ceridesi D.III, C.XXXIX
TBMM Zabıt Ceridesi D.IV, C.II
TBMM Zabıt Ceridesi D.IV, C.III
TBMM Zabıt Ceridesi D.IV, C.IV
TBMM Zabıt Ceridesi D.IV, C.V
TBMM Zabıt Ceridesi D.IV, C.VI
TBMM Zabıt Ceridesi D.IV, C.VIII
TBMM Zabıt Ceridesi D.IV, C.IX
TBMM Zabıt Ceridesi D.IV, C.XII
TBMM Zabıt Ceridesi D.IV, C.XIII
TBMM Zabıt Ceridesi D.IV, C.XIV
TBMM Zabıt Ceridesi D.IV, C.XVI
TBMM Zabıt Ceridesi D.IV, C.XVII
TBMM Zabıt Ceridesi D.IV, C.XVIII
TBMM Zabıt Ceridesi D.IV, C.XIX
TBMM Zabıt Ceridesi D.IV, C.XX
TBMM Zabıt Ceridesi D.IV, C.XXI
TBMM Zabıt Ceridesi D.IV, C.XXII
TBMM Zabıt Ceridesi D.IV, C.XXIII
TBMM Zabıt Ceridesi D.IV, C.XXIV
TBMM Zabıt Ceridesi D.IV, C.XXV
TBMM Zabıt Ceridesi D.IV, C.XXVI
TBMM Zabıt Ceridesi D.V, C.XXIX
TBMM Zabıt Ceridesi D.V, C.II
TBMM Zabıt Ceridesi D.V, C.IV

B-Telif Eserler

Kitaplar

1. AKER, M.Şefik; **İstiklal Harbinde 57.Tümen ve Aydın Milli Cidali**, c.I, İstanbul, 1937.

2. AKŞİN, Sina; **İstanbul Hükümetlerine Milli Mücadele**, İstanbul, 1983
3. ALTAY, Fahrettin; **On Yıl Savaşı 1912–1922 ve Sonrası**, İstanbul, 1970
4. APAK, Rahmi; **Garp Cephesi Nasıl Kuruldu**, İstanbul, 1942.
5. ARMAOĞLU, Fahir; **20. Yüzyıl Siyasi Tarihi**, Ankara, 1983.
6. Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Bekir Sıtkı Baykal, “**Anadolu Kadınları Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri**”, Sayı: 3, Ankara
7. Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Nuri Köstüklü, “**Milli Mücadele’de Denizli, Isparta Ve Burdur sancakları Üzerine İlk Çalışmalar**”, Sayı: 14, Ankara, 1989
8. BAYAR, Y. Hikmet; **Türk İnkılabı Tarihi**, c. III, Kısım 2, Ankara, 1955
9. KODAMAN Bayram; **Şark Meselesi Işığında Sultan 2. Abdülhamid’in Doğu Anadolu Politikası**, İstanbul 1983
10. KÖSTÜKLÜ, Nuri; **Milli Mücadelede Denizli, Isparta ve Burdur Sancakları**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1990.
11. TANSEL, Selahattin; **Mondros’tan Mudanya’ya**, Ankara, c. I, 1973.
12. T.C. Genelkurmay Harp Tarihi Dairesi Yayınları, **Türk İstiklal Harbi**, c. II,
13. TÜTENK, Mehmet Akif; **Milli Mücadele’de Denizli**, İzmir 1949
Kısım I, Ankara, 1963.

C-İnternet Adresi

<http://tr.Wikipedia.org/wiki/Mithat/Bleda> (Eylül-2010)

EKLER

T. B. M. M. AZASININ
TERCÜMEİHAL KAĞIDI ÖRNEĞİ

67 62

Adı ve Soyadı	Ali Ulvi	İlmî rütbesi	Yüksek tahsilini bitirmiş.
Babasının ve Anasının adı	Mehmet Sait, Gülfem	Mesleki ve işi-gücü	Mutasarrıflık
Doğum yeri ve tarihi	İstanbul 1282	Yedek Subay ise Şubesi ve Sicil No. su	"
Tahsili	Mülkiye Mektebi mez.	Evli olup olma-dığı, kaç çocuğu bulunduğu	Evli 5 çocuklu.
Bildiği diller	Fransızca okur-yazar	Seçimden evvel-ki iş durumu	Mutasarrıflık
İhtisası	Edebiyat, Tabiatî şiriya sahibi.	Memur olup olmadığı	Memur
Eserleri	"Gel keyfim gel" adlı çocuk ahlakına yarar bir eser.	Mebuslukları	Burdur.

Ali Ulvi tabiatî şiriya sahibi halûk bir zat idi. Mülkiye mektebin-i bitirdikten sonra Bursa Vilâyeti maiyet memuru oldu. Oradan sandıklı Kaymakamlığına ve ikinci sınıfa terfian Tavas kaymakamlığına ve birinci sınıfa terfian Avlonya kaymakamlığına tayin kılındı. Avlonya-da ikeh meşrutiyet ilân edildi. Sonra terfian Bayazıt Mutasarrıflığına, daha sonra Çankırı'ya ve oradan emekliye ayrıldı. O zamanki Hükümet kendisini tekrar hizmete almağa lüzum gördü. Kayseri mutasarrıfı oldu. ve oradan Burdur'a nakledildi. ve Burdur'dan Milletveki seçildi.

Tarihlerde belki ufak tefek hatalarım vardır. Bunu da ihtiyarlığıma bağışlamanızı rica ederim. ve Derin saygılarımı sunarım.

16/1/1952

Balkis

T. B. M. M. AZASININ
TERCÜMEİHAL KAĞIDI ÖRNEĞİ

69

69

Adı ve Soyadı	Halil Hulusi Ermiş	İlmî rütbesi	Müdrerris
Babasının ve Anasının adı	Hacı Rahmi, Zühre	Mesleki ve işi- gücü	Müdrerris
Doğum yeri ve tarihi	Burdur. 1296	Yedek Subay ise Subesi ve Sicil No.su	-
Tahsili	İstanbul İbrahim Paşa medresesi mezunu	Evli olup olma- dığı, kaç çocuğu bulunduğu	Evli 5 çocuklu
Bildiği diller	Arapça	Seçimden evvel- ki iş durumu	Müdrerris
İhtisası	yok	Memur olup olmadığı	B.Millet Meclisinin birinci Milletvekili seçiminde seçilmiş iken
Eserleri	yoktur.	Mebuslukları	ölmüştür. 25-IV-1336

1. Dönem Burdur milletvekili Halil Hulusi Ermiş'in tercümeihal kağıdı

T. B. M. M. AZASININ
TERCÜMEHAL KÂĞIDI ÖRNEĞİ

7171

Adı ve Soyadı	İsmail Suphi Soysal- lıoğlu	İlmi rütbesi	.
Babasının ve Anasının adı	Mehmet Hilmi	Mesleki ve işi- gücü	Gazeteci
Doğum yeri ve tarihi	İstanbul - 1884	Yedek Subay ise Şubesi ve Sicil No. su	.
Tahsili	Hukuk	Evli olup olma- dığı, kaç çocuğu bulunduğu	.
Bildiği diller	.	Seçimden evvel- ki iş durumu	.
İhtisası	Gazetecilik, Muallimlik	Memur olup olmadığı	.
Eserleri	.	Mebuslukları	Burdur

İstanbul'da 1884 de doğdum. Babam Gümrük memurluğu ve Mü-
rlüğü ile taşralarda dolacağı için İstanbul'da sübyan mektebinde Edirne
askerî rüştiyede, Rodos'ta meşhur Ahmet Mithat efendi ve arkadaşlarının
sis ettikleri Medrese-i Süleymaniye mektebi ile resmî beş senelik Rodos
adisinde okudum. Sonra İstanbul'a dönerek Vefa İdadisinde ve mektebi Hu-
ta tahsil ettim. 1903 de Adliye Nezareti Umuru cezaiye kalemine girdim.

908 Meşrutiyetinin ilânını müteakip Adliye'den istifa ede-
k, zaten ara sıra yazı yazmakta olduğum haftalık Serveti Fünun mecmuasını
ni inşış eden yevmi şeklinde muharrirliğe başladım. Bir kaç ay sonra
tihadî Terakki cemiyetinin Selânik'ten İstanbul'a naklettiği Şurayî Üm-
gazetesinin dahilî mesail başmuharrirliğini yaptım. (Haricî Mesail
şmuharrirliğini Avrupa'dan dönen genç münevver hürriyetçilerden Ferit
y bilâhare mebus, vekil ve sefir olan sayın Ferit bey yapıyordu.) Bilâha-
yine Serveti Fünun gazete ve mecmuasında ve İkdam gazetesinde başmuhar-
rlik ve tahrir müdürlüğü ifa ettim.

Hareket ordusunun naşiri efkârlığını yapan küçük yevmi Ser-
ti Fünunu 31/Mart ihtilâline karşı çıkarmıştım. Bu gazeteyi Ayastafanosta
(İndiki Yeşilköy'de) Ayan ve Mebusan meclisleri toplandığı ve herkesin
lerden oraya kaçtığı sıralarda her gün tek başıma İstanbul'a inerek ha-
ket ordusunun fikir ve tabliğlerini gazetede veyahut ilâve suretiyle neş-
liyor ve İstanbul halkını tenvir ederek ümit ve maneviyatını yükseltmeye
lışıyordum. Evvelce Rumeli'den gelmiş isyana önyak olan avcu taburları
radından askerlerin Serveti Fünun matbaasına bir kaç defa vâki taarruz
şebbüslerini atlattım.

İstanbul'un tekrar zaptından ve Sultan Hâmit'in hal'inden
r müddet sonra idareî örfiye altında, siyasi ve Sosyal hayat tabiileşin-
bu yevmi nüshayı kapatarak kayın pederim Ahmet İhsan beyle beraber haf-
lık Serveti Fünun'u neşre devam ettik. Gazeteye başmuharrirlik yapıyordum
ası olduğum Fecriâti cemiyeti edebiyesi gençlerimiz ile 909 da bir mukave-
yaparak Serveti Fünunu bu genç kalemlerin neşir vasıtası haline getir-
k. " Edebiyat'ı Cedide'den sonra Serveti Fünun mecmuasının hayatında
ikinci mühim ve mâmur merhale olmuştu. Gazetenin 100 üncü nüshası Edebi-
ti Cedide'nin berhayat azası ve diğer mâruf kalem erbabıyla Fecriâtici-
r tarafından merasimi mahsusayla teşit edildi. . Sonra ailevi ihtilâf yü-
nden 912 -913 de Serveti Fünun'dan ayrıldım.

İkdam gazetesinde beraberce çalıştığımız velût ve kültürkü bir gazeteci olan Celâl Nuri merhumla müsterekken 917 de Âti gazetesini tesis ettik .918 sonlarında yani mütarekede Söz gazetesi imtiyazını alarak müskillen Milliyetçi bir gazete çehresiyle çıkardım.Ve o karanlık elim mübareke devresinde ortalığı kaplayan taşkın Rum ve Ermeni vesaire ihtiraslarına karşı mücadele ettim.Elimden geldiği kadar siyasi faaliyette bulunm. Smuh ve selâmet fırkasında selâmeti âmme teşekküllerinde ve sonra kurduğumuz Milli Ahrar fırkasında hizmete çalıştım.

İtilâf devletlerinin Milli hayatımıza suikastleri İzmir'da Yunanları çıkarmaları ile de kat'iyen sabit olduğundan 919 da Balıkesir ve Ayvalık caphesinde harekâtı Milliye'de çalıştım.Türk efkârı umumiyesinde bu hususta tenvir ve teşvik için İstanbul'da Akşam gazetesine "Harekâtı Milliye ve Kuvayı Milliye nedir ?" serlevhası altında mütemedî yazılar yazdım.

999 da Mercan İdadisinde kanun ve iktisat ve sonra coğrafya müallimliklerini deruhte etmiştim.920 de Anadolu'ya firarına kadar Vefa ve Mercan liselerinde hocalık vazifeme devam ettim.

İtilâfçı devletlerin İstanbul'u işgalleri üzerine 920 Nisanında Ankara'ya firar ve Büyük Millet Meclisine Burdur ve Çanakkale mebusu olarak iltihak ettim.Burdur'u muhafaza ile diğerinden istifa ettim.

Ankara'da Nisan sonlarında Mustafa Kemal paşanın arzularıyla başkanlığı Milliye gazetesi başmuharrirliğini deruhte ve bir kaç aylar çalıştım.Taşkilâtı Esasiye kanununa meşse olan Encümeni mahsusa seçildim ve mazbata muharriri (raportör) oldum.Bu kanunu hazırlamakta çalıştım.Sonra bunu Meclis huzurunda uzun hüsusi ~~makam~~ ihzarî celselerde ve nihayet resmi ictimada müdafaa ettim. Bu temel hürriyet kanununun ihzar ve müdafaaında genç yaşımın maddürünü sarf ve ibzal etmek ömrümün unutulmaz mazhariyetlerinden birini teşkil etti.Yunanlıların atılmasından sonra harap ve perişan bir halde kalan Vilâyatı müstahlasenin imdadına yetişmek maksadıyla bir teklifi kanuni yaptım.Bunu müzakere için seçilen riyasetim altında Encümen'i mahsusta maksat uğrunda bir kanun lâyhası hazırladıkça da hükümetle noktai nazar ihtilâfından kat'iyet kesbedemedi.

Büyük Millet Meclisinin 920 teğrinisanisinde kabul ettiği "Şarkta tetkikatı ilmiyyede bulunmak üzere dört mebusstan mürakkep bir heyet teşkili" kanuniyle diğer üç mebus arkadaşla beraber Rusya'ya gönderildim. Kafkasları,Sovyet rusyayı,Türkistanı ve Türk ırkından hükümetleri dolandıraporlarımı Ankara'ya Büyük Millet Meclisi Reisi Mustafa Kemal Paşa'ya gönderdim.Sibirya'daki Kızıllar - Ruscası Krasnoyarsk - Üsera karagâhından, bolşevikliğin çarlığı devirmesi ve o keca diyarın bir ihtilâl ve anarşi çehresi haline gelmesiyle kurtulup oraya buraya dağılmış Türk zabitlerini tahkik ve tesbit ettim.ve Moskova sefiri Ali Fuat paşa (Sayın Ali Fuat Çelikkaya) delâletiyle kendilerine Ankara'dan yardım getirttik, bu ümitsiz ve fedakâr kalmış fedakâr muhterem gazilerimizi canlandırarak sonunda ana vatanına kavuşturuldular.Rusya'da 15 ay kadar seyahatten sonra vatana avdetle Gazi paşanın iltifatlarına nail oldum.

Birinci Büyük Millet Meclisinin Nisan/1923 başlarında feshi taarrür edince ekseriyet gurubu olan birinci gurup namına fesih nutkunu okumayı Gazi Paşa münasip görmüşlerdi.

matkum müttetifikan kabul edildikten sonra meclis feshedildi. Yeni intihabata girişildi. Hasut entrikalar yüzünden intihaba katılamadım. Politikadan çekildim. Uzun müddet siyasetten uzak, ziraat ve hususi teşebbüsle yaşadım.

945 de memlekette serbesti havası esmeye başlayınca Tasviri Ef-kâr gazetesinde ve diğer gazetelerde devamlı surette siyasi ve iktisadi yazılar yazdım.

Şimdi yine hususi işlerle meşgulüm .Ve gazetelere yazı yazıyorum

1954

1. Dönem Burdur milletvekili İsmail Suphi Soysallıoğlu'nun
tercümeihal kağıdı

T. B. M. M. AZASININ
TERCÜMEİHAL KAĞIDI ÖRNEĞİ

72

72

Adı ve Soyadı	Mehmet Akif Ersoy	İlmî rütbesi	7 cilt safahat, Necet cöllerinden Medineye, İvânı, Tabiat, Vasiyet, İstiklal marşı ve mecmualarda bir çok şiirleri.
Babasının ve Anasının adı	Mehmet Tahir,	Mesleki ve işi-gücü	-
Doğum yeri ve tarihi	İstanbul 1873	Yedek Subay ise Şubesi ve Sicil No. su	-
Tahsili	Medrese, Mülkiye İdadisi ve Baytar mektebi	Evli olup olmadığı, kaç çocuğu bulunduğu	Evli bir çocuklu (Damadı Ömer Rıza Doğrul)
Bildiği diller	Arapça, Farsça, Fransızca.	Seçimden evvelki iş durumu	Sebilürreşat Başmuharriri
İhtisası	Edebiyat	Memur olup olmadığı	-
Eserleri		Mebuslukları	Burdur.

İlk tahsilini Fatih Miderrislerinden pederi Mehmet Tahir efendiden okumuş, Mülkiye idadisini de bitirerek Baytar mektebine devam etmiş ve Baytar Mektebini de birincilikle bitirerek Orman ve Maadin Nazaretine memur olmuş tur.

Edebiyata merakı olan bu zat (Edebiyatı Cedideye) İntisap ederek Servet-i Fümün, Sıratı Müstakim (Sebilürreşat) ta ve sair Mecmualara yazı yazmağa başlamış. (Şarühhikmetülislamiye) cemiyetine girerek Başkâtipliğine tayin edilmiş ve kendisini Arabistan ve Almanya'ya göndermişlerdir.

Büyük Harpten sonra Sebilürreşat başmuharrirliğine yaparken Anadolu'ya geçerek Birinci Büyük Millet Meclisine Burdur Milletvekili olarak katılmıştır.

1. Dönem Burdur milletvekili Mehmet Akif Ersoy'un tercümeihal

kağıdı

T. B. M. M. AZASININ
TERCÜMEİHAL KAĞIDI ÖRNEĞİ -

73

73

Adı ve Soyadı	Şevket Candaner	İlmî rütbesi	-
Babasının ve Anasının adı	Ali Hikmet Atike	Mesleki ve işi-gücü	Tefenni kazası Kaymakamı
Doğum yeri ve tarihi	Serfice Sancığı, Kozan kazası Çobanlı köyü 1292	Yedek Subay ise Şubesi ve Sicil No. su	-
Tahsili	Hukuk	Evli olup olmadığı, kaç çocuğu bulunduğu	Evli bir kız bir oğlu
Bildiği diller	-	Seçimden evvelki iş durumu	Tefenni Kaymakamı
İhtisası	Hukukcu	Memur olup olmadığı	Memur
Eserleri	yoktur.	Mebuslukları	Burdur.

Türkiye Büyük Millet Meclisinin birinci devresine Burdur Milletvekili olarak katılmış bulunan merhum Şevketin hal tercümesi

Muameleyh 1319 yılında İstanbul Mektebi Hukuku Şahanesinden mezundur. Sırasıyla aşağıdaki memuriyetlerde bulunmuştur:

- 1320 Yılında Pirlepe kazası Bidayet mahkemesi Müddeiummiliği
1323 " Kolonya kazası Müddeiummiliğinde
1323 " Zihna kazası Müddeiummiliğinde
1325 " İstanbul polis merkez memurluğunda
1328 " Üsküdar polis müdüriyeti kısmı idari riyasetinde
1329 " Konya Polis Müdürlüğünde
1330 " Tefenni kazası kaymakamlığında
1336 " Tefenni Kazası Kaymakamlığından Türkiye Büyük Millet Meclisi birinci devresine Burdur Milletvekili olarak katılmıştır.

T. B. M. M. AZASININ
TERCÜMEİHAL KÂĞIDI ÖRNEĞİ

74

74

Adı ve Soyadı	Veli Saltıkgil	İlmî rütbesi	Profesör
Babasının ve Anasının adı	Süleyman Fatma	Mesleki ve iş-gücü	Darülfünun Hukuk Fakültesi Hukuku Esasiye Müderrisliği.
Doğum yeri ve tarihi	Boldan 1296	Yedek Subay ise Şubesi ve Sicil No. su	-
Tahsili	Mülkiye Mektebi mez. ve Paris Hukuk Fakül.	Evlî olup olmadığı, kaç çocuğu bulunduğu	Evlî bir oğlu var
Bildiği diller	Fransızca	Seğimden evvelki iş durumu	Müderris
İhtisası	Ulumu İctimaiye, Siyasiye ve İktisadiye	Memur olup olmadığı	Osmanlı Mec. Meb. Aydın Mebusu. Burdur.
Eserleri	----	Mebuslukları	

Ermenistan sulh müzakerelerinde, Lozan Konferansında, La Haye'de ve diğer konferanslarda Türk heyetlerinde aza olarak bulunmuş, İstiklâl Mahkemesi azalığı yapmıştır. Ölümünde Hariciye Vekâleti Hukuk Müşaviri ve Ankara Hukuk Fakültesi Hukuku Esasiye Profesörü bulunmakta idi.

1. Dönem Burdur milletvekili Veli Saltıkgil'in tercümeihal kağıdı

T. B. M. M. AZASININ
TERCÜMEİHAL KAĞIDI ÖRNEĞİ

468 468

Adı ve Soyadı	Hüseyin Baki	İlmî rütbesi	-
Babasının ve Anasının adı	Abdülbaki	Mesleki ve işi-gücü	Ticaret ve sıraat
Doğum yeri ve tarihi	Burdur 1301	Yedek Subay ise Şubesi ve Sicil No. su	-
Tahsili	İhtisâs	Evli olup olma-dığı, kaç çocuğu bulunduğu	-
Bildiği diller	-	Seçimden evvel-ki iş durumu	ticaret ve sıraat
İhtisası	-	Memur olup olmadığı	-
Eserleri	-	Mebuslukları	Burdur

Burdur mektebi rüştiyesini bilikmal müderrisinden hatip zade hacc Mehmet efendiden medresede sarfı nakih, usulü hadis, fıkıh, şerhi skait ve tefsir okudum. Mektebi hukuk programını tamamen takip, notlarımı celp ve ikmal ettim. işlerimin kesretinden ailemi bırakamadığımdan mektebe gidip diploma alıncaya kadar tahsil edemedim. fakat dört senelik programını harfiyen takip ettim. Burdur maarif komisyonunda. meclisi idare azalıklarında bulundum. 1335 senesi sakit hükümeti meşrutanın son intihabında Burdur mebusu olarak intihap olunup Ankarada heyeti temsiliyeye aza olarak geldim.

Ankarada Reisi cumhur hazretlerinin riyasetlerinde sıraat mektebine iki üç ictimada bulunarak İstanbul meclisi mebusanın kışadında bulunmak üzere gittim. İstanbulun ıssalından ve Ankarada büyük millet meclisinin kışadından 23 g sonra iltihak ettim. Bayram tatili minasebetile memleketime giderek orada ailemin rahatsızlığından mezuniyet talebinde bulundum. Oğya mecliste prazanta muamelesi yapılmadı bahanesile mezuniyet vermediklerinden mazeretinde devan ettiğinden bende gelemedim. Bu kerre icra edilen intihapta yine burdur mebusu olarak meclisi aliye iltihak ettim. Hukuk derslerini, notlarını 1324 den 1328 * 1329 senelerine kadar muntazaman devam ettim. tercümei halinde başkaca gayanı arz bir şeyim yoktur .

3.3.1341

Burdur mebusu
Hüseyin Baki

T. B. M. M. AZASININ
TERCÜMEİHAL KAĞIDI ÖRNEĞİ

469 469

Adı ve Soyadı	Mustafa Şeref	İlmî rütbesi	-
Babasının ve Anasının adı	Ali Mehmet Hakkı	Mesleki ve işi-gücü	Hukukçu
Doğum yeri ve tarihi	Burdur 1308	Yedek Subay ise Şubesi ve Sicil No. su	
Tahsili	Hukuk	Evlü olup olma-dığı, kaç çocuğu bulunduğu	
Bildiği diller	-	Seğimden evvel-ki iş durumu	
İhtisası	Hukuk	Memur olup-olmadığı	Mişavir
Eserleri	-	Mebuslukları	Yoktur

1319 senesi temmuzunda İzmir idadisini ve 1324 senesi geyesinde İstanbul mektebi hukukunu bitirerek ikmalî tahsil sınında 1325 senesinde hükümetçe parise izan olundum. Üç sene sarfında Paris hukuk fakültesini ikmal et ederek 1328 senesi Eylülünde avdet ettim. 1329 senesi bidayetinden agustos geyesine kadar İstanbul mektebi hukukunda hukuka idare tedrisile iştiğal ettikten sonra seneyi mezkûre teğrinievvelinde Konya mektebi hukukuna müdür tayin olundum.

Üç ay sonra icra edilen intihabatta Konya ve Burdurdan mebus intihap edilmekligim üzerine Konyayı biltercih Burdur mebusluğundan istifa ettim ve İstanbul mektebi hukukuna hukuku amme ve idare müderrisliğine tayin edildim. 1331 senesi teğrininde Ticaret ve Ziraat nezareti müstegarlığına tayin olundum cihetle mebusluktan istifa ettim.

1332 senesi nihayetinde itibari milli bahkasi meclisi idaresi azalığında iken Ticareti ve ziraat nazırı oldum. ve kayseriden mebus intihap olundum. 1334 senesinde bu tarihten 25 gün evvel nezaretten istifa ettim. 1336 senesi geyesinde Anadoluya geldim. 1337 senesinde Sivas mahkemesi temyiz azalığına tayin edilmiş isemde altı ay sonra sıhhatimin ademî mücaadesine binaen işe başlayamazsın istifa ettim. 1338 senesi haziranında şiriyeye ile akdolunan gümrük mukavelenemesinde hükümetimizin murahhası olarak bulundum.

Avdetinden sonra heyeti şikmaysı sulhiye müşavirliğine tayin edildim. konferansın iki safhası arasında heyeti murahhasayı temsilen lozonda memur edildim.

T. B. M. M. AZASININ
TERCÜMEİHAL KAĞIDI ÖRNEĞİ

671 671

Adı ve Soyadı	~~Salih Vahit~~ Salih Vahit	İlmî rütbesi	
Babasının ve Anasının adı	Süleyman -Nazife	Mesleki ve iş-gücü	Memuriyet
Doğum yeri ve tarihi	Bosna - ~~1926~~ 1298	Yedek Subay ise Şubesi ve Sicil No. su	
Tahsili	Rüşti, Maliye mektebi	Evlî olup olma-ğı, kaç çocuğu bulunduğuşu	evliyim, 1 çocuğum var
Bildiği diller		Seçimden evvel-ki iş durumu	Maliye vekâleti müsteşarlığı,
İhtisası	Maliye	Memur olup olmadığı	
Eserleri		Mebuslukları	Burdur .

1315 senesinde Manisa vilâyeti dahilinde Kırkağaç kaza-sında Mal muavinliğine, 1323 de Nif (Kemalpaşa) kazasının da ziraat bankası refikliği, 1324 senesinde Limni sancağı Ziraat bankası me-murluğuna, 1326 senesi bidayetinde maliye nezareti meclisi umumiye birinci sınıf hülefalığınca ve merkez masraf kalemi mümeyyizliğine, 1334 senesinde Bahriye nezareti meclis müdür muavinliğinde, 1335 se-nesinde Maliye nezareti tasfiyeyi hesabât müdürlüğüne, 1337 senesi ovasatında davet üzerine Ankaraya gelerek Müdafayı Milliye muhasebe müdürlüğüne ve 1338 senesi Martının 15 şinde Maliye Vekâleti varidâtı umumiye ve Emlâki Milliye müdürü umumiliğinde asâleten ve meclisi umumiye müdürü umumiyesine vekâleten ve Maliye müsteşarlığına vekâle-ten ,1339 senesi Nisanında Müceddeden teşkil olunan divanı muhasebât reisi saniliğine asaleten ve reis vekilliğine vekâleten ve Büyük Mil-let Meclisince yapılan intihapta reisi saniliğe intihap edilmekte suretilmiş ve bilâhare 1340 senesi Maliye Meclisi Umumiye müdürü umu-miliğine, 1926 eylül bidayetinde Maliye vekâleti müsteşarlığına tayin olunarak Burdur Mebusluğuna intihap oluncaya değin Bu vazifede bu-lundum. Elhamdülillâh hiç bir güne mezul olmadığım gibi bir cürümden dolayıda işten ~~çıkarılmadım~~. el çektilmedim. ve mahkum olmadım.

17. Teşrinievvel.1927

Burdur Mebusu
Salih Vahit

T. B. M. M. AZASININ
TERCÜMEİHAL KAĞIDI ÖRNEĞİ

710 710

Adı ve Soyadı	Halit Onaran	İlmî rütbesi	
Babasının ve Anasının adı	Hacı Mahmut bey Şerife hanım	Mesleki ve işi- gücü	Kavanin - Ulûlû idare
Doğum yeri ve tarihi	İzmir - 1297	Yedek Subay ise Şubesi ve Sicil No. su	
Tahsili	İdadi	Evli olup olma- dığı, kaç çocuğu bulunduğu	Evliyim, üç çocuğum var
Bildiği diller	Fransızca - Arapça	Seçimden evvel- ki iş durumu	İzmir Vali muavini
İhtisası	Kavanin - Ulûlû idare	Memur olup olmadığı	"
Eserleri		Mebuslukları	Kars

Aslen İzmirliyim, Türküm. Büyükçelebioğlu ailesindenim. 97 tevellütlüyüm. Dahiliye vekâleti celilesinde müseccl ve ^{mükayyet} musaddak olan tercümei halimde gösterildiği ve tarihleri mazbut ve muharrer olduğu veçhile sırasıyla, İzmir mektubi kalemi ser müsevvitliğinde meclisi idare başkâtipliğinde, mektubî kalemi mümeyyizliğinde, son harbi umuşi mütarekesine kadar, ifayı hizmet ettikten sonra mezkûr mütareke tarihinde istifa ettim. işgali meşumda bir müddet İzmirde bir Türk müessesinde bulundum. Bu müddet zarfında düşmanın harekâtını ve vaziyetini rodos tarikle dahile isma ve İzmirde kalan türk vatandaşlarımın maneviyatını takviye ve teşçi suretile Müdafai milliye hizmet ettim. Bu hareketimi hisseden yunanlılar beni tevkif ettiler. divanharplerine verecekleri sırada bir takrip ile ellerinden kurtularak hududu milliye geçtim. Ankaradaki mücadeheyi Milliye arkadaşlarımın tasvipleriyle Zonguldakta kaldım. Bir müddette Zonguldak belediyesinde hizmetim vardır. Zonguldakta iken istirdadı mesude kavuştu. Derhal İzmirde döndüm. ve bir hafta sonra İzmir mektupçuluğuna tayin olundum. Hüsnî hizmetim hükümeti cumhuriyeye takdir buyrularak terfian İzmir Vali muavinliğine tayin olundum. 3 seneye Garip vali muavinliğinde ifaya hizmetle ahiren C.H. Fırkası tarafından Karsdan namzet gösterildim. ve Kars vilâyetinden ~~me~~ mebus intihap olundum.

kars mebusu Halit

FOTOĞRAFI

Seçim dairesi	Burdur	İsmleri	yoktur.
Adı	Hasan Rıza	İlmî rütbeleri	yoktur
Soy adı	Soyak	Meslek ve meşguliyeti	memuriyet
Babasının ve annesinin adı	Babası: Ali Mustafa Annesi: Fatma	Evli olup olmadığı ve kaç çocuğu bulunduğu	Evlü. İki erkek, bir kız çocuğu var.
Doğduğu yer	Üsküp	Seçimden evvelki son memuriyeti	Kıyaslı Cumhuriyetini kâtipliği
Oturduğu yer	Unkara	Mamur değışse seçimden evvel son vaziyeti	..
Doğum tarihi	1890 - 1906	Seçim mazbatasının tarihi	31.12.1938
Tahsisi	İhtisatî.	Kaç reyile sayılabığa seçildiği	193
Bildiği diller	Tam olarak hiç bir yabancı dilini mez.	Mazbatasının Meclis genel Heyetince tasdikı tarihi (*)	9-I-1939
Nede ihtisatî olduğu	İktisadî işlerde ..	Meclise itibak tarihi	2. I. 1939.

[*] Bu yer Meclis Kanunlar kalemince doldurulacaktır.

5. Dönem Burdur milletvekili Hasan Rıza Soyak'ın kimlik bilgileri

Kısa tercümei hal

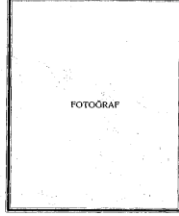
10. Teşrinievvel 1323 Tarihinde Korona Vilayeti Tercüme Kalemii mütercim ve müteahhüplüğüne 500 Kürüş maaşla, 10 Haziran 1325 Tarihinde Korona Vilayeti mektulü Kalemii ikinci sınıf mütercimliğine 600 Kürüş maaşla, 1. Teşrinievvel 1325 Tarihinde memuriyetini lağni işerine tekrar Tercüme Kalemii mütercim ve müteahhüplüğüne 500 Kürüş maaşla, 23 Kasımievvel 1325 Tarihinde Korona Vilayeti baş mütercimliğine 600 Kürüş maaşla tayin olunnış ve aynı zamanda Vilayet Tercümanlık vekâletini ifa etmek işre maaşına 300 Kürüş zammedilmüştür.

7. Teşrinievvel 1327 Tarihinde naklen ürküfte yedinci kolordu Erkâniharbiyesine 1000 Kürüş maaşla birinci sınıf Kâtipa Tayin olunnıştı. Bünden sonra sırasıla mülgâ Harbiye nazaretü jiyade dairesinde, altıncı kol ordu erkâniharbiyesinde, İstanbul merkez Komandanlığı idaresi işfise Kalemünde, birinci kol ordu erkâniharbiyesinde, İkinci kol ordu atkı asker dairesinde, Harbiye nazaretü ümmü cemelîye şubesinde ve millî mücahede müdafaa millîye giubünde bulunmuş ve Balkan harbindan bir büyük harptan bes ve istikbal harbindan üç kere Harp zammı almıştır.

1. Kasımievvel 1338 Tarihinde T. B. M. M. Riyaseti Kalemii mahsusî Tahminat birinci kâtipliğine Tayin edilmiş ve sırasıla R. C. dairesi müdürliğünde, R. C. Kalemii mahsus müdürliğünde ve R. C. ümmü kâtipliğinde bulunmuş ve medenî realmeri işerine 3. I. 1929 da infikâat etmiştir. Resmî ve müaddeat hizmet Cetveli merluttur.

Özlik Dosyası
Devre = 5
Burdur
İbrahim Necmi Dilmen
Sicil No : 63

Seçim dairesi	Burdur	Eserleri	2 ad tunc edebiyat eserleri 1. Sürüş günleri Dil ait birleşmiş eserler
Adı	İbrahim Necmi Dilmen	İsmi sırtbeheri	Minivanlık, mısralar, Feyzi abası,
Soy adı	Dilmen	Meslek ve mecr galiyeti	A.Ö.Ş.C. Genel kâhîl.
Bahasının ve am- man adı	Baham - Akhmet beyin Anam : Anım	Evlü olup olma- dığı ve kaç ço- cuğu bulunduğ	Polizim, Bin ay, İleri kâhîl üç çocukları var.
Doğduğu yer	Selânik	Seçimden evvel- ki son memuri- yeti	Ellerif Vâkıfı, anı- mî mîfettîliğ
Otunduğu yer	Ankara	Memur olduğu seçimden evvel son vaziyeti	A.Ö.Ş.C. Genel kâhîl.
Doğum tarihi	1303 - 1305 (1887)	Seçim mazbatası tarihli	
Tahilli	Hukuk mezun	Kaç reyile say- lavlığa seçildiği	
Bildiği diller	Avrûca, Fransızca	Mazbatasın Meclis genel te- vâline tesdikli tarihli (*)	
Nede ihtisası ok- duğu	Dil, tarih, edebiyat, Ankara, geyikler	Meclis İhtlak tarihli	1 Ocak 1935

[*] Bu yer Meclis Kamusal kaleminde dokümantasyondur.

Kısa tercüme hal

İsmiyle ilmiyet ve bir sendikâ idâre tabirini
İhtidâda sona yâni sendikâ idâresi. Edebîyat
Kamusal, İstanbul üniversitesi Hukuk
Fakültesi girdim. 1909 da Kurumda Hukukta
Çıkarak Selânik Hukuk mektebi Hukukî fî-
hîce dâire ve kavâmın malîye mîfettîliğim
tâhîr edildim. 1910 da İstanbul Selânik İhtisâ-
de edebiyat mîfettîliğim de mîfettîliğim ile
Kıyânetim. 1913 te Balkan harbi mektebi okudum
İstanbul Hukuk Danışmanlığında, Hukuk ve
Dava mektebi İhtisâde edebiyat mîfettîliğim
yaptım. 1918 da Kurumda edebiyat fakül-
tesini Ural. Alay İhtisâde mîfettîliğim mîfettîliğim
oldum. Bu zaman sona mîfettîliğim dâire
1917 de mîfettîliğim mîfettîliğim mîfettîliğim
Kavâmın genel mîfettîliğim mîfettîliğim
konsültörüne Kurumda mîfettîliğim mîfettîliğim
Çalışmalarını İhtisâde mîfettîliğim mîfettîliğim
mîfettîliğim edebiyat mîfettîliğim mîfettîliğim
1928 de Yenî İhtisâde mîfettîliğim mîfettîliğim
İhtisâde mîfettîliğim mîfettîliğim mîfettîliğim
ve Dil Meclisi girdim. 1931 de Ankara
Genel Meclisi mîfettîliğim mîfettîliğim,
İhtisâde mîfettîliğim mîfettîliğim mîfettîliğim
mîfettîliğim ve İhtisâde mîfettîliğim mîfettîliğim

886

mîfettîliğim mîfettîliğim 1932 de Kurumda
Dil Meclisi Kurumunda İhtisâde mîfettîliğim
Meclisi mîfettîliğim mîfettîliğim mîfettîliğim
aldım. 1933 sonlarında Ellerif Vâkıfı mîfettîliğim
mîfettîliğim ve İhtisâde mîfettîliğim mîfettîliğim
Kurumda mîfettîliğim mîfettîliğim. 1934 yılında
İhtisâde mîfettîliğim mîfettîliğim Kurumunda da Yenî
Genel Meclisi mîfettîliğim mîfettîliğim. 9 Ocak 1935 te
Yapılan Kurumda Kurumda mîfettîliğim mîfettîliğim
Kurumda mîfettîliğim mîfettîliğim mîfettîliğim
Burdurda mîfettîliğim mîfettîliğim

İ. Dilmen

ADRES	
ANKARADA:	HARİDE:
Kurumda mîfettîliğim mîfettîliğim (1935) Burdur Burdur mîfettîliğim mîfettîliğim (1935)	İstanbul, İhtisâde mîfettîliğim mîfettîliğim Burdur, İhtisâde mîfettîliğim mîfettîliğim mîfettîliğim mîfettîliğim mîfettîliğim

Devre
5

İhtisâde mîfettîliğim
Fevkalâde

886

T. B. M. M.

İhtisâde mîfettîliğim için tercüme hal

Devre No:
63

İhtisâde mîfettîliğim No:
10

Seçim dairesi

Adı

Burdur

İbrahim Necmi Dilmen

5. Dönem Burdur milletvekili İbrahim Necmi Dilmen'in tercümeihal

kağıdı

FOTOĞRAF

Seçim daresi	Burdur	İ serisi	
Adı	Mustafa Şeref	İmri rütbeleri	
Soy adı		Meslek ve meşguliyeti	Hukukçu
Babasının ve anasının adı	Ahmet Hamdi	Evlü olup olmadığı ve kaç çocuğu bulunduğu	
Doğduğu yer		Seçimden evvelki son memuriyeti	
Oturduğu yer	Burdur	Memur değilse seçimden evvel son vaziyeti	
Doğum tarihi	1300	Seçim mazbatasının tarihi	10 temmuz 1339
Tahsili		Kaç reyde sayılabılığa seçildiği	130 reyden 124 rey almak suretile
Bildiği diller		Mazbatasının Meclis genel Heyetince tasdiki tarihi (*)	12-VIII-1939 $\frac{2}{1}$
Nede ihtisası olduğu		Meclise ihtisak tarihi	25 eylül 1939

[*] Bu yer Meclis Kanunlar kalemince doldurulacaktır.

5. Dönem Burdur milletvekili Mustafa Şeref'in kimlik bilgileri

Kısa tercümei hal

1319 senesi temmuzunda İzmir idadisini ve 1324 senesi gayesinde İstanbul mektebi hukukunu bitirerek ikmalî tahsil zımında 1325 senesinde Hükümetçe Parise izâm olundum . Uç sene zarfında Paris Hukuk fakültesini ikmal ederek 1328 senesi eylülünde avdet ettim . 1329 senesi bidayetinden ağustos gayesine kadar İstanbul mektebi hukukunda hukuk idare tedrisile iştigal ettikten sonra senesi mezkure teşrinievvelinde Konya mektebi hukukuna müdür tayin olundum . Uç ay sonra icra edilen intihabatta Konya ve Burdurdan mebus intihap edilmeliğim üzere Konyayı diltercih Burdur mebusluğundan istifa ettim . ve İstanbul mektebi hukukuna hukuku amme ve idare müderrisliğine tayin edildim . 1331 senesi teşrininde ticaret ve ziraat nezareti müsteşarlığına tayin oludugum cihetle mebusluktan istifa ettim . 1332 senesi nihayetinde İtibarı millî bankası meclisi idaresi azalığında iken ticaret ve ziraat nazırı oldum ve Kayseriden mebus intihap olundum . 1334 senesinde mütarekeden yirmi beş gün evvel nezaretten istifa ettim . 1336 senesi gayesinde Anadoluya geldim 1337 senesinde Sivas mahkemei temyiz azalığına tayin edilmişsemde altı ay sonra sıbhatimin ademi müsaadesine binaen altı sonra işe başlayamaksızın istifa ettim . 1338 senesi haziranında Suriye ile aktolunan gümrük mukavelenamesinde Hükümetimizin Murahhası olarak bulundum . Avdetimden sonra Heyeti sulhiye müğavirliğine tayin edildim . konferansın iki safhası arasında heyeti Murahhasayı temsilen Lozanda memur edildim .

ÖZGEÇMİŞ

1978 yılında Burdur’da doğdu.

1991 yılında ilköğretimden mezun oldu.

1995 yılında Maltepe Askeri Lisesinden mezun oldu.

1999 yılında Kara Harp Okulu’ndan Piyade Teğmen olarak mezun oldu. 2009 yılında Kaskas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih ABD Cumhuriyet BD’da Yüksek Lisansa başladı.